Digitaliseret af | Digitised by

DET KGL. BIBLIOTEK
Royal Danish Library

Forfatter(e) | Author(s):	Syv, Peder Pedersen.; ved P. P. Syv.
Titel | Title:	Nogle betenkninger om det Cimbriske Sprog
Bindbetegnelse | Volume Statement:	Eks. 2
Udgivet år og sted | Publication time and place:	Kiøbenh. : [s.n.], 1663
Fysiske størrelse | Physical extent:	[10], 200 s.

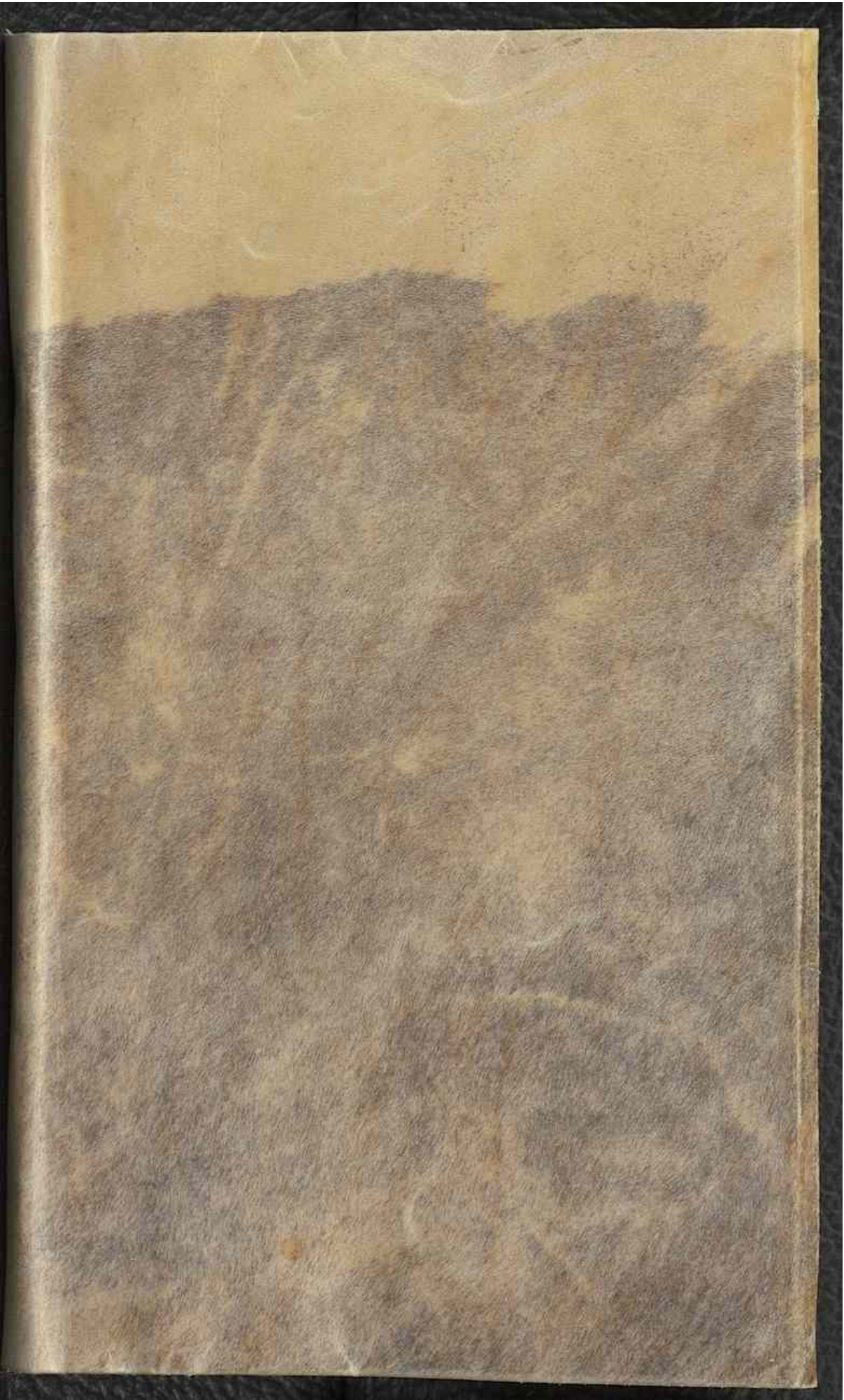
DK

Materialet er fri af ophavsret. Du kan kopiere, ændre, distribuere eller fremføre værket, også til kommercielle formål, uden at bede om tilladelse. Husk altid at kreditere ophavsmanden.

UK

The work is free of copyright. You can copy, change, distribute or present the work, even for commercial purposes, without asking for permission. Always remember to credit the author.

PUBLIC DOMAIN

47.-159.8
Ex 2

DET KONGELIGE BIBLIOTEK
130019095518

N 80 A

Hans Dahl

[Hobbe af H. Dahl
efter en afdøds sagen]

102

A 22: 109

Af hof mod
begin ofside

1.

Nogle betenkninger
om det
Kimbriske Sprog
ved P.P. Syv
Kiöbenh. 1663

8.

Kiødvæl det beste.

det meste og beste.

N.

de gamle viste og
noget

5.

Vedtælen og forniist

9.

En lig ülighed.

3.

haw øie paa haand.

6.

betænk dit nafn.

10.

Saa bliver det frügt bart

4.

Nøies med dit
lod hüer have sit,

7.

de gafne og glæde

11.

DET KONGELIGE BIBLIOTEK
KØBENHAVN

REGIA · SISNENSIS · HAFNIENSIS · BIBLIOTHECA

DEND AF BYRD OG DYD

HØJVEDIE HERRE

H. PETER REETS

TIL TYGESTRUP

KONG. MAJ. CANCELER IRD

MAND OG HØJBISE RAAD

off. off. off.

FORFEDRENES BERØMMELIGE EFTERFØLGERE ELLER RETTERE AT TALE OVERBINDERE EFTERKOMMERNES EXEMPEL UDEN EXEMPEL DE FREMMEDES HØJE FORUNDRING MENIGHEDENS TRYGGE STYTTE RIGETS FASTE PILLERE TILSTILLES DENNE TRAKTAT OM VORT FEDERNELANDS SPROG SOM TIL FEDERNELANDETS INDERLIGE ELSKERE OG FORFREMMERE MEGTIGE PATRON OG HØJSTERETTE BEFORDRER

YDMYGELIGST

af

hans ydmygeste tiener

Peder P. Syv.

2523

Til Læseren.

JEg fornemmer aldt tilforn i mit sind/ at der skulle vel blifve de / som ikke ville lade sig dette befalde; i henseende / at nogle af misforstand/ og andre af misundelse ville domme aldt forsnart her om / og strax de læse noget her udi / tænke sligt at være ufornødent / heldst fordi materien / endeel syvnes af en slet anseelse / endeel kommer dem fast usædvanlig for. Saa at / ligesom her blifve mange læsere/ saa blifve her og ikke faa lastere.

Nogle maa skee meene og / at der var vel andet / i det Latinske og Grædske sprog / hvor paa jeg heller burde at anvende tiden. Men mig bør jo først at vide mit fæderneland og dets sprog nogen ære. Tilmed hafve saa mange skrefved om bemeldte sproge / at det var bedre at afskaffe nogle af de bøger / end at skrifve flere; Og de fleste Skribentere tage sine bøger af de forrige; de gifve dem aldeniste et nyt nafn / eller naar de ville gjøre det godt / forandre de ordene og ordenen / men tale intet om dem / af hvilke de hafve laant sit.

Men jeg hafver herudi betragted det / som alde burde. Først / at mand enten ikke skrifver det / som andre hafve skrefved om / elder og i det ringeste skrifver det bedre / end de forrige / saa at det mand læste/ fandtes der først; Dernest / at mand skrifver det / som nyttigt er / at tiden ikke spildes / som paa dend læsning blifver anvendt. Jeg meener at dette skrift skal nogenledis svare til disse regle; om jeg meener ret / lader jeg de fornuftige domme.

Thi om vort sprog er ej / det mig vitterligt er / ud-

gaaed

gaaed noget aldmindeligt/men meget om det Tydske (at jeg nu intet taler om andre) i synderlighed/siden det Frugtbringende Selskab i Tydskland opstood. Enddog nogle udi vor Danske Versekunst hafve de Tydske berømmeligen efterfølged.

Jeg bestitter mig paa korthed. En liden bog kiøbes og læses af mange/ men en stoor af faa. Mange skrifve meget/ som duer lidet; men duer mit lidet/ saa skal det dog være kort. Der er dog meget gakkeri/ meget lapperi og megen slader til/ hvor iblant dette kand og gaa hen. Een hafver sagd: en stoor bog er lig et stoort onde. (a) Jeg siger: en liden bog/ lidet ondt. Mand maa jo tidt slaa heele sneese blade i de store bøger forbi/ og finde lidet eller indtet godt deri. aldt fordi de fleste ville skrifve store og ikke gode bøger. De gjøre mange og store registre/ og andet at fylde op med/ ia føre der ind baade ondt og godt/ men mest af det første. En good bog skulde være som et godt Vers/ hvor udi hverken er for lidet eller for meget; hvor intet kand tilsættes/ intet fratages.

Intet forandrer jeg i dend sædvanlige maneer/ at skrifve med/ uden jeg siger/ for hvad aarsag/ elder og jeg hafver exempel for mig/ uanseet jeg tidt veed bedre. Som Cicero og gjorde i det Latinske sprog (b) ja baade de Latiner og Græker talede og skrefve mesten efter dend gemeene art/ og som skik var/

(a) Callim. hoos Athenæum l. 3. 1. Μέγα βιβλίον ὅμοιον τῷ μεγάλῳ κακῷ. og Mich. Apostolius. Καὶ ἔ τὸ μέγα δ' ἐστι, τὸ ἢ δ', μέγα.

(b) Cic. Orat. ad Brutum.

var/ men vidste dog selv/ hvad ret var. Det er best/ at mand saa skrifver det/ hvor om endnu tviles/ hvorledes det ret skal skrifves/ at mand ikke belees af de ulærde/ eller synes for de lærde at søge ære i det/ som lidet hafver at betyde. Hvorfor jeg og tidt skrifver det samme oord paa tvende maneere. Dog hvor mand hafver good føje til/ at forandre Skrifve-arten/ der skal mand ikke agte/ hvordan de Fleste/ men hvordan de Beste og fornuftigste skrifve; i betænkning/ at om end mange fare vild/ skal mand dog ikke gaa/ hvor mange gaa for/ men hvor mand bør at gaae. Dette maa mand aldtid høre: Saa gjøre de andre; saa skrifve de; saa er skikken. Men er vanen mod Fornuften/ da er dend meere en usæd end sæd/ meere en vildfarelse end videnskab. (c) Om jeg selv forseer mig i dette/ som jeg maadeligen hafver lasted/ da skulle alde vide/ at jeg ikke saa meget laster andre/ som mig selv/ og mit forsæt er/ at udrette det hoos andre/ som jeg selv ikke er mand for; ligesom hvedsteenen gjør jærnet hvasst/ og hafver selv ingen hvasshed i sig. (d)

Dersom nogle formeene/ at dette burde skrifves bedre (hvilket og i sandhed er saa) eller anderledis/ da formoder jeg/ at jo meere forstandig og skikkelig en hver mon være/ jo retsindigere dømmer hand og her om; i henseende/ at intet er begyndt og fuldkommet paa eengang/ og jeg selv med tiden skal finde det mig skal mishage herudi. (Thi mand er gjern veisere siden end

(c) See videre i Traktaten § XXXVII.
(d) Hor. A. Poët. -- fungar vice cotis, acutum &c.

end tilforne. e) Saa bør mand og at være medlidend med dend / som først begynder noget. (f) Det er jo menistkeligt/undertiden at løbet lidet ad / men guddommeligt aldrig at forsee sig; hvi skulde jeg da holde vildfarelse fremmed fra mig? og mange øjne see meere end tu; hvi skulde da ikke mange agte det/ som jeg ikke hafver agted? (g) veed nogen det bedre/ misunder jeg hannem ikke; veed hand det mindre/ glæder jeg mig ikke/men vil gjerne gjøre dette for deris skyld/ som selv intet ville gjøre for sin egen skyld. Hvad anderledes skal være/ vil jeg selv i fremtiden forbedre / elder og efterlade dennem det / som i kierlighed til vort sprog ere mine ligemænd/ men i stikkelighed/ at skrive der om / mine ofvermænd ; af dem er jeg saa begjerlig at lære / som villig til at underrette andre / som ikke vidste dette.

Nu derfor ligesom det hør en good Jægere til/ at søge i skoven efter alde dyvr / men dog bør hand ikke at lastes / om hand ikke faar dennem alde / saa er det mig nok / at naa noget af saa vidtløftig en materi / og kand derfor undskyldes / om andre finde noget / som mig ikke er forretommet ; eller forregifve det / som jeg/ikke i liden mænge/med flitid hafver udeladt/ paa det Traktaten kunde være kort Mand kand letteligen siden legge til det / som er paafundet / og de/ som komme efter / hafve derfor best ; Thi de finde noget for sig / hvilket dersom de vel forbedre / da blifver

(e) Δεύτεραι φρονίδες σοφώτεραι.
(f) Συγγνώμη πεωτοπείρω.
(g) Εἷς ἀνὴρ ὃ πάνθ' ὁρᾷ.

ver det forrige gammelt og aflagdt. Men langt lettere er det / at laste paa noget / alligevel det end er godt; hvilket derfor mest er gemeent. Hvor fra jeg ikke helder meere ynsker at være fri / end alde andre / som skrifve. Jeg er tilfreds / om meget lastes / naar noget ogsaa lofves her udi. End skjøtter jeg ikke derom / at dette skrift bortkastes og omkommer førend jeg; dend unge søn dør jo tidt for faderen? ja endog gode bøger maa være denne skebne undergivne: Hvorfor ikke ogsaa dette ringe? D. Lavrenberg taler herom i sine Skemte-digte saaledis:

— — — derfore skeer det og
At ofte er henkast saa mangen herlig bog /
Som gandske er opædt af møl ogsaa af muse /
Og kremmerdrengen har der af gjord krømmerhuse;
Hvad som højlærde mænd har været tung og suur /
Det nu i hobetal bruges for makeltuur. osf.

Vil nogen tænke / at her udi skinner nogen ærgjerighed / i det jeg ligesom vil finde paa noget nyt / da svarer jeg / at ligesom jeg ikke bedrøfves over løgnagtig bagtale / saa forlystes jeg ej heller af falsk berømmelse; og det var gakkeligt / at søge efter stoorære i dette ringe. (h) Hvilket enddog det er nyttigt og fornødent til vort sprogs forbedring / saa medfører det dog ikke megen priis / uden mand skreev om det / som syntes at være af høire vigtighed / saasom ny videnskaber / kunster op paafund. Dog hint ogsaa hafver temmelig besværlighed; i betragtning / at det er lettere / at lade udgaa i dette sprog mange andre

h) Μικρὸς ἀγὼν & μικρὸν κλέος.

re strifter / end om sproget i sig selv / dets strifoe rigtighed (i) og andet der henhørende noget vist at forfatte.

Hvorfor jeg beder een hver om det / som hand dog neppeligenkant holde / at hand ikke dømmer for hastige her om / eller før hand hafver bogen gennemlæst / saavelsom og Correctorens forseelser / som findes sidst her udi / og ere flere / end ellers i gemeen ; eftersom der i min fraværelse ikke er anvendt nokfom flid her paa. Ellers / enten beviser jeg det / som jeg hafver skrefved / eller jeg fremfører det efter andres og ikke min meening / eller og det endnu er uvist / hvorledis det være skal. Disse bogstafve og tegn her i hafve denne betydning: L. betyder Latiin / G. Grædsk / D. Danst / T. Tydsk / S. Side. F. E. For exempel / osf. og andre flere / oam. og andet mere / osf. og saa fremdeles / osv. og saa videre / d: det er. § Kapittel eller stykke. (det som herindsluttes / kand være borte / meeningen uskad) De elleve figurer i Kobberstykket svare til 11. Afdeelinger i Traktaten.

Men at portene ikke skulle være store / men byen liden / og jeg med vidtløftig fortale og kort traktat skal efterfølge dem / som jeg før lasteste / beslutter jeg saaledis : Hvo som roser dette aldtsammen / holder jeg for lidet forstandig ; Hvo som laster dette alt sammen / for meget misundelig. Om begge disse siger jeg / at jeg ikke hafver skrefved for dennem ; om dend eene / at jeg helder vil hafve hans misundelse / end ynkfomhed ; Ynster dennem dog tilsammen et bedre sind. Gud med os alde.

(i) Orthographia.

Skrefvet i Resved blant de mange og mosfommelige Skole-forhindringer / Aar M. DC. LXIII.

af dend fromme Læsers tjenstvillige

Peder P. Syv.

Første Afdeeling
Om
Sprogene i Aldmindelighed.

1.

I Begyndelsen var der eet Menniske/ Adam / og derudover ikkun een tunge og eet tungemaal / det Adamiske elder Hebraiske. Men ligesom aff eet menniske ere alde komne / saa og af eet sprog / alde de andre. Hvorfor een af de Lærde hafver sagd / at vi alde tale eet sprog / Hebraisk / dog forandred. Men Gud hafver sendt over Menisken for synden skyld try hofved straffer / af hvilke dend sidste er sprogenes beblandelse / eftersom mand paa deris videnskab saa megen tiid maa anvende/ som ellers paa gode kunsters kundskab kunde anlegges. Dende forandring skeede først at Gud vilde straffe menisкens formastelse; Dernest formedelst tungens færdige gesvindighed og løb / i det mand seer mosen i hvert hundrede aar sprogene at faa nogen omskiftelse (a) ligerviis som og menisкene selv ere undergifne dødelighed / ubestandighed og forandring; De for det sidste ved handel oc kriig / som folkene og sprogene med hin anden hafve formænged.

(a) See Th. Reinesius de Ling Punica, c. 5. L.

II.

JEg vil aldene mælde noget om de fire Europiske hofvedsproge / og det lidet om det Grædske med sine mange forandringer; (a) det Latinske / som hafver født af sig det Vælske / Spanske oc Franske (b) oc det Slaviske / hvortil beregnes det Nyssiske (hvilket af førsten var Cimbrist / som let eragtes af de fellis nafne og omgængelse / som disse riger hafde med dem; c) Kroatiske / Bemiske og Polske (d) Men jeg vil handle vidløftigere om det Cimbriske / hvor det Danske / Svenske / Norske / Tydske oaf. henhøre. Det Ungerske hører ikke til noget af disse / men er kommet af Asien (e). Hvo de Vender vare (hvilke nogle hulde for eet med de Slaver / f) udfører A. Hvitfeld grundeligen / saasom aldt andet / saaledis: (g) Det Vendiske rige strakte sig fordum tiid fast videre end nu / og begyndte sig først i Prydsen hoos Lifland / op til Polen / og gik igennem Slesien op til Bremen / og derfra til Magdeborg

(a) Hid hører og det Grædsk / som nu i Græken bruges / og er meget uligt det gamle.

(b) Harsdorf (Philol. Ger. p. 278.) legger her til det Wallachiske.

(c) Norske Krønike. Heldenbuch.

(d) Harsdorf 319. S. f.

(e) Ungern kaldtes tilforne Hunnenland. Heldenbuch. T. See Cosmogr. P. Merulæ p 2 l. 1 c. 8.

(f) I Verdenhagen om henfarterne 3. Part / 10. c. f. De Vælske kaldte dem ved det Adriatiske Hav Slaver, og siden / der de hafde overvundet de n / kaldtes en hver træl / en Slave / som tilforn Syrus, Geta, osv.

(g) i dend første Part / 154. S.

borg ud med Elven til Hamborg og Lybke / igennem de lande som nu kaldes Mekelborg oc Pomeren. Men formedelst handel oc kriig med fremmede / nødtes de siden at antage det Tydske Land-sprog. Dog er end Nafn og sprog hoos nogle i dend Vendiske Marck boende overblevet / til et tegn / hvor de Vender boede. Siden siger hand: (h) Aar 1404. døde paa Landte-Ryen en kvinde/hæd Gulitze; Hun var den sidste / som lefde af dem der Vendisk talede. (i) Ellers bleev og Vendsyssel kalded Vændel / og Skagen Vændelskagi. (k) Lyskander forregifver (l) at de ere komne af disse Danske Ver / og brugte det Gotiske sprog. Som og synes at kunne sluttes af dend Nordske Krønike / (m) som mælder om K. Burislaus døttre / Gunhild og Astrid / som ere Cimbriske nafne.

(h) 1. Part/625. S.
(i) Dog holder jeg for efter M. Cromeri meening (l. 1. c. 5. de Pol: gestis) og andres / at de Vender hafde i grunden eet sprog med de Cimbrer og Tydske.
(k) Jydske Low haandskrefven.
(l) Serm. II. de Antiqvit.. Dan.
(m) Den 112. Side.

III.

IBlant disse tungemaal er det Latinske / hvilket ikkun inden de Italiske grændser i første opholdt sig / fattigere paa oord end de andre / enddog det nu med rette kand kaldes de lærdes Modersmaal og alle andre sproges fortolkerske / som ingen vel kand være foruden. Det Græske er rigt / saa at det end-og

kand nævne en ting med mange oord. Dersom mand nu vilde i det Cimbriske og Slaviske sprog efterfølge disse og samle alde oord/ som betyde det samme/ oc siden ret anvende flitd paa talen/ skulde de ingenlunde være ringere. Eet hvert af disse hafver og noget berømmeligt sig selv aldene nesten forbeholdet. Saaledis give nogle for / at det Italiske / Franske oc Spanske / enddog de omsider af det forderdvede Latinske sprog og andre ere opvogste / og ere ligesom skummen af dem / (a) synes de dog deris egen moder i meget vidt at overgaa ; Det Valske med en meget let og yndelig færdighed ; Det Franske med en forunderlig smuk stirlighed ; Det Spanske med en herlig Majestætiske adstadighed. Hvorudover de stride med hin anden om ypperligheden. Det Cimbriske formedelst mængen af een-stavelses oord/ og den ubekiendte forandring og herlige maade / at sætte oordene tilsammen / (b) hvormed det gifver Grædsken intet efter) kunde nok med sin egen rigdom være fornøjet/oc med største færdighed finde de bekvemmeligste nafne til alding / om det vilde ret oc vidste at bruge den. Det Slaviske er intet ringere end disse / anlangende oordenes mangfoldighed og artighed. (c)

End-

(a) Hvorfor og Vossius kalder dem Notholatinas.

(b) F. E. det oord Gaa. Hvor af er Afgaa/angaa/begaa/bortgaa/ Eftergaa/ Foregaa/ forgaa/ fremgaa / Gennemgaa/ Hengaa hidgaa/ Igaa indgaa/ Medgaa/ Nedgaa/ Overgaa/ omgaa/ opgaa/ Udgaa Vedgaa/ undgaa/ undergaa/. Ligesaa det oord See. oaf.

(c) Acumen.

JB.

Noddog mand skal beflitte sig paa de beste sprog / det Hebraiske / Grædske og Latinske / oaf. hvilket hør de lærde til; saa og paa det Franske/Vælske oaf. hvilket de i synderlighed skulle giøre / som ville rejse elder omgaaes med mange: Saa bør det dog en hver / at vide sit fæderneland den skyldighed / og lade see sin flid vdi sin moders-maal til grunde at forstaa og med vindskibelighed at forbedre; i henseende / at de som anvende stoor umage paa fremmede spro / men lade sit eget ligge og foracte det / ere de huusholdere ikke ulige / som med sin egen skade ere omhyggelige / at vide oc beskikke fremmet handtering / men i deris eget ere de blinde og uagtsomme. Enten / at menniskene kædes ved sit eget / og hafve lyst til fremmet / elder-ogfordi de ere begierlige at vide formeget og derfor glemme sig selv. Mand vil helder vide mange ting / end faa vel. Mand vil være mester i fremmede sprog / og hafver ikke endnu lærd sit eget. (a) Det holdes skammeligt / om nogen forseer sig med en bogstav i andre sprog / men i vort eget forsee vi os mogsen i hvert oord. Vi foracte os selv/og derfor foragtes.

Vi ere alde omhygelige for at dyrcke vor fædernelands joord / men ikkun faa / og det med soje flid / ville vort fædernelands sprog forarbejde og frugtbargiøre; maa skee fordi at der fra hentes større / men her mindre nytte. Dog hafver et hvert folck aldtiid huloed sit sprog for det ypperligste. De kald-

(a) Opits i sin Aristarchus. T.

tes Barbariske / (b) som brugte et fremmet sprog / ligesom vi tidt kalde det Valsk oc Pludervalsk / som vi ikke forstaa. Saa kaldte Hebræerne de Ægypter Barbariske / (c) hvilke dog Herodotus og andre hulde for et lærdt folk. De Græker gafve sig ud for at tale meget reent / (d) de Slaver kaldte sig saa af Slava / o: ære / berømmelse / (e) men andre folck kaldte de Niemzy eller Stumme. De Araber og Tyrker kalde alde andre Agam o: Barbariske. Hvis nu ikke andre og ære deris eget sprog / da ere de baade utaknemmelige mod deris fæderneland / til hvis beste enhver er fød / saaog dem selv skadelige / i det de foragte det sprog / hvor i de letteste kunne naa fuldkommenhed / og hvoraf / saa fremt de tænke at forestaa noget lovligt i deris fæderneland / en hver kand hafve sig ære oc gafn at forvente. (f)

(b) I. Brev til Corintherne / 14. kap. 11. Vers.

(c) Psalm. 114. c. 1. ἐκ λαοῦ βαρβάρου. de kaldte og andre בַּרְבָּרִי o: vilde.

(d) Hvorfore de kaldte sig Ἕλληνας, men andre Βαρβάρους, o: Plumptalende.

(e) M. Cromerus de Pol. l 1. c. 8. L.

(f) See Harsdorfs Tydske Philol. p. 95. seqq.

Anden Afdeeling.

Om det Cimbriske sprogs ypperlighed og vide udbredelse.

§. 1.

Vel er det Cimbriske sprog eet af de ældste / her-

kom-

kommende fra Babel / hvor de bablede / fablede og famblede paa oordene / saa at de ikke ret talede elder forstode dennem (enddog Harßdorf meener (a) at vore forfædre ikke vare med i dende Babels bygning og sprogenes forvirring) dog alligevel er det ikke det alderældste / som Goropius Becanus mangesteds i sine strifter foregifver / fordi det hafver de fleste eenstafvelses-oord. Thi da var jo de Siners sprog (b) det ældste ; hvor fast alde oord bestaae af een stavelse ; Hvor om siden skal tales. Saa hafver og Simon Stevin (c) samled i det Tydske sprog ved de 2170. eenstavelses Stam-oord (d) i det Latinske 163. i det Grædske 265. Jeg holder for at det ældgamle Cimbriske sprog kommer meere overeens med det Hebraiske end med det Grædske eller Latinske / og er derfor ældre end disse tvende. Men her skal mand vide / (e) at førend Odin kom i disse lande / hafde vort sprog større lighed med det Hebraiske / end siden ; efterdi det blev forblandet derefter med de Asers sprog / saa at det / som i vort sprog kommer overeens med det Hebraiske / er af det ældste sprog for Odin ; men det som gaar vidt derfra er kommet hid ind med Odin. Thi hvad hafve ikke fremmede

(a) Tydske Sprogs Philol 41. S. L.

(b) Saa kaldes de rettest / efterdi de Portugiser / som først funde landet / kunne ikke udsige Si elle Tzi / og derfor kaldte det China.

(c) Christof. Arnolds Kunstspiegel. 29. S. T.

(d) Radices, som ere stamme og rood til andre.

(e) Arngrim Jonas de Repub. Islan. p. 409. J. Lyschand. Antiqvit Dan p. 39. &.

sproge giord i det Engelske tungemaal og andre? Saa ere de ældste Egne nafne / Dan / Lother / Gorm / Adser / Ebe / Toger oaf idel Hebraiske nafne. Saa sige vi Ban / og i Jydland Ban af בֶּן og בָּר hæder (ære) af הָדַר, Seder (stick) af סָדַר (f) udi gvilcke de Tydske gaae vidt fra Hebraisken. Aarsagen er / at det Tydske sprog er mere forvandlet af fremmede / som ikke komme saa langt / eller saa mange hid i Norden til os. Derfor hafver og det Danske og Svenske sprog meere tilfellis med det Tydske / men de Norske / og i synderlighed de Islænder / som ere længst borte fra fremmede / hafve det gamle Sprog allerretteſt.

(f) See meere her om sidst i Bogen.

VI.

HErforuden er det og let i det Hebraiske og Cimbriske sprog at finde riming / efterſom de hafve flere rimoord ; i betractning / at oordene i deris forandring have ikke saa mange adskillige endelser / som de Grædske og Latinske. Hvorfor disse og maa giøre deris Vers paa en anden maneer uden riim. Endog de halflærde i forige tider meget besværede sig / at bringe riim til veje i de Latinske Vers / dog de hafde ikkun et latterligt ansеende. (a) Efterſom vort sprog haver da saadan lighed med det Hebraiske / synes det urimeligt / at nogle ville henføre det af andre / som maaskee vel ere yngre end det. Jeg maa

be-

(a) F. E. Proverbia A. Gartneri, Peder Lolles oaf.

bekiende/at vort maal ikke saa herligen er uddyrket/ som en deel andre / men derfor mister det intet af sin gamle ypperlighed/ ligesom guldet/ der ligger længe i jorden og seent opgrafves/ forlaarer dog ikke sin værd / men kand og ligesaa artigt udpoleres / som det andet / hvilket længe hafver været i brug.

VII.

DOg kand mand ikke negte at vort maal jo hafver laant nogle oord af det Grædske oc Latinske. F. E. Tempel / Kirke / Kapel / Alter / Offer / Oblater / Biskop / Skole / Fest / oaf. hvilcke ere indførde tillige med den Christelige troo Men hvo der vil sige / at Næse / Fader / Fisk / Folk oaf. ere komne af de Latinske Nasus / Pater / Pisces / Volgus/ hand maa og sige at de Cimbrer vidste ikke at nævne deris Næse / Fader / Fisk / og vare ikke folk / men umælende / førend det Latinske maal opkom ; hvilket tilsammen er urimeligt. Mange ere derfor heel ubesindige her udi / i hensеende / at strax de finde et oord stemme noget over-eens med Latinen elder Grædsken / flux raabe de : Ja heraf er oordet kommet! og giøre sig ikke mindre til her af / end Archimedes / der hand raabte Hevreka! (a) ej betænkende / at ligesom menisкene hafve fellis tale/ saa hafve de og tidt fellis oord.

(a) Εὕρηκα. Jeg ramte det.

VIII.

DEtte kand billigen berømmes i vort sprog/ at vi saaledis skrive oordene / som de udsiges / (thi

mand bør saa at skrive / som mand taler (a) saa som de lærde og nu giøre i de 3. hovedsproge. Tvert imod befindes i synderlighed i det Franske sprog / at oordene fast anderledis tales end skrifves; hvilket giver en stor urigtighed / besværing og tiidspilde til at naa sprogets rette forstand: I betænckning / at mand her nødes til at anvende en deel af dend tiid paa sproget / som mand burde bedre at anlegge paa adskillige tings kundskab / og som Plato raader / mand skulde ikke meget bekymre sig med oordene / men meere begrunde tingesterne selv / som betydes ved oordene.

Herforuden kand dette sprog og lofves for sin artige korthed eftersom det skikker sig best i faa oord og sande. (b) Det er dog rigt nok paa oord. Saa kand dend / som tiltaler en anden med low og ret / kaldes paa mange maneere: Sagvolder / Saggiver / Saggsøger / Sigtende / Klagende / Kærende / Søgende / Lovsøgende / Anklager / Beskyldende / Forfølgende / Paatalende. Saa kaldes oc dend / som er lovforvunden oc hafver mist sin ære for nogen udyd: Midsommers mand / Lovsøgt mand / Lovstuud / Mandhelliglos / Mindremand / Mand disverre / Ond / Ærelos / Tremarks mand / Tingsyg / Vgild / Deelt / Fordeelt / Feldt. (c)

Goropius Becanus (d) roser det Cimbriske sprog

(a) Scaliger de Cauſis L. L. c. 1. L
(b) M. Klavs Lyskander i Fortalen til Slegtebogen. D.
(c) See tilforne § JJJ. Pontanus i Danmarckis beskrivelse. 801. S. L.
(d) Hermathenæ lib 1. 25. p L.

sprog frem for andre af oordenes faa stavelser / af Snarheden at udsige / og klarheden at forstaa dem / og meere som hand fremfører.

Hand holder og det for en herlighed i et sprog / at det hafver mange oord / som kunne vendes om og læses tilbage ; (e) Elder og / ligesom de vendes om / saa betyde de og tvert imod / som Geef / feeg. Hvilket jeg lader staa ved sit værd.

Ellers / om i noget sprog / da er der i det Cimbriske / nok af det / som pryder talen. (f) Hvilket vilde blifve langt at udføre.

(e) F. E. i vort sprog: daad. død / gøg / tek / Lejel / lat / pap / pip / roor / rør / tit / tot.

(f) Figuræ & Tropi. See 82. §. og Bert. Aqvil. de Poëſi Dan. c. 14 ſeqq. L.

JB.

HVad det Cimbriske Sprogs vide udbredelse anlanger / da skal mand først vide / at de Islænder / for dend liden samkvem de hafde med fremmede / hafve best hid indtil bevared det Cimbriske sprog uden beblandelse / forandring eller forvendelse. Der sagdes tilforn / at dette sprog bleev meget forandret efter Odins ankomst / men siden er det blevet uforanderligen bestandigt / som kand eragtes af de gamle digter Havamal og Woluspaa ; (a) saa og af Edda / med hvilke de Islænders maal endnu overeensstemmer. Dette skal mand og vide at Odin kom af Asien til disse lande i K. Hadengs tiid / før Rom bleev

---

(a) M. Runolf i sin Disputats her om. L.

bleev bygd. (b) Saa at her vare mange Konger / før Odin kom hid (c) og Lyskander beviser / at ved 400. aar for Kong Dan/hafver Erik været de Goters Konge / som kaldes af Jornandes Bericus / hvilken for dyr tiids og indbyggernes mangfoldighеds skyld rejste udaf Gotland / og satte sig ned for i Tydskland ved Vistulen ; men sendte siden fra sig / andre videre frem hen til den flood Isser / og det Land Tavrica Chersonesus / og det under Kong Filimers regemente. (d) Saa skrifver og Berosnus / at det Cimbriske sprog brugtes i Galatia og hid indtil i Tavrica Chers. / de gamle Cimmeriers rette sæde. (e) Busbek gaar endnu nermere her paa / og fortæller dette efterfølgende / (f) hvorover mand maa sig højligen forundre : Jeg hafver tidt hørt / at de folk / som ere i Tavrica / gifve tilkiende med tale / skik og legemets gestalt / at de af Tydske ere herkomne. Een af dette folk / som dog formedelst omgængelse med de Græker / hafde glemt megt af sit fæderne sprog / nævnte for mig disse Tydske ord : (hvilke efterson de og komme overeens med vor mundart / (g) vil jeg gifve nogle af dem i ret Cimbrisk)

Broe

(b) M. H. Svaning i sit Tiid-register slutter dette aff Saxo. L.

(c) O. O. Vorm i Norske Kronikes Fortale.

(d) Lyst. 10. Tale om Gamel Dansk handel. L. See og Crantzius.

(e) Hermathenæ. Lib 4 p. 74 L.

(f) Legat. Turc. Epist 4. L.

(g) Dialectus. Landsprog.

Broe. (Brød.)
Plut. (Blood.)
Stul. (Stool.)
Hus. (Huus.)
Reghen. (Regn.)
Bruder. (Broder.)
Schweſter. (Søſter.)
Vinth. (Vind.)
Silvir. (Sølv.)
Golt. (Guld.)
Kor. (Korn.)
Salt. (Salt.)
Fiſk. (Fiſk.)
Hoef. (Hofvet.)
Stern. (Stierne.)
Tag. (Dag.)
Oeghene. (Øjene.)
Handa. (Haand.)
Boga. (Bue.)
Miera. (Myre.)
Rink. (Ring.)
Brunna (Brønd.)
Waghen. (Vogn.)
Skieten. (Skyde.)
Kommen. (Komme.)
Singen. (Synge.)
Breen. (bree/brade/ſtege)
Ich malteta. (Jeg mældede)
Saaledis tælte hand: ita/tua/tria/fyder/fynf/ſeis/ſevene/athe/niine/thiine.

Dog nærſnte hand og mange andre oord / ſom komme intet overeens med det Cimbriſke ſprog / enten af forbemeldte aarſag / eller at deris ſprog nu var ſaa forandret. Om diſſe hafve været Goter eller Saxer / kand jeg ikke viſt dømme / oam.

X.

HEr af kunde maa ſkee ſluttes ikke urimeligt / at de Goter ere komne af de Geter / voris Cimbrica Cherſoneſus af Tavrica Cherſoneſus / ja at vi end-og ere komne af de Perſer. Dend høilærde Salmaſius ſiger at der er mogſen intet ſlags folk i Evropa / eller Aſia / ſom jo er kommet af Norden. Hornius beviſer at de i Megallanica ere komne af Tartariet / ſom før var Schytien / oc ſiden af dem

de

de Ameriker. Saa at det heder retteligen / at Gud udbreder Japhet.

Saa hafver da det Cimbriske sprog i gammel tiid ikke aldene udstragt sig over Vester- og Nordlandene/ men end og Øster paa til Saker/ Phrygier og andre. (a) Lazius skrifver og (b) at de Goter hafde meget tilfellis med de andre Skyther.

(a) i Edda staar der / at Frygia er saa kaldet af Frige dend Gudinde.

(b) I 10. de Migr. Gent. L. Vi svære endnu ved siælen/som de Skyther og Goter. ὁ μὰ τὸν ἄνεμον. Toxaris in Luci. G.

XI.

HVad sig de Perser belanger/ da vise nogle/at (a) de med de Tydske komme overeens ikke aldene i sæder men end og udi sproget. De Perser dyrkede deres Guder ude paa Marken under oben Himmel (b) hvilket og skrives om de Tydske (c) at de meente det ikke at være deris Guders Majestæt gemæs som vare uendelige og aldevegne / om de inden vægge og dørre skulde indsluttes. Dette bevise noksom de stoore steendysser hoos os / hvilke ikke / som gemeenligen troes / betyde de kæmpers storlighed / som der skulle være begravne (thi enddog de Romere beskrive de Cimbrer og Tydske af een overmaade stoorlighed / saa have de dog ikke været saa meget store / som snakken

(a) Tydske Sprogs ærefrands. 275. S. T.

(b) Herodotus. G.

(c) Tacitus om de Tydske. 93. f.

ken her om dennem gaar (d) Men de betyde at de gamle havde der baade sine begravelser / hver i sin slegt / saa og sit offringsted / hvor de ere sammenkomne at offre til Guderne. (e)

Og ligesom Israelerne bygde altere af store utilhugne steene (f) saa offrede og voris forfædre paa de store grove steene / som sees endnu her og der oprejste.

Det Parthiske eller Persiske sprog haver lighed meget med det Grædske oc Tydske (g) Fader/Moder/ Baand / Broder nævne de ligesom vi (h) Skakspil af Skak d: Konge.

Dactira (Dotter.)	Sachon (Sag.)
Garda (Gaard)	Sune (Søn.)
Dandan (Tand.)	Scheitan (Satan.)
Choda (Gud) (i)	Avar (Over.)

Modera Soliman/ (Salomons Moder.) Garm/ Gram. (k)

Saa at de Tydske derfor efter nogles meening vare af herkomsten Perser / og komne her for / der Asien efter Alexanders den stores død/ bleev af krig oprørd. Til med siger Arianus / at de Tydske (som kom

(d) Heldenbuch p. 185. siger at Gud gav kæmper / da Landene vare endnu ubygte/ som nedlagde vilde dyr / orme oc ander uhyre / og fride de fortrængde.
(e) Lyskander om gamel dansk handel/ 44. S. f.
(f) 5. Mose bogs 27/ 5.
(g) Hornius om de Amerikers herkomst 182. S. f.
(h) Lazius om folkenes forflyttelse 42 S. f.
(i) der af henfører Bekman Got/ oder/ Codanus.
(k) Olearius i Persiske Rejses beskrivelse Lipsius Ep. 44.

komme til Alexander og frygtede for intet / uden at Himmelen skulle falde paa dem) boede ved det Joniske Hav ; Maa skee at de vare de Galater. (l) Men Herodotus (m) nærme uderykelig de Tydske blant de Perser Saa opregne og nogle (n) de Cimbrer blant de Østerlandske folk ; og Mithridates de Parthers Konge / der hand vilde føre krig med de Romere / sender hand og bud til Cimbrerne. (o)

(l) Lazius / 2. bog.
(m) I sin bog Klio G. See og Am. Marcell 25. bog. L.
(n) Ethicus / i sin Geographi. Plinius l. 4 c. 13. L.
(o) Justinus. 37. 3.

XII.

Dette sprog haver end videre udbredet sig i Frankrig / Italien og Spanien / eftersom de Goter / Cimbrer / Normand / Longobarder / Nedertydske udførde her og der deris sejervindings vaabne / og blant de folk satte sig ned og efter haanden bemengde deris sprog med sit (a). Exempler haver jeg sæt sidst i bogen / at de ikke her med kedsommelighed af en deel skulle læses.

(a) See Lazius. 10. bog. Tydske sprogs ærekrands 234. S.

XIII.

Dette samme er og at agte om det Engelske sprog / hvilket er beblandet ikke aldene af det Cimbriske / men end og af det Latinske og Franske / og de Engelske bøger / som ere skrevne for 2. elder 300. aar ere nesten i Saxiske sprog (a) der sigis af lystighed

(a) Seb. Munsterus. Gesnerus. L.

hed (b) at / der sprogene bleve uddeelte komme de Engelske noget forsilde / og maatte derfor af alde andre laane noget. Ellers er det mest med det Cimbriske bemænget (c) eftersom vi finde der i ikke aldeene gloser/ men endog maader at tale med ikke ulige med vort sprog / enddog maneeren at udsige dem / er anderledis F. E. Dwarf ɔ: dværg / dvel ɔ: dvele/ Tøver. Sow / Plow / Schelfisch / Printad oam. En gammel historiskriver / Gunlag Ormsen (d), mælder udtrykkeligen / at de brugte det Nordske maal indtil Vilhelmi Nothi tiid. Derforuden sees ogsaa i et gammelt Engelsk A B C. den Islandske bogstav þ uforandred (e). Saa skriver og Beda en indfød Engelsk : De gamle Engelske talte deris moneder efter monens løb / hvilken de kalde Mona/ og Moneden/ Monath / deris nafne findis vidtløftigen i Pontani og Vorms skrifter. Ja end det som meere er/ een anden Engelsk (f) siger dem at være komne af det mandige Gotiske blood/ og Edvard/ Konge i Engeland i sin lov siger / at de Guter hoos dem skulle annammes og forsvares som deris soorne brødre / slegt og medborgere ; eftersom de vare eet folk og af een herkomst (g). For det sidste bekrigede de Danske og Norske tidt Engelland / hvorudover

(b) B Vates Thalolus elder Johan Rist. L.
(c) Jonas Kolding i Dannmarcks beskrivelse. L.
(d) Arngrim Jonas i Islands beskrivelse. L.
(e) M. Runolf i sin Disputats herom. L.
(f) H. Spelmannus apud Wormium.
(g) Worm Lit. Run. p. 29. Falt. 34. & 43. L.

det og deris sprog annamede / om det end ikke tilforne havde det (h). Kortelige / Dannmark / Norrig / Sverige / Flanderen / Engeland havde ee tsprog / dog eet hvert folk havde sine sære egenskaber der udi (i) og hver vreed noget fra det fellis maal ud paa sit lands sprog.

(h) Saxo Gram. paa mange stæder. Nordske Krøn. 69. S. D

(i) J Lipsius Cent. 3. ad B. ep. 44. af Roderico Toletano, som levde ovrr de 400. for denne tid. Ond siger Lipsius at Frankrig kunde legges her til hvor da Tydsk var mest ageed / men det Fransk nu bruges kaltes da det Romanske sprog.

XIV.

Ond haver og det Cimbriske sprog bemænged sig med det Latinske / og tvert imod igien. Thi de Cimbrer og Goter regærede længe i Valland / og der tillige med Latinen brugte deris egne gloser i deris lover og andre skrivter. Hvilket og mogsen alde de giorde / som skreve i / elder efter de tider.

Exempler indføris sidst i bogen. (a)

(a) See her om Vos. de Vitiis sermonis passim. Loccen. de Antiqvit. Sveo-Got. Cal. Lex. Jurid. oaf.

XV.

Saa var da dette sprog vidt udbredet over alde dende Nordiske verden / som det og bevises af Edda / med de fellis egne nafne / som nu ikke hoos os men Islænderne ere i brug / hvor sproget endnu findes uforandret. F.E. Guttorm / Skiold / Helge / Orm / Gram oaf. hvor og kand henføres de mange

sta-

ſtæders og landes nafne / i Danmark / Sverrig / Tydſkland / Engelland / ſom der opregnes / enddog de nu mangeſteds ere forandrede. F. E. Donav er en flod / kalded tilforne Dane aa / fordi dend flød gennem de Dakers eller Danſkes lande. Jornandes kalder dend Danaſtrum d: de Danſkes ſtrøm. Thi der vare tvende ſlags Danſke / de ſom boode ved Belt / og de ved Danav. (a) og hoos de gamle brugtes Dacia oc Dania ſom eet. Hvor af det maaſkee kommer / at dend jøde Benjamin ſtrifver (b) at de Danſke hafde ſin fart og handel paa Alexandrien i Ægypten. Rydſland hæd tilforn Holmegaard / Garderige (c) og Østregaard. (d) Huorfor der findes i Viſen: (e)

de ere fra Østerleden ſendt.

Mekelborg / tilforne Myklegaard (dog nogle forſtaae det om Konſtantinopel) af det oord Mykel (f) megel / magel d: ſtoor / megel. (g)

(a) J. Lyſkander i Om gammel Danſk handel. 64. S. E Crantzius

(b) i מסעות elder Reiſebogen. De af דנאמרקא d: Danmark. Hand døde 1173 aar efter Chriſti fødſel.

(c) Her og der i Nordſke Krønike.

(d) M. Stefans Antegnelſer over Saxo. 185. S. L.

(e) i Tragicis eller de Sørgelige Viſer. 31. S.

(f) Saa findes det og i Heldenbuch.

(g) Her af næfnes Magleby / Maglekilde / Maglehøj / Maglebroo Hellemagle. De møller i Neſtved / ſom nu kaldes Store møller / kaldtes i gamle breve Maglemøller / oſſ. Vi ſige endnu Mægle, dit mægle gode.

XIV.

DOg haver det sin sær forandring hoos et hvert slags folk / saa fremfører Pontanus (a) Fader vor paa sex underskedeliae maaneere / som er Tydsk / Dansk / Svensk / Norsk / Hollandosk / Engelsk / endog de i grunden elder stammen ere eet. Men at Olaus Magnus skriver (b) at her norden til skulde findes fem sproge kand jeg ikke vide / hvor de skulle være / uden hand vil henføre her til det Finnuske / Estiske / Rydske elder andre saadane / hvilke intet komme overeens med det Cimbriske. Ellers haver et hvert folk / som bruger det Cimbriske sprog / foruden andre forandringer / sig selv nogle ord forbeholdne. Saa som de Danske have dem / som Pontanus opregner (c) og mange andre. F. E.

Aand.	Brinck.	Gane.	Jærn.
Aare.	Brød.	Giæde.	Kaabe.
Avel.	Bruske.	Green.	Karm.
Almue.	By.	Bryde.	Kabe.
Avind.	Bødker.	Giøde.	Kile.
Alfarvej.	Dreng.	Haf.	Kiær.
Arne.	Festemand	Hiord.	Kilde.
Attraa.	Frelser.	Huul.	Kiød.
Barn.	Froe.	Hustro.	Kion.
Barsel.	Fyr.	Jamling.	Kvinde.
Blidekast.	Fode.	Joord.	Kube.
Bonde.	Gamel.	Juul.	Kæbe.

Kat-

(a) i Danmarks beskrivelse. 92. S. L.
(b) l. 4 c. 4. de Gentibus Septent. L.
(c) i Dan. Bes. k. 799. S. L.

Latter.	Lund.	Pung.	Skeg.
Laas.	Mad.	Reeb.	Spyyd.
Lavg.	Maal.	Roos.	Stoor.
Leding.	Reve.	Seng.	Stund.
Lever.	Nøgel.	Sild.	Tale.
Lue.	Øe.	Skøge.	Træ. oaf.
Luvs.	Pige.	Slegfred.	

Disse (at jeg intet skal tale om de sær Dyvrs/ Fuales/Fiskes/ Uurters og andre tingesters nafne) findes en deel i det Norske og Svenske sprog / men neppeligen i fleere. Dette er og at mærke: Pose betyder hoos os en liden sæk. Om de Lydske have et oord / som svarer her til / triler jeg om / det samme er at agte om Skiorte / som til Mandkiønet/ og Serk som til Kvindekiønet henhører (d) Syskende gives ej paa Latine. Jorgist / som skader indvortis / men ærder udvortis. Dette tilsammen giver tilkiende / at det Danske sprog er ikke saa fattigt meere end andre.

(d) Hvad der sammesteds.

XVII.

Efterdi disse Nordiske folk ere kaldede med adskillige nafne / nu Cimbrer (a) (saa kaldes alde

(a) Elder Cimmerier af Gomer/ Gomri/ Cimbri/ Kemper/ (M. Hans Alan i sin disputats her om) hvor af er Sikambri/ Sydkemper/ elder Sejerkemper/ (Lazius) og Jydland/ Jytland elder Jeteland/ hvor Geter elder Jeter d: Kæmper boode (Arngrim Jonas 400. S.) Saa som af Askenaz Riphat og Togarma skulle være komne de Skaanske/ Riphæer og Germaner (Becman in Man L. L. c 5 & origg L.) See og om dette og efterfølgende nafne. Ivar N. Herrnholm de Præcell. Dan. & Norv. L.

de Nordiske folk i de Romerske historier) nu Goter og Geter (b); nu Nordmænd; (c) nu Daker og Danske (d) nu Teutoner eder Tydske (e) saa kand og sproget der af kaldes Cimbrisk / Gotisk oam. dog disse to nafne ere bekvemeligste og have længst udseende / hvorfor jeg og haver given dette skrift dende titel. Ellers have disse folk og andre navne. De kaldtes Skyter (f) for de skøde vel og der af Skoter / Celter eller helter. (g) Pikter eder Fikter som fiktede vel (h) Longobarder (i) og Sakser (k) Vandaler eller Vender (see §. 2.) hvilke folk lige som ebben i hafved løber ud og ind / forflyttede sig nu af Asien ind

---

(b) Lyskander i G. dansk handel 66. S. Worm L. Run. 25 S. Jonas Kolding 178. S. f. Af hvilke Keiser Karl den femte sagde den fornemste slegt i Europa at være optommen. L. Lemnius i fortalen de Occ. Nat mir L.

(c) Nordske Krønike 114. S. Ortelius in Thes Geogr. Adam. Brem. 9. S. f. Scriptores Rerum Normann.

(d) See tilforne § 15. Lazius kalder dem Markmænd / elder Danmarks mænd. f. 9. f.

(e) De boede med Cimbrerne i de Baltiske øyer. P Mela l. 3. c 3. & 9. f.

(f) Ortel. Geograph. i det aord Schytæ. Jornvndes giver for at Farther ere komne af de Goter. Disse sigis som de Farther / fahrende (d: vankende omkring) som de fahrende Schuler. Bernegg. ad Just 41. 1.

(g) Ortelius Thes. Geogr. og Bekan in Hermath. l 1. & Gallicis p. 4. beviser at de Franoser havde i gamel tid eet sprog med de Tydske. f.

(h) Lyskander Strabo.

(i) V Paterculus. Tacitus de Germ. Ortelius gior eet af dem med de Vender og Heruler.

ind i Europen / nu tilbage igien / men havde tilsammen eet grundsprog (enddog der var forandring udi) havde nesten eens bogstave (l) vare alde af Jafets herkomst / og havde deris fornemste sæde i de Baltiske Døer. (m)

(k) Hvis nafn er først i Dannmark bleven bekient og siden udbreded til Svaben. Arnold Montanus i Engellands beskrivelse 35 S. T.
(l) Worm Lit Run 26. p. L.
(m) Harsdorfs Tydske Philologi 71. S. See her hos M. Stephans anmærkninger over Saxe. 106. 139. S. L.

XVIII.

END er og det min mening / at om dette sprogs rette ophav og begyndelse ikke gandske hør os Danske til (thi vi ville dømme maadeligen om os selve) da bør det og ingenlunde de Tydske / saa gandske at tilegne sig det / som nogle af dem giøre. Thi først er det klart / af det / som fremført er / at dette sprog havde sit rette sæde i disse Nordiske Kongeriger. Dernest havde vi mange hundrede aar for Keiser Karls dend Stores tiid (a) de rette bogstave og Runer / som sproget egentligen tilhøre og ere vel ældre end de Latiners og Grækers (b); indgravne i de hørde klipper og steene (c) i stoor mænge / som dog ikke findes hoos de Tydske og det som meere er / Hars-

(a) Worm om Runebogstavene / 106. S. L.
(b) Olaus M. de G. Sept l 1 20 c Worm om Runebogstavene 113. S. Harsdorf T. Phil. 111. 115. S. L.
(c) Som er dend ældste maneer at skrive med. See Job 19. 24. Jos. Ant Jud. l. 2 c 3.

dorf melder (d) at de Tydske kunde ikke skrive i deris maal for Aar 1243. men stilede deris breve i Latinen. Hvilket derfor er anmældet / at de og eftertænke og besee vores gammel handel / skrivekunst og andet førend de saa hastigt dømme.

(d) Gespråchspiel. 2. Theil. See og Dial Zeill p. 413. T.

Tredie Afdeeling.

Om Sprogenes Lighed og Ulighed.

XIX.

Ville vi ansee hvorledis adskillige sproge udi meget komme overeens / da kunne vi ey andet end forundre os der paa. I det Hebraiske / Grædske og Latinske sprog (at jeg nu intet ligner dem selve mellem sig) findes mange oord og maader at tale med / som ligne vort sprog. Exempler her om kunne læses sidst i bogen.

Dog maa mand ikke strags tænke / at de oord / som have nogen lighed med et andet sprog / endeligen skulle være komne der af; men mand skal agte denne reegel: intet oord hører egentligen til det sprog / hvor ikke findes retmæssig aarsage der til. Haver oordet eens bemerkelse i flere sproge / da hører det heldst hen til det sprog / hvor af de andre ere komne. Hvis mand paa dend maneer vil angaa det / som Bekan / hvilken haver skreved mange og store bøger / og der udi henfører alde andre / ja end og det Hebraiske

sprog /

sprog / af det Cimbriske (b) som hand holder for dets første og ælste / da kand mand giøre det samme i hvad sprog mand vil. Vi kunne jo saa længe forandre oordene med bogstavenes tilsættelse / fratagelse / forverling (a) at endogsaa Hebraisk / Grædsk / og Latin kunne henføres af Laplandsk / det Danske af Tyrkisk / fordi Karga og Krage / eller af Amerisk for Clame og Lam ere eens. Saa udtyder een nu det Grædske af det Danske / nu tvert om igien (b). Een giver for at Homerus haver skreved Tydsk; Een anden nyligen at hans stil er Hebraisk / ja hvor for ikke og Mexisk (d) og Rotvælsk.

F. E. Fel qf Chol à χολή. Bekan skulde vel siae qf. Gal / af Galde eller Galskab. Pascha à πάσχω. Diabolus à duo & bolus, fordi hand vil tage to stykker / siæl og Legeme. Minister à minor & σπεῖον Elysius qf extra læsionem, cum potius sit qf. אֵל עֵשֶׂל, Almenak. som Alders Manedets agt. Bekan siger Scandenavia qf. Schonedeen-haven d: skøne Danskes havn. Bekman (er nærlig Becan) henfører det oord Kande af Cantharus. oam. Neptunus à nando hoos Cic. 2. Nat. De. §. 66.

(b) Mericus Casaubonus i sit nyskrivet / trykt til Lunden / udfører det Grædske af Nedertydsken. L.

(c) I Can. Aqvilon lib. impress Hafniæ 1641. hvor hand og viser at de Græker komme overens med os i stik / levnet / egne navne / maader at tale med oam.

(d) Lingva Mexicana

XX.

SAa er da uligheden i sprogene meget stoor / baade fordi de ere ulige oord / saa og ulige forandring-

er paa oordene. Det ypperste lem som som Hebræer kalde רֹאשׁ nafnes i Europa Κεφαλή, caput, Haupt / Kop / Hofved / Glowa / Fomeg / Paas i Amerika (hvor der ere saa mange sproge som folk / og naae ikkun nogle mile vejs hen / saa at de ere fast utallige ogsaa adskillige / at de have intet med hint andet tilfellis / og intet er meere at forundre der / end de mange sproge (a) kalder mand det Akan / Aggonzi / Boppe / Skovta / Menovgi / Akanga / Anonsi / Mutkatet / Wyer / Zontekontli etc. (b)

Fremdelis have nogle sproge mindre oord / end behof giøres. Thi efterfom der fattes mange ting hoos Barbariske folk / nemligen skønne byer / slotte / huuse / handverker / klæder / uurter / træer / dyvr / dam. og de ey helder vide sligt af studering / hvor skulle de da have oord til det / som de hverken have elder vide af ? hvorudover / der en Bisp vilde lade udsætte nogle bøger i det Lappiske sprog / paa det de vilde folk maatte saa meget dis bedre kome til dend Christne troo / kunde end ikke Børnelærdomen gives paa deris maal / efterfom fortolkerne sagde at der manglede oord (c). Nogle sproge have flere oord / end fornødent er / nemlig naar en ting nævnes med mange nafne / som i det Arabiske / hvor et sverd haver 1000 / en løve 500 / en slange 200 nafne. (d) og i Græsken / hvor oordene uden tviil ere sam-

(a) J. Laet om de Amerikers herkomst 53. og 69. S. L.
(b) dend samme 54 / 147. 282. S.
(c) Commenius om Sprogene. L.
(d) Archajologia Orient Hotting p. 16.

samlede af alde Dialecter (e) tilsammen / hvilket der som det kunde skee i det Cimbriske sprog skulde det nok have ligesaa mange oord/som det Græsk. elder flere. Men det Latinske og Hebraiske ferre ; efterdi som hint haver ingen Dialecter / men dette bestaar i dend eene bog det Gamle Testamente; uden mand vilde og samle nogle oord af Dialecterne / som ere det Kaldaiske / Syriske / Arabiske / Morlændske og Rabbiniske sprog.

(e) Landsproge.

XXI.

DEr er og forskiel paa sprogene anlangende udsigelsen (a) og bogstavene / hvilke hoos nogle folk ere flere / hoos nogle ferre. De Siner udsige ikke R / og kalder derfor de Tartarer Tata. (b) De Brasilier have ikke F. C. S. Z. R (c) De Japoner fattes H. B. T. De Tartarer B. De Amerikere i Kusko B. D. F G. (d) Nogle have sær bogstave/ som de Hebræer / Syrer / Samarter / Morlænder/ Araber / (hvis Bogstave og de Perser og Tyrker bruge) Armenier / Georgianer (som boor ved Medien og det sorte haf) (e) Slaver/Græker (hvis bogstave og de Ægypter / Rydser/ og Servianer bruge/ dog noget forandrede. Om voris gvmle Rune bogstave skal siden mældes.

De

(a) Pronunciatio.
(b) Martinius om den Tartariske Krig 2. S. L.
(c) Laet om de Amerikers herkomst. 220. S. L.
(d) Hormus om de Amerikere. 50. S. L.
(e) Busbek i sin Tyrkiske Legations 4. brev.

XXIX.

DE Ameriker i Mexico og andensteds bruge ingen bogstave / men male de ting i bøgerne som skulle strives med bogstave. (a)

Ej helder ere bogstave i brug hoos de Siner / men der i steden nogle underlige Figurer / sammensatte af mangfoldige og i hinanden indviklede strege over de 80000. Af hvilke hvo som veed 10000. veed og de fleste som ere fornødne.

Saaledis ere ord / stavelser og bogstave eet hoos dennem. Thi disse tegn betyde hverken stavelser elder ord (som ellers bogstavene gisre) men tingisterne selve.

Dette gavn befindes her af / at de folk / som have gandske ulige sproge bruge dog de samme tegn / at strive sin meening med; de navne tingisterne paa adskillig maneer / hver efter sit sprog / men tegne dem eens. De som ikke kunne tale sammen med tungen / tale dog ligesom med haanden; og hver kalder F. E. vandet med adskillige navne / men naar de see det tegn / som betyder vandet / forstaa de det strags. Saaledis have de Siner / Japoner / Korai / Kavcinciæ / Lechiæi sellis bøger / endog dend eene forstaer ikke eet ord af den andens sprog; og paa dend maneer kunne mand handle og omgaaes med hinanden / ligesom alle havde eet sprog. (b)

Her af kunde ponses og paafindes underlige ting / at

(a) Hornius om de Ameriker / 270. oas. S. L.
(b) Verulamius de Augm. Scient. 273. S. L. A Olearius i Indiens bestrivelse 20. S. T. etc.

at dersom alde i dend gandske verden havde nogle tegn / efter dend art / da kunde de alde her af ved skrifvelsen forstaa hin anden. Thi ligesom de folk / som bruge de Siners Figurer / tegne dem for hin anden i luften / i sand / i vand paa boordet / osf. naar de ikke have skrifverktøy ved haanden / og der af forstaae hin andens meening / saa kunde og alde fra dend eene verdens ende til dend anden forstaae sig selv indbyrdis; og da torde mand ikke ved at sinke tiden hen med saa mange sprog at lære.

XXIII.

Nu mere skilsmisse i sprogene. Alde i Evropa skrifve fra den venstre til dend høire haand. Men de Østerlandske tvert imod; de Indier og Siner fra øverst oc lige ned. (a) Vore forfædre (b) med runerne brugte alde disse maneere / og end flere efter deris befald. Hvad stavelserne sig belanger / da bruge de Hebræer og Østerlandske ikkun dem / som bestaa af to bogstafve / hvilke de Rydser nesten her udi efterfølge. De Bemer skrifve tidt stafvelser uden selvlydende. (c) Hvilket synes underligt / som det dog ikke er / eftersom de selvlydende udsiges / enddog de ikke skrifves / meget hastigt og gesvindt / som de Hebræers Skeva. Thi de Bemer / som lide ingen bogstafve til overflodighed / skrifve ikke dend / som de ikke klarligen udsige. (d) Hoos de Siner

(a) Som erfares af deris Bøger.
(b) Worm. om Runebogstavene. L.
(c) Vocales.
(d) Comm. mus om Sprogene. L.

Siner bestaae alde oordene af een stafvelse; Hoos Ungerne ere de meget lange. Andre bevege ikke oordene i adskillige endelser (e) men sætter eet Skaloord (f) for ved / som de Hebræer. Andre hafve mange / andre faa Endelser. De Finner hafve tolf / vores gemeenligt tre / dog det tilforn hafde fleere (g)

(e Casus. (f Articulus.
(g Worm in Addit. ad Lit R. p 38. L.

Fierde Afdeeling.

Om det Cimbriske sprogs uddyrkelse i almindelighed.

XXIV.

FOrst skulde der af de lærde sluttes nogle visse regler / hvor til mand kunde henføre oordene; hvor der skulde handles om Skrive-rigtighed oam. og kunde kaldes en Sproglærer (a) Derneſt skulde i en good orden efter A B D henstilles alde udsprungs oord / og de som af dennem kemme; Saa og de som have deris brug i loven / lagekunsten / videnskaber / handverker og andensteds med deris bemerkelser. Hvor oordene fattedes / der skulde de bekvemmeligt paasindes / de mange fremmede / ny / ufornødne oord bortkastes; de gamle igien opledes / hvis

(a) Grammatica, begyndt af M. Hans Rasn faldkomeliger skreven paa Latin af Stefan Sprodsbierg som jeg haver seet, og som mig er sagd af M. Erik Pontoppidan.

hvis mand ikke havde bedre i deris sted. Hvor af bleev en Navne- elder Gloseboe. (b) Men at faae begge disse boger om det Cimbriske sprog i almindelighed / kunne vi bedre ønske end forhaabe; i betragtning / at det synes mogsen umueligt rigtigen at sammenhente alde oord med deris bemerkelser / forandringer og sær brug / hoos saa mange vidt adstilde folk i Tydskland/ Danmark/Sverrig/ Norge oaf. Til med skulde og dette udkreve meere end et menistes arbejde om det ret skulde udføres.

(a) Dictionarium Lexicon.

XXV.

YDermere skulde mand og / det neste mueligt var/ skrive mange og gode boger i dette sprog/ hvor udi de Tydske paa nogen tiid have merkeligen tiltaged. Mand burde her udi beflitte sig paa sirlighed i talen og skriven / jeg bekiender vel at det fornemste i dette er / at alting er klart og let at fatte. Hvilket mand og kand naa udi en slet og usirlig tale; men skal mand vælle iblant to ting / hvo vil ikke heller age i en god vogn / end gaa i drek og gruus med stoor besværlighed? Hvem vil ikke helder høre og læse det / som artigt er sammensat / end det/ som humper/støder/og fører ingen lyst med sig? Saa skulde og gode boger oversættis i vort sprog; Hvilket gav ikke aldene alde dem / som ikkun forstaa sin moders maal / men end og ungdommen stoor nytte / som her af kunde have en herlig anviisning / disselttere at forstaa Latinen / og andre sprog / mand

kunde

kunde ikke her gand binde sig til oordene / efterſom hvert ſprog haver ſine egenſkaber / og det ſom falder vel i et ſprog / klinger ikke ſtrags ſaa vel i et andet; og jeg holder dend overſættelſe for dend beſte / hvilken ikke holdes for nogen overſættelſe / alting ſkal og her være klart og ſtirligt. Hvilket ikke kand erlanges / uden vi ſaa vel ſom andre folk befatte vort ſprog i viſſe regle. Keyſer Karl den Store ſtreev ſelv een Tyſk Grammatika / der ſproget var endda barbariſk / og gaf Monederne og Vindene Tydſke nafne. (a) Den Rydſſke Grammatike findes jo trykt i deris eget ſprog / men dend Finniſke haandſkrefven? Hvilket fattes os / ſom ville være ſaa ſtikkeligt et folk frem for dem. Der hafver een ſammenſkrefved dend Braſiliſke Grammatike / (b) een anden den Tyrkeſke (c) M. Runolf den Iiſlandſke. Ibn-Melik befattede dend Arabiſke Gram. i tuſinde par Vers / over hvilke otte lærde mænd ſiden haver ſtrefved (d) de Araber hafve og mangen ſtriid indbyrdis i Gramm. de Perſer i ligemaade befliittede ſig meget paa ſit eget ſprog. (e) Der ere giorde Franſke Grammatiker paa Danſk og Svenſk / men vort eget ſprog ville de ikke til.

At

(a) Poëta antiqviſſ. de Geſtis Car. Magni, per R. Reinec. Helm. 1594. L.
(b) J. Anchieta. See Laet om de Amerikan. 219. S. L.
(c) Hieron Magiſnerus. L.
(d) Biblioth Orient Hottingeri.
(e) Archai. Or, ejusdem.

XXVI.

AT vort sprog er uprydet / udyrket og uanseeliat / giver Mesteren for det skrivt tilkiende / som er med Hans Mikkelsens Ny Testamente (a) der hand siger : TW orsager tegh ath thet er icke wdsat medt prydede ord / dog thet er ingen aff teg begærindis oc særdelis paa Dansche / ath hwn er icke saare prydelig aff sig sielff / dog er hwn thet maal / ther wii med kunde forstandelige wdtrycke hweß vi tænche / begribe och underfaa / ther tw haffver tha icke giort oam. Dette skeer / fordi der skrives i vort maal ikkun faa bøger / og endda de fleste af dem med føje flitd. De andre skrives paa Latine ; Hvilket sprog kand af mange forstaaes / og gior dem / som skrive mest nafnkundige. Ei heller beflitte fremmede sig synderligen paa det / naar dog det Engelske / som er samlet af mange og ikke kand lignes med vort / haver saa mange elskere / for de skønne bøger skyld / som der i findes beskrevne. Ellers er det lystigt / som D. Lavrenberg fremfører (b) hvorfor de Nedertydske kunne tale Høytydst og disse tale dog ikke Nederlandsk / hvilket og om os som lære fremmedes sproge / men de ikke vores / kand siges saaledis :

Jkunn' ej negte det / hoos os at mangen mand
Udlændisk sprog jo veed og færdig tale kand ?
Hoos eder nepelig blant hundred' een mand høret
Som voris sprog forstaar og rettelig fremfører.

(a) See herfom siden §. LXJV.
(b) i sine Skiemtedigte 85. S. og fremdelis.

Sligt gier vor artighed/ det skon' ingenium
Sligt volder i ogsaa med eders grovhed dum.

XXVII.

MEn de fornemste Danske boger ere disse (a)

De hellige Bibeler / fuldkomne.

De fem Mose bøger M. Hans Tavsens. Trykte i Magdeborg af Michael Lotther. 1537. 8.

Det Ny Testamente sat i Andorp vaar Frue Afften dyre. 1529. 8.

Det Ny Testamente / i Wittenberg hos Jørgen Ravns Arffvinge. 1558. 8.

Davids Psaltere vdsat aff B. Francisco Wormordo Amstelredam Carmelita (b) mett nogre føje Vnderscheede til the steder som mest giordis behoff oc mett eett sckiønt Register bag ti boghen om hver Psalmes brygelse / Dygdt oc krafft/ i Rostoch hoos the brødere ti Sancti Michaelis Closter. 1528. 8.

Davids Psaltere Christiern Pedersens. i Andorp 1531. 8.

JEsus Syrach oc Salomons Viisdom. Magdeborg aff Hans Valther. 1541. 8.

Hendrich Smids Tawle og Register over Bibelen. 4.

Postille berid aff M. Hans Tavsen Predichere i Kiøbenhaffn. Trykt i Magdeborg hos Hans Valther. 1539. 8.

Postille Antonii Corvini ved Petrum Parvum och

(a) Hand kaldis meget veltalende i Latin og Danske og rases af M. Stefan i K. Christian den Tredies Lagmske historie. Hvitfeld i B. spekeps. ken.

och hans broder Matthiam Parvum. Prentet i den Kongunglige stad Roschilde aff mig Hans Barth/den Fridag næst for S. Lavritz dagh. 1539. 8.

De andre Postiller og Theologiske skrivter høre og her hid/ som nu ikke kunne opregnes (see flere g. bøger f. 64.) men Poetiske 84 og 100 f.

Lovbøger og Recesser. 4.

Nordske Lov udi 8. Balker elder bøger/ som befattes i disse riim:

Ting/ uud/ mand/ arv/ odel og Land.

Kiøb ej med **Tyv** om du end kand.

Her hoos Velb. Jens Bielkes Vers og Forklaringer.

Nordske Hirdskraa eller Gaarsret. ved A. Hvitf. 1594. R. Item en deel der af nyligen udgangen med M. Jens Dolmars antegnelser.

Nordske Ordinands. Kiøb. 1607. 4.

Glossarium elder Forklaring over Gloserne i Loven ved Christen Ostersen. 4.

Ordinands prented i Kiøbenhafn/ 1542. 8.

Gullands Watterret Kiøbenhafn 1545. 8.

D. Simon Pavli Vrtebog. 4.

Lægebog for fattige og rige med urter/ som voxe i riget ved Christen Pedersen Canich i Lund. Sat i Malmø 1533. 4.

Lægebog ved Hendrich Smid. 4. og 8.

Lægebog ved Hans Christensen Bartskær/ Borger i Ribe. Schlesvig. 1596. 4.

Lægebog. M. Niels Aalborgs. 8. Hans Huuskalender. 8.

Danske Krøniker/Velb. Arild Hvitfelds. F. & 4.

Saxo fordansked ved A. S. Veile. F.

Danske Kongers Slegtebog/ M. Claus Lyskanders. F.

Nordske Krønike/Snorre Sturlesens. 4.

Nordske Krønike M. Jens Mortensens. Kiøb. 1592. 8. uddragen af Snorre St.

Dannmarks Riges lof/ Jens L. Volfs. 4.

Dannmarks og Norges frugtbar herlighed/ Arent Berentsens. 4.

Norges beskrivelse H. Peder Clavsens/ Sognepræst i Vindal. 4.

Norges beskrivelse Jens L. Volfs. 4.

Guthilandske Krønike/ Hans N. Strelovs. 4.

Theologisk og Historisk beskrivelse om Religionen D. C. Asiaci. Kiøb. 1622. 4.

Kirkehistorie Povel J. Koldings/af Sleidan. 4.

J. Carionis Krønike fordansked af Christen Lavridsen Liuned/Prædiker til Riig i Bergen stigt. Kiøb. 1554. og 1595. 8. og 4.

Encolpodion. Aldehaande Niels Heldevads. 4.

Huusholdings/ Kirke og Politi historie. J. L. Volfs. 4.

De Østre landes beskriveise H. H. Skonnings. Aarhuus 1641. 4.

Om Ostindien. Kiøbenhafn A. 1618. 8.

Dend Trojanisse Kriig Christofer Svendsens 4. Samled af Dictys/ Dares. oaf.

Alexandri M. Krønike Joh. Sylvii, af Curtius, Plutarchus oaf. 4.

Bisp

Biſp Abſalons og H. Eßbern Snares herkomſt oam. ved Morten Pederſen Abbed i Soor. Kiøb. 1589. 4.

Keiſer Krønike. Tyrkiſk Krønike. Jeſuitiske hiſtorie. 8.

Seneca meſtendeels udſat / ſaa og Epictetus af dend adle og høilærde Frue / Birgitte Tot. F.

Hedenſke Philoſophi / H. H. Schønnings. 4.

Reiſebog over Bibelen Buntingii. F. & 4.

Verdens beſkrivelſe. H. Ranſens. 8.

Regnebøger.

Det vaagendes Øie / om Søfart / Bagge Vandels 8.

Navigations elder Seilingskunſt / Tyge C. Skibskapitejns. Kiøbenh. 1648. 4.

Ny huusholdings bog. J. Holſtis. 4.

Natur vunder H. H. Skønnings. Aarhuus 1629. 8.

300. Hiſtorier. Æſopi fabler. Om ſkiønt og alver.

Klavs Porſis huusbog. Nyttige Ordſprog.

Gamle vjſes Exempler og hofſprog / og mange flere Traktater / ſom kunne her bidføres; enddog de fleſte her iblant ere heel urigtigen ſkrevne.

Af diſſe ere mig gunſtigen mange meddeelte af Velbyrdig Jomfru Anne Gøjes Bibliotek / hvilket haver en ſtoor mangfoldighed af Danſke bøger. Nogle haver og dend høilærde Mand M. Hans Ravn / for ſin Kiærlighed mod mig og diſſe Studeringer / godvilligen til dende brug overladt; Hvorfor jeg ej helder lidet haver andre gode venner at takke.

XXVIII.

MEn hvor meget baade i Historier og anden gavnlig handel fattes os? lader os derfor stræbe hver for sig / at tiene vort fædreneland / ikke aldene at dyrke joorden der udi / men end og sproget. Her om skriver M. Klaus Lyskander meget smukt. (a)

Vi skrive de bøger som Bonden saaer korn
At det kand vexeligt blive;
Er der iblant noget golt og forn/
Det vil sig med tiden vel give.
Men saade ej bunden / da fik vi ej brød /
Og vilde der ingen skrive /
Da bleev der saa mangen glemt og død.
Som pennen holder i live.
Bonden hand saar og Solen skin fri /
Og Skyen giver dug og væde /
Jeg skriver / en anden hand falder mig bi/
Den tredie gior sammelede:
Saa kand baade kornet og bogen groe
Slet intet kand intet give /
Men naar der er noget at bygge paa
Saa kand mand en gierning drive
og noget der efter:
Her skiødes ej fremmed' ej pregtig' oord /
Men holdes good gammel Dansk vane /
Det er hvert rige en ære stoor /
Ret sætte sit sprog paa bane.

Femte

(a) i Fortalen paa Grønlands beskrivelse.

Femte Afdeeling
Om Bogstavene.
XXIX.

DIsse kaldtes hoos de gamle Cimbrer **Runer**/ (hvilke de forandrede paa adskillig maneer) Men siden **Bogstave**/ af bog og stav; fordi mand først satte en ræt stræg/som en stav i bo ē/naar mand skreev/hvor til mand siden satte adskillige andre stræge. Bog kaldes saa af Bøg/ fordi de gamle/ som ikke vidste af papir/ skreve mest paa bogetræ (a) De vare af førsten ikkun X B J/ som hoos de Latiner og Græker/ og bleve nævnte og skrævne saaledis:

Fee. Ur. Dus. Dis. Ridhr. Kavn. Hagl Navd.

ᚠf. ᚢu. ᚦd.t. ᚨo. ᚱr. ᚲ k. ᚼh. ᚾn.

Iis. Aar. Sol. Tyr. Biarkan. Lavgr. Madur. Yr

ᛁi. ᛃa. ᛇf. ᛈt. ᛒb. ᛚl ᛦ m. ᛜng.

de andre ere siden lagde her til/ nemlig ᛇc. ᛏ e. ᛦ q. ᛒ p. De som bemerke Q/ X og Z/ vare ikke i brug hoos de gamle/ efterdi de vare ufornødne.

Her see vi en anden orden paa bogstavene/ end i andre sproge brugeligt er. Dog det haver føje at betyde/hvordan mand begynder eller opregner bogstavene;

(a) Saa kaldis og Bog paa Latine codex og liber, og paa Grædst βίβλος, af materien/ hvor af den var.

ene; og det haver standed en hver frit for / som haver paafundet dem / hvad orden hand vilde bruge. Men at vore forfædre brugte dende / bevises der af / at de iligemaade paa rad talte med bogstavene / saa at ψ betyde 1. ∩ 2. ϸ 3. osf. og det efter andre folkes maneer. Udi Bibelen giver dend hellig Aand os ordenen tilkiende paa de Hebraiske bogstave. (b)

(b) Remig / Psal 119. Oorsprogenes boas 31. Kap. Begrædelsens B. 1. 2. 3 og 4. K. See og Psal. 25, 34, 37. 111, 112, 145. dog her i er een eller fleere bogstave borte. Af de Grædske bogstave er ω dend første / ω dend sidste Aabenbarings B. 121. og 21. Kap. deris orden findes i Poetens Homeri skriveter de ældste hoos Græterne.

XXX.

Vore gamle nævnte og efter de Hebræers / Grækers og andres viis / en hver bogstav med et heelt oord / og ikke med en slet lyyd hen som de Latiner. og alligevel de oord / hvor med bogstavene kaldtes hoos de Græker og andre / bemerkede intet synderligt / saa betegnede dog vores bogstavers navne / de ting / som meget komme overeens med Bogstavenes skik og figuur. Hvor af og tidt i vor Danske Poeteri opstood synderlig artighed af bogstavene / som bleve samensatte / og bemærkede adskillige ting med navnene aldene / foruden dend anden sædvanlig bemerkelse. F. E.

ϡ a kaldes aar og frugtbarhed / og derfor ligner et plogjærn. Thi naar mand vil dyrke jorden / bliver dend frugtbar. Naar nu sættes i et Vers / Landets og folkets glæde (hvilken er frugtbarhed og et godt aar)

aar) da betydes dend bogstav ᛅ der med. Saa er og i ᛅ noget synderligt at agte/at dend ikke er rund/som O hos de Græker og Latiner / men som ᛅᛅ aa/ at der med skal vises / hvad dend betyder og er. og saaledis er dends figuur rettere tagen af bogstavens egen natuur / end af nogen anden hendelse (a)

(a) Vorm i det herlige skrift om Runebogstavene / hvor af meget i denne Afdeeling er taget.

XXXJ.

DIsse bogstave befindes at have været til for Christi fødsel / og efter Engelskanders mening (a) ældre end de Græske og Latinske ; og ere efter dend fordum eenfoldige Hebræiske viis altjd blefne ved deris eenfoldig storhed / saasom de Latiner og i gammel tiid brugte ikkun store bogstave ; de smaa blefve siden paafundne / at mand dis snarere kunne strifve. Men Ulfilas de Goters Bisp fandt ikke først / som nogle skrive (b) paa disse bogstave / men snarere formeerede dem/ og giorde det/ at de Romere og kendte dem. Ej helder ere disse de alderældste og første blant alde/ som Salisæus Erkebisp til Toledo meente.(c) D. O. Vorm holder for / at een / som hæd Adelruna(endten dend var mand elder kvinde)skulde funded paa dem i Asie land/førend de Asier flyttede hid/og

(a) i Slegtebogens fortale. 13. S. Vorm Lit. Run 113. S. L.
(b) P. Crinitus, Isidorus &c. hoos H. Salmuth in Pancirolli.
(c) Gerhardus meth. Stud. Theol. L.

taged dem af de Hebræiske. Dette tillægges og Odin/ og een/ som hed Fimbul. Men de bogstave/ som kaldes Stungne/ og have priker i sig/ere siden paafundne af K. Valdemar Sejer / efter D. Ole Worms og Islændernis mening; enddog een anden skriver(d) at Sæmund Frode tilforne rettede og forde dem i orden efter de Latinske. Men at de tilskrives K. Valdemar / skede / fordi Kongen havde frem for andre Konger stoor lyst til at bruge disse Runer; hvilket og andre siden have efterfult.

(d) M. Runolf i sin disputats. L.

XXXII.

FOruden det / at disse Runer vare hugne i steen; gravne i træ/ horn/ been; malede og vevede i tapeteri / og siden skrevne paa pergamen / da bleve de og kunstigen satte i hinanden / naar der enten ikke var rum til flere bogstave / eller og det befaldt dennem saa. De kaldtes Vefrur eller Vef-runer / fordi mange ere her samenvevede og tilhobesatte udi een. Der af er det kommet / at de gamle have artigen indslutted deris egne nafne i een figuur / og brugt dend / naar de kortelig vilde skrive dem. Og fordi de satte dend ved indgravning/ paasyelse/ ibrændelse oas. paa allehaande boskab / bleev dend kalded Bomærke / Karmærke / Karbrænde. Hvilket endnu er i brug; dag saa at de Latinske bogstave bruges helder end Runerne.

XXXIII.

ENddog mand ikke egentligt kand vide elder bevise/

vise/ naar disse Runebogstave hoos os ere afskaffede/ saa er det dog vist / at / efterson vi finge vores Religion og Guds dyrkelse fra fremmede / saa førde de ogsaa andre bogstave her ind tillige med sig / og foregave den rette Guds dyrkelse bekvemeligst med disse at kunne forrettes. Thi de fornumme vel / at de elders skulde have to store umager / dend ene at lære vore runer ; dend anden at udsætte de bøger / som da fornødne vare i vort sprog. Hvorfor de og meente / at det var bedre/ at afskaffe de gamle og i deris sted indføre de ny bogstave / hvor med de selve best vare bevante. Tilmed brugte de og det Latinske sprog i deris Missers og sanges forrettelse / her saa velsom andensteds / og var derforuden fornøden / at de Latinske bogstave der til bleve brugte. Herforuden meente de / at vi ikke saa snart elder letteligen til christendommen skulde omvendes/saa længe der endnu nogle lefninger af Hedenskabet og de gamle bogstave hoos os bleve til overs. Men dette var det fornemste de stoode paa / at vore gamle bogstave vare ikkun runer og Trylleriis figurer/som ikke burde at bruges til saadanne hellige tings forrettelse. Hvorfore de og efter haanden ere afskaffede og siden slet nedlagde. For det sidste / der vore Forfædre saae/ at de som brugte dend Latinske skrive maneer / holdtes for de lærdiste og skikkeligste til bestillinger/og vare mest agtede / forlode de frivilligen dend gamle skrivt og toge dend ny an. Saa at Runerne derfor paa dende maade / og ikke ved noget almindeligt paabud ere afskaffede / efterson der end findes de haandskrevne

(a) See videre her om O. O. Worm om Runerne.

XXXIV.

MEn siden Runernes afskaffelse bruge vi de Latinske bogstave / udaf hvilke C. Q. X. Z. i vort sprog kunde nesten undværes.

Enddog de Tydske sige selv (a) at C. er et tegn til / at de af de Romere ere overvundne / saa kand det dog ikke siges om os. Thi Tacitus bekiender (b) at de Tydske længst borte / ere mere huldne for overvundne / end at de ret vare overvundne / og de Romere ere aldrig komne langt ned i Tydskland / at de jo enten ere overvundne / elder og strags maatte begive sig tilbage igien. (c) Saa at vi derfor ikke tvunane / men tillige med Religionen antoge de Latinske bogstave.

De Osterlændske sproge nesten / saavelsom og det Grædske / tælle G. for dend Tredie i bogstavenes orden / hvor vi have C. hvilken de Latiner have paafunded i steden for K. som de ikke bruge. Vi kunde tælle G. nest efter B / fordi G kand og tidt bruges for C hoos os. F. E. Magt af meget. Naar dette ikke kand vare / kand der bruges K. F. E. ikke for icke. De Tydske og Hollænder have og dette i disse tider i agt / og i de oord / hvor G er ret stammebogstav / bruge de G for C; og hvor der tilforne skref-

(a) Frugtbringende Selskabs 10. breev. T.
(b) Om de Tydske. K. 37. 9. L.
(c) Worm i Fasts. 18 S. L.

skrefves CK bruge de nu KK. Saa finde vi og i vore gamle bøger / ekke / Mikkial o: Mikkel / og ofte Krist / Kristmesse o: Juul / Kristendom / kristelig / ukristen / og hoos de Svenske i en gravskrivt: (d) Han wär ey Kristin. End og forandres G tidt til J. F. E. Jørgen / de gamle skreve / Gøgre / spegel / Øge / føge / pleger / pløger / oaf.

Der en Latinsk bogstav / som andre sprog ej have. dend er dobbelt / og en kortning af to bogstave / K og V. hvilket Gataker skarpsindigt beviser (e) og bruger dend saa talde sine skrivter. (f) Saa skrive vi og rettist Kvinde / bekvem / oaf. (c)

For X kand mand bruge gs / elder ks. For Z ds / ts og S. F. E. flugs o: snart. Saa skrive og de Tydske dette oord. Fremflugs korn o: det beste / som fluer (de gamle sagde fluger) for an / kaldes siden aldt udvaldt og godt. Sakser / som ere komne af Saker og Sakoner. Saksø. Stedse for Stedtz. Vandeis for vandetz. Sise for Zise / elder cise. hvilke vi og finde saaledis i gamle skrivter for os.

Dog faar mand stundum i Latinske / og andre fremmede ord / bruge C / X / og Z / at de dißbedre kunne forstaas. Der vil og gives sædvanen noget efter i det oord Cimbrisk / som rettere skulde skrives Kimbrisk (g) det samme agtes og om X i tallene / som be-

(d) Loccen, om gammel Svensk handel. 23. S. f. Sec. § XCVI.
(e) De Bivocalibus. (f) F. E. qis, aqis, &c.
(c) Med disse bogstave forseer mand sig og tit i Latinen.
(g) Aven, Annal Bojorum xvii. D.

betyder Ti/ for hvilket vi endnu ikke have noget andet i steden. Uden at nogen vilde beholde disse fremmede / fordi mand dermed dis kortere og snarere kunde skrive.

W kand bruges i nogle oord. F. E. Lowen / Vrtehawe oaf.

XXXV.

MEn disse ere de bogstave som vi ikke kunne være foruden. A. b. d. e. f. g. h. j. i. k. l. m. n. o. p. r. s. t. v. u. y. æ. ø.

Naar disse bogstave have en større figuur kaldes de i trykeriet Versaler / og bruges først paa alde Egne Navne / hvor noget synderligt betydes / og hvor en ny meening begyndes. Bogtrykkerne sætte og de selvstændige oord (a) med store bogstave for an; hvilket er ufornødent. (b)

Det synes ikke at vi have nogle Tvelydende bogstave (c) behov. De gamle havde ogsaa ikkun tvende efter D. Ole Vorms mening (d) æ lyder mellem A og E. elder som et bredt og fladt E / og kommer af A / ligesom Ø af O. F. E. Navn/ nævne. Damp/ dæmpe. kval/ kvæle/glad/ glæde/ dotter/(saa skrifves det i gamle böger) dottre / moder / modre. Saa udsagdes tilforn E og A med dend eene runebogstav ᚬ. Hvor af maa skee de Svenske endnu mere

(a) Substantiva.
(b) Uden mand vilde gisre det ved Nomina, som skrives som Verba.
(c) Diphtongi. (d) Lit Run. 123. S. 2.

mere bruge A end E i endelsen paa deris oord / naar vi dog i nogle oord lisligere bruge E end A. Hvorfore og vore forfædre danede sig et E af I saaledis ✝. Vi see end og i gāle / saavel handskrevne / som for 162. aar trykte bøger / at hvor de Svenske have A / der have vore gemeenligen Æ / som skulde være mide imellem A og E. Thi Æ er end neppe en Tvelydende / eftersom mand ikke hører uden en lyd der udi / som er E. det samme er at agte om Oe og andre saadanne.

XXXVJ.

Langt mindre er EJ / elder andre af det slags / Tvelydende (a). Thi J er en medlydende og ingen Selvlydende (b) Og imellem J og I er stort forskel / enddog faa agte det. Dend første er en Medlydende / dend anden en selvlydende. Det samme skal mand og vide om V og U / hvilke de gamle kaldede Vej og Ur. Saasom de Tydske endnu kalde Ve / det de Latiner kalde Vav. Saa bør mand derfor at skrive og trykke jeg / og ikke ieg. i himmelen / og ikke j himmelen. udi / og ikke vdj. hvilke / uret / utak / osf. (c)

Y er ingen medlydende / som J og V. hvorfor mand skriver ikke ret føye men føje. saa at Trykkerne skulde undertiden bruge et lidet J / lige som de bruge et lidet V.

Ø hø-

(a) De Bivocalibus.

(b) Hine kaldtes af de gamle Samlydende; Disse / Lydende / Lydstaver.

(c) Med disse bogstave forseer mand sig og tidt i Latinen. F. E. i, m quasi.

Ø hører de Danske egentligt til. De Tydske og Svenske bruge ö i steden; men voris forfædre brugte av / hvilket udsagdes som Ø. F. E. Stravmar o: Strøme. Havga o: høj. Avrn o: ørn. Davda død/ og de Islænder sige endnu / Ravdur / røder/rød. De brugte og EJ for Ø Ejrarsund o: Øresund. Meja. Møø. Ej/ øø (hvor af er Ejland o: Øland; Lavsun ejre/ Løsøre.

Men enddog de Islænder bruge disse bogstave med os / saa have de dog endnu dend gamle bogstav þ, hvilken haver en sær lyyd mellem D og T / tillige med H/ og kand ikke letteligen med nogen fremmed bogstav udsiges elder skrives/ men best ved sig selv.

Siette Afdeeling

Om Skrive-rigtighed.

XXXVJJ.

Endog det er mogsen forgæves / at bruge Lægedom til meget gamle og længe forsømmede Saar; og det er saa best assee / at der ere faa / som lade sig det best befalde / som er best; Enddog mand i gemeen mere følger dend urigtige / end dend rette skriveart / saa saaer mand dog bestitte sig paa det / som tienligst er; og have i agt/ ikke saa meget hvad der skeer/ som hvad der bør at skee. Jeg bekiender at vils og sædvane regerer talen (a) men sædvane er ikke her dend / som de

flest/

(a) Quintil. lib. 1, 6, 10, 2.

fleste / men som de fornuftigste tale og skrive efter: ligesom sædvane at leve efter / er dend / hvor udi de gode og retskafne samtykke. Thi der i skal mand og stemme overeens. Hvo elders synes / ikke gierne at ville ændre dend sædvanlige maneer / hand skal vide / at det er berømmeligere / at lade fare den vrange meening / end af forsæt at blive der ved. Thi det var jo daarligt / om mand endeligen vilde holde ved sin forige meening / naar mand dog saae bedre for sig. Men hvad vilde og her blive af / om en hver vilde have en særdelis maade at skrive med / og dend eene af egensindighed intet give dend anden efter? have dog de Græker og Latiner bragt det saa vidt / at de nesten stemmede overeens i een skrivemaneer / hvi skulde vi ikke ogsaa?

XXXVIII.

Derfor skal mand i synderlighed følge dend sædvane / som kommer overeens med reglene og egenskaberne i et hvert sprog. Thi de / som saa meget raabe paa dend gemeene maneer / ere aldermindst sammenstemmende der udi. Elders i de ting / som ej deres fornødne ere / kand der vel sees noget gennem fingre / saa at aldting ej agtes saa meget nøje / at mand der over ikke skal lide skade og tidspilde i de høje og vigtigere studeringer (a) Vi see jo i hovedsprogene / hvor paa mange i saa mange hundrede aar have arbejded / at der dog iblant de lærde er ikke liden tvistighed om dend rette skrivelse / hvilken er heel vanskelig og uvis at

(a) See Fortalen herom.

finde i det Latinske sprog (b) Saa at vi derfor kunne have forhaabning med tiden / naar vi anvende flid der paa / at bringe det saa vidt / at vi i det ringeste blive samtidige i de fleeste oord at Krive ; Thi i alde vil det neppeligen gaa for sig. Mand saaer og efterlade brugen lidet i begyndelsen / thi hastig forandringer ikke good.

(b) Jeg vil give exempel alene i nogle som begynder af A. Om mand skal skrive Adimtus elder ademptus æ elder ae Adolescens, adulescens. Ædilitius, ædilicius. Aënus, ahenus. Ætherius, æthereus. Agellius, A. Gellius. Alcedo, halcedo. Amfractus, anfractus Amænus, amœnus. Allucinor, hallucinor. Antemna, antenna Arcto, arto, Arcerra, acerra. Auctumnus, autumnus. osv.

XXXIX.

DE Østerlændske tungemaal / saavelsom og det Grædske / ere lykkeligere til at giøre forskiel paa de lange og skakkede selvlydende / end det Latinske elder vort sprog / eftersom de skrive dennem med særdelis figurer. (a) De Latiner skreve vel først tvende Vocaler / hvor der skulde være en lang skavelse (b) Men siden ikkun een / dog undertiden noget anderledis / naar dend var lang / end naar dend var skakked. (c) Paa det

---

(a) Saa haver Simonides hoos de Grækker giord ee til η, oo til ω, F. E. Δεσμος, Ανθρωοπος.

(b) F. E. aara, voocem, feelix, loumen, jous.

(c) F. E. vivus, ædilis. hvilket mand endnu omsunder bruger i dend anden endelse (genitivus casus) paa oordet / som Virgil for Virgilii.

det sidste kom det saa vidt / at de lange og skakkede selvlydende gandske blefve eens. (d) Vi ligemaade / efterdi vi ikke kunne lempe os efter de første / ville efterfølge de sidste / og først skrive to selvlydende / hvor der skal drages længe paa stavelsen (F. E. Aar) og en selvlydende / naar stavelsen skal hastigt udsiges (F. E. Ar o: skramme / tegn efter et saar) saaledis finde vi i de ældste bøger haandskrevne og trykte / saavelsom og i dend sidste udgangne bibel / at Vokalerne dubles / hvor stavelserne ere lange. (e)

(d) F. E. ara alter. ara plœj.

(e) F. E. Aand / Been / steen / eene / tiid / bliid / striid / sviig / tviil / iid. Sool / stool / stood / food / hoos / troo / skoo / roo / joord / koor / dyyd / foyr / myys / Hund / huus / oaf. Saa kunde mand og bedre skrive syyg (hvilket elders skrivis siug) dyyd elder dygd / dydelig / (som de gamle skreve) ligesom fryyd / flyyd / dog / om oordene tage flere stavelser til sig / haver mand sagt behov at duble den Vokal. F. E. doden af dood / oaf.

XL.

Efter dende maade kand mand og skrive andre / som ligne disse. E kand ikke bruges / som nogle ville / til alle lange selvlydende. Thi det vilde undertiden give en underlig udsigelse. (F. E. hoes for hoos / skulde udsiges mellem o og e / noget nær som ø. oam.)

Først / siger jeg / faae vi saaledis skrive / endtil oordene blive noget bedre uddyrkede. Siden kunne vi / ligesom de Latiner / bruge aldesteds ikkun een enkel Vokal; hvilket mand vel endnu kunde giøre / aldeniste om mand vilde sætte et lidet tegn over dend Vokal / som skulde holdes længe paa / saa som

a/ e/ i/ o/ u/ y/ ø ere lange. Naar dette tegn ikke fandtes over dennem / skulde de være stakkede (F. E. Mũs / det dyvr / mus / som voxer paa træ)

Dette synes en good maade / hvor med mand baade snart kand komme til dend Latinske skrive-art med een selvlydende / saa og skrive dis gesvindigere omsider og med ferre bogstave. De gamle have og undertiden skreved Ar for Aar / oaf. Saaledis havde vi ikke fornøden at gaa omkring / naar vi vidste genvejen / elder kiøbe det for to penge / som vi kunde have for een.

Dende regel er af naturen / og skal i synderlighed agtes i de oord / hvor B / P og T ere til ofverflød. F. E. Lamb / domb / fromb / haandt. At dend sidste bo stav bør at være borte i eet hvert af disse oord / kand letteligen kiendes af deris bøjelse. Lam / lamene. Dom / domen Haand / haanden. Vi sige ikke Lambene / osf. ej helder tilkompst / samptlig / men tilkomst af tilkom; samtlig af sam / sammen. Saa bør mand og ikke vel at duble een medlydende sidst i oordet; Det er / bruge to af eet slags næst hoos hinanden. (F. E. Burff / dett / all / haff.)

XLJ.

MEn dette er noget vanskeligere og urimeligere / som jeg nu fremføre vil / fordi det strider imod dend gemeene brug / og er dog i sig selv grundigt og fast; Heldst naar mand vil agte mere rigtighed og fornuften / end brugen og egen vild; naar mand betragter oordenes herkomst / deris eenfoldigste og før-

første endelse / (a) hvad der legges til dem / naar de bøjes / (b) naar de udføre (c) andre oord af sig / at de ogsaa derefter skulle skrives og staves.

Først / naar oordene bøjes / tage de ikkun E til sig med en Medlydende D elder T (og dernest andre bogstave) ligesom mand enten sætter en elder et / den elder det for dem. Og fordi jeg siger oordet / bør jeg at sige et oord; bogen / en bog; og ikke en oord / et bog. Oc tvert imod / fordi jeg siger et og det oord / saa siger jeg og oord-et / oord-ets / oord-ene. Fordi jeg siger en dag / dend dag / saa siger jeg og dag-en / dag-ens / dag-ene. Egenskab / sælskab; egenskaber / ikke egenskaf. Dend / dend-e. (d) dog mand maa vel og her give brugen noget efter / og gjøre som en undertagelse / (e) herfra / og sige / at no gle duble dend sidste bogstav / naar de øges. F. E. Dette / større / ouf. Tillægs oord / (f) naar de legges ikke til de oord / som udsiges med hand elder hun / (g) men forstaaes om hverken / og ere hverken-oord / (h) da taage de T til sig. F. E. Raged mand elder kvinde; ragedt skieg. Stakked / stakkedt. Men T bliver vel og borte her / men heldst naar oordet øges. F. E.

(a) Nom. casus (b) declineris og conjugeres. (c) deriverer.

(d) Den er rettere, saa og Han som Hun. kan / kunne; han henne, den denne.

(e) Exceptio. (f) Adjectiva.

(g) Mascul. & Fœminina. Hand- og Hun-oord.

(h) Neutra.

det stakkede træ. (i) Men efter de oord / hvor tviles om / der skal sættes hand elder hun / sættes trygest dend. F. E. knifven dend ligger.

(i) Saa og / dyyb / dybt. good / godt. tung / tungt. høj / højt. smuk / smukt. faul / fuult. tom / tomt. svaar / svaart. vis / vist. lav / lavt. lave træer / ouf. og her efter hvilken / hvilket. ingen / intet.

XIJ.

HOos os komme de fleste Navn-oord af Tiidordene (hvilke og tidt ere eens) som hoos de Hebræer / (a) og Østerlænder. Derfor holder jeg efter de Hebræers vtis (naar mand bøjer oordene) i dend Befalende elder Bydende maade (b) for dend rette stamme / hvorfra alde de andre bøjes og udføres. Stambogstavene (c) ere her medlydende / som i alde forandringer blive mesten ved / om end skiønt de Selvlydende / som ere hoos dem / omskiftes. F. E. Bær / bar / byrde / byrd / Vidnis-byrd / Jernbyrd. Hvilket og agtes i Navn-oordene. F. E. Tidt af Tiid. Flidtig / elder flittig af flitid. Slige herkomstes elder oprindelses oord (d) bestaae mesten i een stavelse og i saa maade følge naturen efter / som elsker korthed; ligesom børn og ikkun først bruge en stavelse / men siden flere. Her til skal mand altiid hensee / baade udi at bøje og deele oordene. F. E. af elst kommer elsk-er / elsk-ede / elsk-e / elsk-endes / elsk-elighed / osf.

Dog

(a) Skikard. Horol. Heb. p. 47. vi efterfølge dem og i meere. In 1 Kal pleraq; sunt neutra, in Piel & Hiphil Activa. Saa sige vi: at falde / falde / falt / ifør. ligge legge See videre sidst i bogen.

(b) Imperativus modus. (c) Literæ radicales. (d) voces primitivæ, originales.

XLIII.

DOg faar mand og her lade brugen noget raade. Saasom og nogle duble dend sidste bogstav / paa det og C kand her ved afskaffes / naar der sættes K i steden. F. E. stik / stikker / ikke sticker / trykker. Saa kand der og skrives: straffer / skiller / sætter / osf.

Tid-oord / naar de siges om flere (a) endes paa E. elder ES. F. E. Jeg læser / vi læse / læses. Jeg skal / vi skulle. Vil / ville. Fik / finge. Fand / funde / Maa / maae / eller mue. Kand / kunde; De gamle skreve rettere kan / kunne (b) de Svenske have flere endelser. F. E. wi hafvom / i hafven / the hafve; saa vel som og de Islænder.

(a) In plurali num.

(b) Ad differ. Imperf. funde af. saa at det synes / at jo længere vi ere fra de gamle / jo urigtigere skrive vi.

XLIV.

HEr skal og noje giores forskal paa dem / som have F elder V tilen Grunde elder stammebogstav. Saa skriver jeg skaf / skaffer. straf / straffer. Men fordi jeg skriver ikke haf / hafver elder haffer / da bør jeg ej heller at skrive haffver; Thi hvor skulde V og det eene F komme fra / om Grund-oordet end hæd haf? Saa synes derfor rettest af hav / haver / havde / som hør / hører / hørde. Videre forskal mellem F og V sees og af disse oord: Skaf / skaf-fer. skav / skav-er; Hvilke dog i begyndelsen lyder nesten eens. Fremdeles skriver jeg Giv / giv-er / gav-en. Gab / gab-er / gab et / Behov / behøver / behov. Lige saa stav / stav-er / stav-else / bogstav. Lev / lev-er. Liiv / livet.

D iiij. bliv /

bliv bliver oaf. Hvor udi vort sprog artigen med det Tydske stemmer / eftersom de af grunden ere eet tilsammens. Naar i Tydsken er B / bruge vi B i de samme oord. F. E. De sige hab/ haben / (og de gamle haven / selve (a) leb/ leben/ vi sige hav/ have/ selv/ selve. Lev/ leve. Saa skal og skrives over / som über og over ikke ofver / elder offver. dog mand og her kand lidet føje sig efter brugen / og skrive hafver off at ikke aldt skal blive for nyt og sælsome.

(a) i Opitzis 500 Aar gamle Tydske Poet. oaf.

XLV.

DEt Stavelsernes fraskillelse er derfor dette at merke; Medlydende skulle følge de foregaaende/ og ikke de efterfølgende Selvlydende/ anderledis end i andre sproge sædvanligt er. Hvilket kommer der af / at de fleste oord ere hoos os af eet eenstavelses Grundoord. Saa at mand derfor skal have oordenes herkomst i agt; og ligesom de sættes sammen/ saa skulle de og skilles ad. F. E. elsk-eligen/ Ev-angelium.

Dette og andet mere kunde letteligen haves i agt/ om de danske skolemestere kunde og vilde bestitte sig paa dend rette stave- og skrive-maneer. Thi det børn hoos dennem lære enten ret elder uret / holde de gemeenligen siden ved.

De oord / som ere og lyde eens / skulle og eens skrives (a) F. E. Titel/ titeler/ Segel/ magt af meget / ligesaa agt / agte. Stand / standene / elder sten,

(a) propter analogiam , naar det eene føjer sig efter det andet.

stændene / helder end stænderne; som land / landene / mand / mændene. Gul / gulet (ikke gulf / gulfved) som hul / hulet. tviil / tvile (ikke tvifvel) som fiil / file. Dob / dobe / dob. Behov / behove / behov. Løb / løbe / lob elder løb.

XLVI.

HErforuden skulde der haves good kundskab i de gamle skrivter / og gaaes der efter / hvor der bares tviil om oordenes rette skrivelse. F. E. Skyvl / og der efter lyvs oaf. Saa / paa / og so / po / efter de gamles maneer / som og skreve svo. Ald / alde / som lyder som alder / heller og helder (der af heldst) elder og eller. Thi de gamle have begge deele. Men der er best aarsag til det første / eftersom jeg siger og ilde helder end ille; Inde / end inne; og os bør at skrive oordene / som de udsiges. Saa skriver jeg ikke oc / som de fleste; elder och / som mange; elder ok / som faa; men og efter de ældste skrifter / saavelsom og de Islænders og fornemme mænds exempel i vor tiid. Her kand vel og giøres forskiel paa de oord / som hafve ulig bemerkelse / og synes dog at siges og skrives eens. F. E. verre æsleñere. vær / at være / (et Tiid-oord a) og der af / jeg var / vi vare. Mand kand skrifve Gaaer (Tiid-oord) Gaar (Hoos- elder Bi-oord b) elder og intet forskæl giøre der paa. Thi hvor tidt / end og i andre sprog er det eene oord

(a) Verbum (b) Adverbium. Bi som det Tydske Bey. saa sige vi Bi-ræt / Bi-navn / staa bi.

det andet ligt? Een og Eet; (Nafn-oord c) En og Et (d) (Skrl-oord e) Ad o: fra / til. At (Føje-oord f) at skille ad / at adskille. End-og o: endog saa. Endog o: alligevel. Thi o: fordi / efterdi (brugtes og med þ) Ti o: 10. dog vi ikke elders bruge H. paa saadan maneer / og giordes derfor lidet her fornøden.

(c) Nomen. (e) Articulus. (f) Conjunctio
(d) De gamle skrive ct, vi ogsaa / i elder end it.

XLVII.

DE fremmede oord / som ere blevne Danske elder agtes for Danske / skal skrives fuldkommeligen med Danske bogstave. F. E. disputere. Jupiter / ikke disputere, Jupiter:

Her kunde vi og bruge F for Ph / og S for Pſ. F. E. Fyllis for Phyllis. Profete (a) Salme (b) for Pſalme. De Spanier skrive og Salmo. Endog dette er ej endnu saa klart. Thi nogle ville / at mand i de egne nafn-oord (c) skal bruge de samme bogstave i det eene sprog / som i det andet / hvilket og skeer / naar det bekvemmeligen kand i det Græske og Latinske sprog. Saa kunne vi og paa det fejeligste dane dem efter vort sprog / i synderlighed i endelsen / hvor over de bekomme større sijrlighed. Thi have de ligesom fored borger skab hoos os / saa maae de og være samme ret undergivne. Saa-

(a) Her og der i Jertegns Postille.
(b) at mand ikke / som endeel skal sige Pesalme.
(c) Nomina propria.

Saaledis skal mand sige og skrive/ de Athener (d) og ikke Athenienser. Thi paa den første maade fordanskes oordet / men paa dend anden forlatines det; og ingen som ikke forstaar Latiin skulde sige / af Atheen / Athenienser / men Athener. Saa sagde vore forfædre de Luthere (e) helder end Lutheraner. Den Paviske religion (f) de lærde sige en Calvinisk; de højlærde en Calvinianer / men de gemeene og ret eenfoldige en Kalvinisk/elder Kalviner. Saa kaldes retteligen af Thessaloniken / de Thessaloniker ; af Israel / de Israeler / ligesom af Prygen / Prygser / af maalen maaler / oam.

(d) I dend sidste udgangne bibel. Apost. Giern. cap. 17. c. 21. 22.
(e) i M. Chr. Pedersens Passion bønner. Antorf. 1531.
(f) i Arild Hvitfelds Bispekrønike D/ d. 2 item af Datum, datumet.

XLVIII.

DE fremmede oord / som endes paa US , kand mand enten skrive gandske med Danske bogstave / elder kaste US bort. Saa sige vi jo Ambros / Blas / Christ. Christian / Stafen / Donat oaf. Men efter dend Latinske viis skulle de ikke gerne bøjes. Mand kand sige: F. E. Fru Venus liden søn / elder Venussis liden søn. Kong Neptuns stolte bølger / de stolte Neptuns bølger / Neptunus stolte bølger. Pharaos / Jupiters / Magnussar breev / o: Magnuses. oaf. Ej helder synes disse oord at være aldelis gode / som have Latinske endelser / enddog de selve ere Danske / saasom Lystere / bog-

bogstaver / oam. De gamle vere imod / om de end brugte Latinske oord / vare heel vartagende udi at fordanske endelsen / F. E. Apostelig / punktelig / figurlig / textelig / sakramentelig / summelig (ɔ: i en sum.

XIX.

DE som komme af andre have dend samme art / at skrives med / dog brugen her som i andre sproge / undertiden forandrer noget der udi. F E. Otte sang / af det gamle oord Ottu ɔ: Aarle/tilig. Valsted af Valur ɔ: nederlag. Alder af old. Huld/ hyldig / af hold ɔ: kiød. Styrkned af styrke ; Verdskab af verdur ɔ: gestebud. Torden/ Torsdag af Toor, Nattergal / af nat.

Bösswigt / af en ond vegt / som duer lidt (som Dan 5. 27.

Danevirke/ af det Islandske oord/ virke ɔ: vold.

Eenbærtræ / af Islandske Ejner / som betyder det samme.

Dimmer / ɔ: mørkhed. Maa skee her af Dimmeluge / som holdes for at have mørkt og ondt vejrlig / og i hvilken det usædvanlig mørke skeede udi Christi lidelse.

Fare-maaneti g. bøger. Thi da begynder mand at fare og reise.

Fils-been. (af פִּיל ɔ: Elefant) ɔ: Elfenbeen elder Elefants tand.

Funk / fordi de landflygtige Kristne maatte dø-

de børnene i Kilderne her og der i skovene/kaldede det fonten og Funten. (a)

Gilde. thi der holdes gildt og gevt / hvad oldermanden siger / i forige tider kaldtes lav og Made gilde. F. E. S. Ide Gilde i Roskild. S. Barbara gilde i Nestved (i dend Danske handskrevne slegtebog).

Goter / ikke Gother / af Gotna ɔ: mænd / thi de Goter kunde ret kaldes mænd.

Hansestad / af Hanse ɔ: Herre/ en stor Hanse (hvilket oord bruges endnu mangestæds i Tydskland) fordi disse stæder ved herredom / handel / rigdom / og forbund gaa andre vidt over.

Hellebaard / af Hel ɔ: klar og baard / ɔ: brede / ogse.

Hofart / saa som Hof-art elder lov-art/som gemeenligen er til hofve, elder hoffart/ af deris fær og fart.

Hustru ɔ: huset tro. Husbond ɔ: husets baand/ som binder og holder tilsammen i huset.

Jertegn / af jærn. naar mand bar gloende jern uskad / kaldtes det Jertegn / og jernbyrd. Hvilken skik ikke kom der af/at Poppo bar dend gloende handske som gemeenligen holdes for / men var før og hos flere end os (b)

Jodut/at raabe jodut/af det Valske elder Fransk-

c

(a) N. Heldevad om Kirke ceremonier.
(b) Hvitfeld i Bispekrøniken.

e oord / jo adjute mi. Thi saa raabte de / naar de Goter sloge paa dennem.

Kirke / Kyrke / δομὴ κυριακὴ) domkyrke.

Kindelmisse / af det gamle Cimbriske oord Kindel ɔ: lyys. Thi da brugtes mange lyys. Lightmisse.

Kjærling af Kjæra ɔ: Kvinde paa Islandsk. Kjær / ɔ: Karl.

Korduban (corium Cordubense) som i synderlighed i stoor mænge føres fra Tyrkiet; Thi de ader intet heller end Kid.

Kroden elder kroned stalk / af dend afgud Krode (c)

Kovent / som mand drak i Convent og Kloster.

Lof / elder lov af Lofn den Gudinde / som forhvervede menisken lov og yndest boos Alfader (d)

Liggende fæ fæ ɔ: godts / penge. Lavsa fje. Løsere de penge.

Løverdag af løve og too. Thi de gamle og vi endnu da heldst løve og bade os.

Mamaluk / utroo / som har forladt oprigtighed (et Arabisk oord / malak ɔ: emit) Thi de hafde forladt dend Christne troo. (e)

Marsipaner (Marci panes) S. Marci brod / hvilke de bagede / først til Erfurt paa S. Marci dag / til een erindring om dend store hunger / som var i Dyringen / i det 1438. Aar. Men siden haver

(c) Vormius. Mon. Dan. 19. p. 8.

(d) Edda 30. fab. (e) See Schindl Lex in מלך

ver mand og her ud af given andre Lystkager af sukker og ander krydderi dette nafn. (f)

Ormesinn var de gamle ubekiendt af Ormes / den Østindiske ø. (g)

Paaskvil d: skandskrivt/af Pasqvillus en skræder til Rom / som med stoor djervhed lastede Paven og Kardinalerne / der hand var død / kaldte folket dend støtte ved hans huvs / Paskvil / hvor om nattetiidt anslaas saadane skrivter. (h) Dog dette oord er fremmet og uforrødent. Saa vel som og det oord Pedant og Pedanteri / hvor med de Vælske kalde en Tuktemester og hans bestilling/og holdes nu for et foragteligt nafn / naar dog en good Skolemester burde høyt at agtes ; uden maa skee mand vil berømme en velbestikked menighed / men foragte grundvolden og aarsagen der til.

Ræ elder Rædegrim craf ræd / forfærdet (g).

Skærtorsdag / af reen og skær hvorfor dend og i en gammel digt kaldes hellig torsdag.

Skakspil / af Skaken. Thi her skakker og tager mand med fordeel/ elder det er et Persiske oord.

Skilling. Thi den skil mellem de kiøbende og sælgende / elder dend skilles fra gevære mønt / elder af שקל.

Søndag. Sohntag. at mand da skal forsone sin synder. Smi.

(f) Dresserus de Festis
(g) Pancirollus & H Salmuth. L.
(h) i Jertegns Postille.

Smidesiner. Siner ɔ: Aske (et Skonst oord).

Sorte kunst. efter det Latinske nigromantia, kommet af νεκρομαντεια, fra dem som oordet ej forstode.

Suur-amfer af det gamle Tydske oord / Amfer ɔ: skreppe.

Stakarl / saasom stav-bare / fordi hand bruger staven.

Stiffader / stiffsøn / af stift / stifte. Thi de stiftes saa at være.

Virok / en viedhellig / og good røg. Vivand / at vie / ɔ: hellige.

Vesk-taske af Iisla-veske ɔ: skriin / buddik.

Vitterligt. De gamle skreve viderligt / uviderligt / af vide / hvor af og er viste elder vidste. De skreve og hiemmerige. Thi det er det rette hiem.

Xpſ ɔ: Christus / fordi de Græker skreve kortelighen Χρς ɔ: Χριστὸς og de gamle meente det varx / p / ſ / findes det endnu saa i gamle Danske saavelsom Latinske bøger. (h)

(h) Ligesom Pipi, פפי for פה. ff. for π ɔ: πάνδεκται, eller Digesta.

L.

PAa samme viis kunne og nogle fremmede oord i andre sprege forklares af vort sprog. F. E. Feudum ɔ: forlæning / af føde / hvor af de skulle føde sig / elder / af fejde. Thi det var en belønning for fejde-elder krigstieniſten. Dennenbaum ɔ: fyr / som vogser

mang-

mangfoldig i disse Nordiske Lande / see fleere sidst i bogen. Dog skal mand see til / at mand ikke giør aldt formeget der af / saa det bliver til gakkeri. F. E. Landsknegt af Lancea (a) som rettere saa kaldes / saasom Landsens knegt. Thi hand tiener og skal forsvare Landet. Asomanni qs. Escomanni, Eskemænd. Saa kalder Verdenhagen (b) de Danske / fordi de førde ikke længre krig udi Saxen / end mens de hafde mad i Esken. Billede af Bel; efter hvilken først bleve giorde billeder. (c) Korn af Ceres. (d) Gud / Got af ג. (e) Psaltere af Salt / ved hvilken stælen bevares som maden ved Salt. (f) See meere § XIX.

(a) Becman in Orig. L.
(b) De Rebus publ Hanseat 212. S. fol. L.
(c) Loccen de Antiqv. Svec 14. S. L.
(d) Lipsius 3 cent ad B Ep 44. L.
(e) ג Arab. Deus Hebr. miles. De Cimbrer vare stridbare og dyrkede Martem. Bythnerus Cl. Ling S. in Gen. L.
(f) Her Michel i Mariæ-Psalteren. H. 2. D.

LJ.

DEt synes underligt i det Cimbriske sprog / at mand siger I til een; anderledis end i det Hebraiske / Grædske og Latinske skeer. Vi giøre det hoos os / naar vi ville ære nogen / thi elders duter vi / elder sige Du til andre. Vi sige og Du til Gud / endog hannem bør største ære; at de gamle uden tviil vilde give tilkiende / at der er ikkun een / og ikke mange

Guder til. Her udover pleje og Poeterne i Vers at sige Du til store herrer ; eftersom de næst Gud ere de ypperste / og ligesom jordiske Guder : item naar de skrive sine Kleriſter elder meget gode venner til ; efterdi de / som Guder / have at byde over sig. De Hollænder sig I til Gud (a) Hvilket ikke er ret / og straffes af deris egne Lærde / i det de sige I til hver Person i Guddommen / ligesom de vare flere.

Dette er saa om skrive rigtighed / det besværligste i dette skrivt / ommældet / men jeg frygter at jeg haver alderede giort formeget der af. Hvorfor jeg og bryder af fra dend vanskelig vidtløftighed / at jeg ikke meere indvikler mig / elder gaar saa længe dend vilosomme vej / at jeg ikke slipper derfra igien.

(a) Finp Sesen i sin sprog-øvelse. T.

Syvende Afdeling
Om Fremmede Oord.

LIJ.

Ligesom mange ville hafve noget nyt og sært i klæder og andet / enddog dend gamle maneer var tidt flugs bedre / saa ville de og i sproget hafve det samme. Men saa giver Gud ofte aldt formeget nyt / i det hand for syndens skyld straffer med fremmede Krigsfolkes indsendelse / som beblande og forfylde Landets eget sprog med fremmede oord ; ja end-og undertiden fordrive de gamle indbygere / elder tvinge dennem til at tage fremmet sprog og skik

an.

an. Saaledis udbredede Alexander dend store det Grædske tungemaal/ saa fortsætte de Romere Vidt Og Bredt det Latinske; saa er det Vælske/ Spanske/ Franske og Engelske bemængt med det Cimbriske (a) dette skeer end-ogsaa formedelst handel med fremmede folk (b)

Vort sprog er ei aldene blefvet ligesom gammelt og affældigt/ men er end og beladet med ny krankhed/ det er gandske fuldt af Frandsoser / og saa sygt / at det neppe uden ved stærk lægedom/ nemlig ved brænden og afskæren kand til rete hielpes.

(a) See tilforne § XII. XIII. (b) ; See Philotæ tale hoos Curt. 6. 10.

LIII.

JEg meener ikke her de fremmede oord / som af Ibrugen nu ikke længer ere fremmede / hvilke vi ei kunde undvære/ og de som en hver i gemeen forstaar. F. E. Profeet / Apostel / Poet / Natuur / exempel/ element / oaf. (a) Thi mand seer jo / at de Latiner have laant mange oord af de Græker ; huilke om de skulle afskaffes vilde deris sprog see underligt ud. Men jeg forstaar dennem / som nyligen ere indflikkede i vort sprog og ere tilmed ufornødne i hensende / at vi have enten selv bedre / elder og lige saa gode/ at bruge i steden. Disse bør med ald billighed/ som de der ingen borgerret / elder pas have / at forvises landet. De fremmede ville ingen oord laane af os. Hvi skulle vi da laane af dennem/ naar vi have selv?

(a) See tilforne § VII. XIVII.

dog ville mange nu saa gierne bemænge sit sprog med de fremmede / at de skulle vel og forsvære det / hvis de ikke (som det skeede med S. Peder) røbtes der af. I en gammel vise beklager een sig saaledis:

De Danske spotte mig /
For jeg kand ikke deris tunge.

nu spottes dend snarere / som taler dette sprog reens og ikke veed at bemænge det med fremmede oord. Tiberius dend mægtige Kejser / bad om forladelse / før hand vilde nævne det Grædske oord monopolium (b) Men nu er hvert andet oord Frandsøsk / heldst hoos dennem / som ville hafve berømmelse for stirlighed i talen og skriven. Hvad kand være latterligere / end der een vilde høfligen undskylde sig hoos en Jomfru / og sagde sig ikke at hafve observered τὸ πρέπον? elder som en kirke-betiente sagde: i dag marcherer de til alteret / som i gaar fik perdon paa deris synder?

(b) See videre Svetonium om Tiberius. c. 71. f.

LIB.

MAnge tale et formængt maal / som Jødernes børn / hvilke talede halv Asdodisk / og halv Jødisk (a) de skrive og gandske breve / saaledis forpudr-de med fremmede oord / at det er fornødent / at de selve følge med og forklare dennem / hvis de elders skulle forstaaes. Dersom nu en Latiner vilde tage det Latinske her fra / en Fransoos det Franske / en anden et andet / da var der ikke meget igien. Ligesom det gik kragen / som stafferede sig med andre Fugles

(a) Nehem. 13. 24.

Fugles fejre. Disse skrivter ere ej ulige de Hynder/ som ere sammensætte af adskillig-farvede klude; elder dend suppe / som een kogede mange ulige slags. Hvor om mældes i Lavrenbergs Skiemtedigt:

Kaal/erter/grød og saad/det mon' hand sammen-
skrabe /
Og gaf dem dette aldt udi een kiøel tilhaabe.
Hand kom og der udi / at det skuld' smag' dis
smuker
En haandfuld peber stødt/o g henved 2 lod suker.

LV.

I ligе maade begierer een undertiden nogen tieniste af en anden / hvilken da bruger saa mange omsvøb med fremede oord/at dend/som beder/ikke veed/ om hand haver afslaged elder tilsagt ham sin begiering. Ligesaa haver det sig med store og løgnagtige tilsagner/ som ikkun bestaae hoos mange i idle komplementer (som det nu kaldes) som hoos een / der giorde meget der af hoos sin ven / at hand vilde hielpe hannem med penge og andet / men der den anden siden/ meenendis at det var alvor/ anholdt om hans hielp / blev hannem svared/ at hvad tilforne var sagt / var en komplement og skyldighed/ oam.

De gode gamle og eenfoldige titler ere og nu aldt forslette / er end bestillingen liden / saa maa titelen dog være stoor. D. Lavrenberg siger:

Da i det gandske land var ej en Servitör
Ej en Signör, ej dam och icke en Monsör.
Præceptor er hofmester/Fogden Slotsherre er/
Og Secretarius kaldes en skriver her /

En vige er en Jomfru / en Kapelan Pastoor
Kvaksalveren vil og nu kaldis en Doctoor.
En tømmersvænd er nu en bygemester sand /
En spillemand er og en kunstig Musicant,
Og en skoflikker arm hand vil nu Schuster hæde /
En Bader kaldis vil Chirurgus sig til glæde. oam.

Vore forfædre (a) elskte sit eget sprog frem for fremmede. De vare heel artige i oordenes sammensættelse og nøthed / saa at de udsagde meget med et kort og syndigt oord / hvortil vi nu maa bruge flere / og de som ere ej saa gode. Hint eragtis letteligen af de gamle skrifter ; dette forklares af disse Lavrenbergs vers / hvilke jeg saaledis haver udsat:

Mand havd' i foreum tid nok tiener' / ingen Pase;
De knekte gaves løn / og ikke nogen gase.
Nu ingen (Gud skee lof) om tyfveri mon snakke /
Ar røv' og stiæle nu er kunstigt at anpakke.
Soldaten ikke meer i krigen ryggen kerer
Og skammeligen flyer / hand sig kun retirerer.

(a) Loccen. Antiq Svec. 81. S. 2.

VI.

Disse efterfølgende fremmede oord og andre flere (a) kunde vel afskaffes / og bruges gode Danske i stæden F. E.

Serpentiner. Feldtslanger.	Vaillant, mandhaftig.
Occupere. indtage.	Petardere, med ild at sprenge.

In-

(a) See Ingrefs Tydske Apopht 293. S. Zeilleri miscell. 465. og 590. S. Dydske sprogs Erekrands 311. S. oaf.

Infanteri, Foodfolk.
Cavalleri, Rytteri.
Travaillere, Arbejde.
Assistens, hielp/bistand.
Avantoreurs, Frivillige Soldater.
Gvarnison, Besætning.
Parapet, Brystvern.
Prępparere berede/tillave.
Harqvebusere, harpaxere/ skyde ihiel.
Plenipotentz, fuldmagt.
Curator, forstander/ formynder.
Senatus consultũ/ raadsslutning.
Apophtegma, klog sindrig tale.
Campere, ligge til felds.
Canonere, beskyde.
Revengere, hefne.
Avancere, komme til.
Minere, undergrave.
Montere, udrustе.
Bataille, slaatorden.
Approchere, tilgrave.
Recontrere, gaa finden imod.
Chargere, angribe og gaa løs paa fiinden.
Oratoria, talekunst.
Arithmetica, regnekunst.
Physica, Naturens kundskab.
Dialectica, Fornufftens kunst.
Oeconomica, verdskabs huusholdings kunst.
Politica, Statskunst.
Subjectum, underlag.
Epitaphium, Grafskrift/ Litgrum.
Corpus de Garde, Kortegaarde/vagthuus.

Dette kand vel og agtes om disse efterfølgende/ enddog de kan forstaaes af alle.

Arrest, beslag/forbud.
Affront, spot/ bedrag.
Commandere, befale.
Artilleri, skydt.
Standar, Fane.
Troop, en hob krigsfolk.
Armée, en hær.
Tribulere, plage.
Alliance, forbund.
Reterere, tage flugten.
Supplication bedeskrift.
Testamentũ, testament/ arfvesættelse/ sidste villie.

Compagni, selskab.
Fundament, grund.
Cõtract, accord, fordrag.
Conversation, omgængelse.
Obligere, forpligte.
Meritere forskylde.
Discretion, Fiinhed/ bestedenhed/ vaf.

Kaptein / Soldat ere nu meere gemeene end de gamle oord/ Hopmand/ Landsknegt. Fændrich hed tilforn Mærkes-mand. Mærke o: Fane.

LVII.

Oordene ere regnepenge lige; som de legges og bruges / saa gelde de. De ligne og andre penge og saadanne foranderlige ting; og som mønt tidt ikke agtes efter sin skrod og vegt / som dend er værd/ men som dend er gangbar og brugelig/ saa dømmer mand og gemeenligen om oordene / mere efter deris brug / end natuur og væsen. Ligerviis / som mønt blifver nu afsæt / nu opsæt / saa komme og oordene nu i brug / nu igien af brug. F. E. Bekygted brugtes endogsaa i en good meening hoos de gamle / for berømmelig / men nu ikke. Fortaler betydde og da en Talsmand. Dog burde det ikke os at være lige ubestandige i oordene / hvilke vi skulde bruge / som de fleste og fornuftigste giøre. (a) Men ingenlunde skal mand afskaffe de gode gamle uforfalskede oord / og indføre ny igien; uden de ere saa gamle / som de meget gamle penge / at ingen kiender dennem meere. (b) De fremmede oord skulle derfor gifves paa good Danske / eller og beskrifves med flere

(a) See XXXVII §. (b) See nestfølgende Kap.

flere oord ; som Keiser Tiberius sagde om det oord Emblema (c) hvilket vi kunne kalde en sindig maling. Saaledis hafver jeg og ofte herudi brugt de Danske oord heller end de Latinske / dog at disse undertiden ere satte hoos hine / at mand disbedre kunde ligne og forstaa dennem tilsammen

Men de som endnu endeligen ville bruge de fremmede gloser / løbe ofte urofveligen an dermed / baade i talen og skrifven. Saa hafve nogle sagde Laudation for Dilation. Exersere for Exeqvere. Renovere byen for Ruinere. Purgatse vogne for Bagasevogne / oam. Andre kunne de faa en fremmed glose sidst i meeningen / tænke at det skal gifve et synderligt klem og estertryk / naar det dog er ikkun en sladder om det samme (d) F. E. Frelse og conservere. Indbyde og invitere. Begynde og Exordere. Ampt og embede.

(c) Svetonius om Tiber. 71. Kap. L.
(d) Tavtologia.

Ottende Afdeelinz

Om en Oordbog eller Glosebog.

CXXX.

Ydermere skal et sprog vel uddyrkes og naa nogen fuldkommenhed / da skal det ikke have mangel paa forunødne oord. Hvilke kunne en stoor deel opledes i gamle skrivter / naar mand ikke elders haver dennem (dog at de ere ikke aldt for gamle / og saadanne som Odin talede elder Kegner og de andre

Skaldre udkvade (a). Thi de have ligesom myndighed for deris alders skyld / og kunne baade pryde og riggiøre vort sprog. Og dersom mand / ligesom ved malm / gnier rusten og skimelen vel af / og fører dem i brug / hielpe de meget til Sprogets sirlighed / hvilket ikke behøver nogen fremmed smink; eftersom de gamle oord ere i sit eget sprog artigere og sindrigere / end de fremmede; naar de bruges / hvor og naar dem bør at bruges. Saa haver Ronsard dend Franske Poet (b) samled mange gamle oord i sine Vers af dit gamle sprog i Pikkardi og Vallon. Det Cimbriske kand og / i synderlighed i Poeteri / laane oord / naar behov giøres ikke aldene af gamle skrivter / men endog af sine egne affødde og fær landsproge.

(a) Saa findes i de gamle Theologiske skrivter: HErrens smurde d: Salvede. Perrnd d: Djevelen. osf.

(b) Harsdorf Phil: Germ. 37. B. 2.

IX.

DEtte synes ogsaa at være skeed i gamle Tider / da vore forfædre havde mange oord eens med de Tydske / (og de med os igien) som nu ikke ere i brug. Thi dennem / i hvilke vi endnu med hin anden komme overeens / vil jeg intet ommælde. Først sætter jeg de gamle Danske og Tydske / og der hoos de nu brugelige Danske.

Sidsamur / Sædelig / stickelig.

Liba / Kier.

Kind / Barn.

Hel / Helvej / Helvede / helvedis vej.

Mier /

Mier/ Thier/ Vier/ Mig/ dig/ vi.
Grot/ Stoor.
That/ Dat/ det.
Tho/ Til/ Tobringer/ Tilbringer.
Bedi unt dis haugi/ Begge under dende høj.
Mantel/ Kiortel.
Bure/ Buur/ Bonde.
Saddur/ Sat/ mæt.
Snelle/ Snare.
Behydde/ Bevare.
Vatter-ræt/ Vandræt/ Søræt.
Lyda/ Folk.
Antworde/ Svare.
Mær/ Hav.
Svart/ soort.
Theede/ Giorde/ Vdedere o: Udediske.
Gandrtze/ Gandske.
Beter/ Bedre.
Lesd/ Ukier.
Rise/ Kæmpe.
Siav/ Slapere/ Syvsovere/ Bislopper.
Feldur/ Fel/ skind/ bel.
Riki Saka/ Rige sager.
Pingesdag/ Pinsedag.
Eln/ Aln.
Bar/ Hvem.
Tøffur/ Troldom/ Toveren/ at trylde.
Skutilsvæne/ Fadsvenne/ redesvenne/ Dugsvenne (a).
Evne/ even/ ligesom.
Floe/ Loppe.
Fox/ Rev.
Eg verd/ ich verde/ Jeg bliver.
Seidenspil/ strengeleeg.
Hinder/ Efter.
Snøde/ Ond/ slem.
Biør/ Bier/ Øl.
Nider/ Neder/ ned.
Pert/ Ros/ Hengst/ hest.
Del/ dül/ Salsom/ gal/ Dulhed.

Kier-

(a) Schüssel/ Schüttel, Lat. scutula, scutella Skutil g. Norsk o: Fad.

Kierte / Lyys / Kierte-
svenne / Kiertepipa o:
Lysestage.
Værel / Verden.
Tvig / To.
Geld / Penge.
Gæn / imod.
Mitviku / Onsdag.
Vangi / Kinder.
Boden / Bond.

LX.

Ligesaa tvert om igien brugte de gamle Tydske mange oord fellis med os / hvilke de nu lidet elder indtet bruge ; Som er at see aff de gamle Poeter Otfrid / og den som Opits lod udgaa / saa og af dend gamle Psalter som Lipsius omtaler (a).

Hrsch / Hrs / Hest.
Horse / Hors.
Skare / Skare / hob.
Svenne / Svenne.
Sikvadin / De kvade /
Tup / Top.
Lib / Liiv.
Orlog / Krig / Orlog.
Venisketie / Venskab.
Vanin / Fane.
Vogit / Vogt / Foged.
Antomi / en tomme.
Anlukon / Intlukon /
Belukon / op-i-tillukke.
Bûlon / Bulle / saar.
Bûrthon / Byrde.
Kokkare / Kogger.
Krepunda / Krybende.
Dûmphejde / Dumhed.
Eldi / ælde / Ureldi.
Fordrunkon / fordruk-
ken.
Ferreno / fiern / langt
fra.
Fuotskamel / Foodskam-
mel.
Fûllûst / fylleste hielp.
Thinnongum / Tiñin-
ger.
Tvifolda / Tvefold.
Michil / Megel / meget.

Süs-
ter /

(a) Epist. 44. Cent. 3. ad B.

Süster / Søster.
Øgen / Øine.
Leff / Leifbrod / leef brød
Münistere / Mønster / Kloster.
Helide / Hellede / holte.
Fracht / Føreløn.
Min Vine / Min venne / kieriste.
Brunien / Brinne / Brynie.
Morn / I morgen / morn.
Mette / Messe (b).
Vinister / Venstre. (c)
Füriſt / Forest.
Gemerke / Merke / skæl.
Gevitti / Vitti / Vid.
Glidir / Glidir / glide / slibrig.
Getimbret / Tømret.
Gebristi / brøster / mangler.
Heigero / hegre / en fugl.
Hiviske / Hedske / 1. par Folk.
Hue / Hvo?
Hülpilos / Hielpeløs.
Sedin / Seder.
Sniumo / Snimen.
Sül / Sule / støtte / pille.
Türtik / Tørtig / fattig.
Urrethon / Uret.

Der findes og det oord Lieb i Psalmen: O HErre Gud / hvem skal jeg det klage. Item i Peder Lolles bog: Huo leest vil hasve / skal leest lade. og i Nordske Krønike: Leeft elder leedt. Du snøde Belt / en andensteds oaf. sidste Bibel: Psal. 62. i Summarien.

Tilforsicht o: Tillid. I A. Hvitfelds krønike. Kon-

(b) Heldenbuch og Sællands Lov.
(c) See fleere hoos Lipsium, og der af hoos Worm L. Run. 143. S.

Kongelig verde. Antvort. Hinderstellige rest. Dolmetsking. osv.

Vi finde ogsaa Tydske Tilnavne i vore gamle viser / som Ulf van Zern elder Bern. Brand van Vifferlin / og tvert imod vore egne Navne i de Tydskes/ Franskes/ Engellænders og Latiners skrivter. Korteligen / det er som een siger: (d) Jo ældre Tydske og Svenske bøger (jeg vil legge de Danske til) mand finder / jo meere drage de overeens i maalet / naar mand bær dennem tilhaabe og gifver der agt paa. oam.

(d) Olaus Petri i Fortalen af sin Svenske Krønike.

LXJ.

FRemdelis er det og fornødent / at forstaa de gamle oord / saa fremt mand vil forstaa de gamle skrifter / sange og andre gode bøger.

I den gamle Psalme / Jeg vil mig HErren love findes det oord Tyst. hvilket mange ikke forstaa / endog de tidt sjunge det. Jeg finder i de gamle viser at det betyder Stille / Tavs. Saaledis forklares det og af Peder Laalle: i Tyst vand ere verste orme (a) I dend Psalme/Naar tegn er skeedt i Maane og Soel (hvilken findes i H. Mikels Maria-saltere D. 5. mere vidtløftig med femten tegn / som skulle skee for Dommedag og andet) kommer dette for: Jeg fik det i kunde læste. Og i dend Salme / Dend signede dag er os beteed / det kunde hand vel for,

(a) In limpha tacita, truciora sunt aconita Gloss Veteus. Conticelcere. At blifve tijs.

forlæste/ hvilke oord findes tidt i gamle bøger og bemerke at formaa.

Vi blive udfus (af dend S. Dend signede dag som vi nu see) **udfus** og **fus** ɔ: udenfor/udstaaende/ hastigt udførd: findes ofte i gamle Viser; og i P. Laalles bog: Bedre er feg mand i huus end udfus. Vi sige endnu / at fuse til. fremfusende.

Beder Bud om naade men i have **tom**. og i dend Psalme / Nu lader os takke af hiertens grund/(som er gandske tagen af H. Mikels **Maria**-saltere) findes: Pilatus gav sig siden til **Tom**. **Tom** var hoos de gamle meget brugeligt / og bemerkede Stilhed / tomhed / ledighed / tild.

LXJJ.

I Vor sidst udgangne danske Bibel komme og disse gamle oord for. F. E. haarene styrlede (Jobs Bogs JV. 15.) Kiærduun ɔ: Ageruld. (Viisdoms B. V/15.) Sprokker ɔ: stub / straa. (Udgangens B. XXVJJ/3.) Segn ɔ: velsignelse. (2. Krøn. VJ/41.) oam.

Saaledis kunne der fast samles saadanne nogle af alde Danske Bøger. I Velb. Arild Hvitfelds Krøniker komme mig disse for: Forherde ɔ: ødelegge / forhere. (Dend er ej verir / der Herier) Mungats (Tom. 1. 835. S.) et slags orik / som er Mundgodt / og haver good smag. Nordfejde. (627. S.) ɔ: Forligelsemaal / tryg og fuld kvitering efter trette.

Men

LXIII.

MEn i Lovbøgerne besynderligen findes mange gamle oord (hvilke Christen Østersen haver samled og forklared a) saa velsom og i Poeterne de gamle og ny; og i oordsprog / hvilke Peder Laale haver sanked sammen/og udsat i Latinske riimvers/ efter de tiders vilkor. Hand kaldes og P. Legista Laglandicus / og var fød i Laaland / men ligger begraven i Roskild skole / hvor endnu vises en liden liigsteen (b) Hans bog den i synderlighed / som er trykt til Parlis / aar 1515 paa Latin og Danske/er meget tienlig til at sanke gamle oord og oordsprog af. Af hvilke jeg vil fremføre nogle / som indeholde baade gode gamle egentlige oord saa og nyttige Lærdomme.

Almisse tømmer ej pung / elder messe dagfær.

Alde ville dend Flade daare.

Stolt i strøde og lidet i pung/det er Folsk. (flad/ folsk ɔ: tobelig.)

Aflep vorder hund lær-ædig.

Mand skær ofte bred Ol (ɔ: rem) af en andens hund.

Ufeig mand færdes tryggelig om lande.

Nending haver penning.

Mand giør ofte lime (kooſt) til sin egen ende.

Gensti vorder ofte Glapsti (glap/glip ɔ: feil/forgievis. det glipper fattes. Glepur Glepsk/ gakkelig.

Giv

(a) F. E. Vinde rinder (ɔ: driver/ et g. oord) baand og bast og Kongens ret.

(b) See noget om hannem hoos Hvitfeld T. 1. 834. S.

Giv ej saa engle/ at du ganger selv paa Gengle.

Du skalt ej have to Møve til een dotter.

Dunet hovet er fattig mands hæder / og riig mands skam.

Bedre er tavd end tarveløst meldt/ offt.

Men til een part oordsprog at forstaa / skal mand og være kyndig i historierne / hvor af de ere tagne. F. E. Hane er hiemme rigest. At ride paa Blakes hest. her skal mand vide / at hane var en kæmpe (c) Blak S. Knuds forræder (d)

(c) Stëph. Notæ in Sax. 161. S. L De Lat. sige dog Gallus in suo sterquilinio.

(d) Kæmpebogen 2. part. 16. Vise.

LXV.

VDaf disse bøger og andre slige / kunde mand samle oord / hvilke skulde sættes i orden efter hin anden og forklares hvad de betyde / hvor af de komme / og om det / som om dennem kunde synes nødigt at give tilkiende. Hvilket jeg giør udi nogle faa af dem / som jeg nu vil ikkun slet opregne / tagne af ovenbemældte gamle skriveter saa og af disse efterfølgende. Flere kunne sees siden § 84.

Gammel Glosebog. Latiin og Dansk efter A. B. C. orden / trykt til Pariis/ Aar 1510. 8.

Gammel Jydske og Sællandske lov/ item Biskop Absalons Kirkelov/haandskrevne paa Pergment. 4.

G. Sællands Lov trykt. 4.

G. Jydske Lov paa Latiin og Danske. Kiøbenhafn. 1508. Trykt paa Nedertydsk. 1539.

G. Lucidarius i 4. bøger langt vitløftigere / end dend mand nu haver / Kiøb. 1610. 8.

Om Jon Presth (a) oc hans stwre riickdom oc makt. Kiøb. 1510 8.

Om Joachim og sancta Anna / oc af hvat slæct the ære fødh och af theris leffnet ocsaa aff Jomfrw Marie lefnet / oc af wors HErre JEsu barndom 8. Kr. 1508.

The samethen stæder som wor HErre tolde sijn pijne paa oc hoo som the betencher hwer daw i sith hierthe / then fortiener stor affladh K. 1509. 8.

Nogre gudelige bøner i hvilke ther haffvis ihwkomelse af Gudz pinelse oc Jomfrw Marie drowelser fran palme søndag oc in til paske dag: K. 1509.

En gammel breviarium paa Pergament 8. hvor udi findes en bøn / med dende overskrivt: Thenne efterskrevne bøn gaff ængelen Sancte Birgitte sa sigende til henne. Hvilken som thenne bøn læs gudelige / then dag eller nat skal han ike dø uden anger / skriftemaal oc vors HErre JEsu Christi Leghems unefangelse eller anammelse. Heel Maria then helge trefallighet tiennesteqvinna. oss.

Det ældste fordanskede Ny Testamente ved Hans Mikelsøn Malmø. Tryckt til Liibs i Lantemyssen. 1524. 8.

Hvor

(a) De Perser og Indier kalde Kongen i Morland Presterchan d: Konge over trœle eftersom disse føres i stoor mænge derfra. Men de kalde Kongen af Cataja Presiegan d: en Apostelig Konge. Af disse navne er vel det gemeene ord Johans navn hoos os opkommet. Hornius origg. Amer. 228. S. See og Scalig. Emend. T. p. 679.

Hvor imod een haver skreved og dømmer saaledis. (§. JJJ.) Thiin wanwittighed giffver tw tilkiende ther wdi ath tw haffver thet hwerken wdsath aff Latine eller Tydske / men sompt aff thet ene / og sompt aff thet andet / och fordi haffver tw stwndum sæt thet maal / ther hwerken er Tydske eller Danske / och thet som efftber Danske maal natwr och eyedom schulde staa fore haffver tw sath bag oc saa forwendt / ath thet er hwerken forstandelige athskilt eller beqwemmelige tilhobe kommet. Tw vilde sette ord fra ord / men hawde acthet hwore det icke beqwemer sig / nar noget sckal wdsettis paa Danske aff fremmede twnghemaal / tha haffde thu anthen beder befundet teg eller oc anderledis wdset end tw giort haffver. Saa haffver tw forwandled tertin / ath the som ere kloge / forstode de icke Latinen / aff Danscken skulle the icke bliffve wiiße. osf. see f. XXVJ.

Menige Danmarkis Rigis Biscoppers och Prelaters christelige oc retsindige geenswar modh the Lwtheraners XXVJJ artikle (ved Lector Powild / som det synes) Aar 1533. 8.

Postille meth udtydning och glose och eth Jertegn til hwer dag meth flere artikler / som alle Menniske nyttelige ere. Pariis 1515. fol. (ved Christen Pedersøn som det synes.)

Catechismus med Formaning forstiked af Erlig og Welbyrdig Herre / Her Knud Gyldenstiern / udvalt ordinerer och Biscop wdi Fynske Bispdom til sijne presselnode udi Odens K. 1532. 8.

Om den gamle Gud och om den ny Gud.
Om den gamle tro och om den ny tro.
Om den gamle lærdom och om den ny lærdom / Sat i Malmø. Aar 1535. 8.

Den rette vej til Himmerig. Prentet i Andorp och rettet af Christian Pedersen / som vaar Cannick i Lund. 1531. 8.

LXV.

Nogle oord efter A. B. C. orden; her kunne og hidføris de som findes f. XLIX.

A.

Aaraad o: oplagd raad.
Aabood o: tilbood/tillæg.
Adfare o: begynde / forskaffe/ Adfær.
Ætgoder o: fød af good slegt.
Amelere/ glindre o: polere.
Amlet o: tobe / som Amlet holdt sig for / See Saxo.
Angerløs o: fri fra tiltale.
And o: undte / hand and dem vel.
Anied o: anfigt.
Arilds tiid o: gamel tiid/ siden K. Harald elder Arild var. (a)
Arpe o: dend huud som børn fødes med skarn. gammel Arpe.
Avnesoot o: Sygdom af lang alder / af K. Avne (N. Krøn.)
Are/ære o: at pløje.

B.

Bandsmand o: udediſt/ bandfæt.
Beſnelde o: bedrage.
Belakke o: beklaffe/ Lak/ o: Lyde.

Be-

(a) I. B. uf aar og ild i notis over N. Lov.

Beſorge ɔ: have omſorg for.

Beſkede ɔ: forklare / beſtikke beſkeden mand.

Betimen ɔ tilig / i rette tid.

Birtingsbad ɔ: ſværdbad / ondt bad / Birting ɔ: ſværd / hand tog Birting paa ſin bag. i viſen.

Biſter ɔ: grum / biſter mørk.

Blide ɔ: ſtud / blidekaſt.

Boſſe ɔ: et rundt ſkrin.

Bord / Bret.

Brat / haſtig / lige med.

Braad / Bytte / rov.

Bul / krop.

But / grov.

Berfaſt / vejrfaſt.

Bøs / ond. Byſt er brudur ad fyſtu bidler / en viknar ſiden. Bruden er først haard mod bejlen / ſiden vegner hun.

Brandvold / Som ſkeer med brand.

Blege / Kriid. At blege / Bleg / hvidt.

D.

Dagtinge / forlige.

Danehof / Herredag.

Denge / Sla give hug uud.

Degn / var i gamle dage Mand. her af / Til degns ɔ: tilfulde / som en mand. Dette oord bruges tidt i heldenbuch for mandhaftig. thegenlich. J Lipſ.

Dierf driſtig. dierfhed.

Daarſker af daare / tobelig / gakmed.

Drog / et ſkarn / dravelſmand.

Droten / Herre / bruges endnu paa Iiſland. her af er Drotning. Konger bleve og først kaldede Droter eller Drotner / Joordrot / Drotkræd.

E. (meening.

Eenſindighed ɔ: Eens

Egge/ Tilskynde. Eggelse.

Ellen/ **Elven** / holdtes for en skov-elder bierge **Gud** / som indtog menniſker til sig og forvildede dem. her af siges : Ellen leger med ham. Ellekonge.

Ellebog ɔ: Troldomsbog. **Elvedands. Elverhøj. Elvekvinder.** See Kæmpebogen.

Eske/ Fordre.

F.

Fæned/**Fæmon**/ kvæg.

Fæl/ Skind/ uldskind.

Famer sig / skikker sig.

Fardag / Naar mand skal fare og flytte. Leje er eje til fardag.

Faver/ hask/ smuk.

Fellig/ Roo.

Festefelle/ Festemøe.

Feig / som duer lidt / og skal snart døe. **Barn**/ kælefeg. feg efter feg ɔ: barn (N. Lov.)

Fiig/ Attraa/ at stge.

Fiern/ Fra/langt fra.

Fiermer/ nermere.

Fiele/ hæle/ dølge.

Fleminger/**Flamske**/ de af Flanderen.

Formaalstiid / Formedags. Fordum tiid.

Formæle/ Fortale.

Foodspar/ Som sparer sin food og gang.

Forn/ Gammel. fornet træ.

Fleske Søndag/ Fastelavns Søndag. Kiere Søndag. (Dom. Jud.)

Forstrifve / Sende i landflygtighed. oam.

Forsnimen/ Nyligen.

Fro/ Glad/ Fornam.

Føjg/ Skarn. Dievelen foer med løgn og føjg.

Førdags ɔ: I gaar / tilforn. Efterdags.

Frille/ Tægtekvinde. Bislaapersk.

Gast

G.

Gast/ Ond aand.

Gen/ imod. gænmæle.

Gielde/ Gyldte/ raabe og lade paa en. betalle.

Giorligen/ grandt/ som det der er giort. Det kunde mand giørligen see.

Grande/ Nabo.

Grisler/ Stager. Med grisler bleev Christ slagen.

Gyos/ Giestebud.

H.

Hald/ Klippe/ Højsted. Steenhald.

Hedske/ et par egte folk.

Heggoms-oord/ skarnsoord.

Hengle-klede/ som henges paa. At hengle sig.

Herdig karl/ Stærk i herdene. Herde-stærk.

Hige/ Stræbe. Gifve agt paa.

Hit/ Hint/ Det andet. forrige.

Hiog/ Daarskab.

Hestefoor/ Færdig at ride hest.

Hødsel/ Trusel/ at høde.

Holster/ Skyvl.

Hu-blød/ Rød/ frygteagtig.

I.

Ild/ ildt/ Ond/ ondt/ ildsk/ ildskhed.

Istæde/ Stedsjel.

J.

Jæve/ Tvilde/ jæv.

Jætte/ Love/ en Kæmpe.

K.

Kesse/ udvælle.

Kone/ Hustru. Hos de Svenske er det foragteligt/ enddog dette nafn tidt tillegges Dronninger hoos os/ som endnu Kvena hoos de Engelske. Saa brugtes tilforn svend/ dreng/ for en mandhaftig mand; ikke som nu/ om en tiener

Krokke-mand/ Krøbling.

Kvæg/**Kviig**/ Tilpas.

Kvæld/ Aften/ det kvældes.

Kvær/ Stille.

Kiødmanger/Slagter/ Kiødmangergade.

L.

Landfarsoot/ Gangse Sygdom. (epidemicus m.)

Leding/ Strid/krig.

Lesde/ Fred/ sikkerhed.

Legeren/ Spillemanden/ som Harperen (d: harpenslaar) maa skee bedre end Harpenist. En ond harper skraber altidt paa dend samme streng.

Lesten/ Læsning/Bibelen/ og undertiden aldeene Evangelium der udi.

Lider ad/ Lakker ad enden.

Lods-mand/ Styremand.

Lod-løs/ Som ej er lodtagen.

Løn/ Skyvl/ betalning.

Lyder paa/ Hører til. vedkommer.

Lyvd/ Pibe/ bassuun/ at blæse i forgyldene lyvd. Døden blæser ej i lyvd for sig.

M.

Maasaa/ I tviil/ forgefves.

Maal/ Sag oam Jeg sætter mit maal til Gud. Skriftemaal. Beddemaal. Aftensmaal.

Mandes/kvindes/ bedre end vi sige nu om begge: at giftes. Umandtd kone.

Mandslagtig/ Manddraber.

Mandbarn/ Svenbarn. Saaledis og Møbarn.

Mare/ Var et Nattespøgelse hoos de gamle/ som foor paa de sovende. Maren rider

han-

hanem/Mare. Mareminde. Marekvinde. Marevif i viserne.

Midvinter / midt om vinteren. som Midsommer.

Minde / Hukommelse. Gabet af floden.

Mis-mæle/ Forseelse i talen.

Modsagn/Modsigelse.

Modstandig / Modstander.

Momme/ at hemmeligt tviile oam. Momesag.

Møbreng/Pigesvend/ Jomfrusvend.

Mude/ Gafve Mude bryder steenen. (hvad gior ej gafve?)

N.

Nemme/Antage. somme nemme bog/somme nemme i og. Nam.

Nord-elvs lande. Som ligge Norden Elven. Nordalbingia.

Nyken / En Hav-gud goos de gamle. Niken tog ham bort. Niken haver suged hannem.

Nymære / Synderligt Nyt.

Nybolen / afbool ɔ: nybølig som nylig har begyndt at boo.

O.

Odel / Rette ejendomher af er Adelvej. Adelbonde. Adelkone. Odels goods.

Ophaf/Begyndere. begyndelse.

Orlove/ Stride. Orlov.

Orke/ Formaae.

Overlænge / faa/ overkomme.

P.

Palme/Piletræ/hoos de gam.

Praten / Som indtedt kand taale.

Prisuun / Mørk stue. fengsel. Et g. Danst oord.

R.

Rag/Ret op/ stegl/ ragest korn.

Rende / løbe. Rendere. løbere. (Sag-

S.

Sagnes/om det/som er borte.

Samdrikkere.

Samlæg/samenlegelse/ som fremlæg/indlæg.

Salse/ Ildhuus.

Selv-vild/ Selv-villie.

Sløsere/som/sløsere.

Slagbrand/som kastis i vejen til et stød. Forargelse.

Skarve/kvitte.

Skald/ Øl (et g. oord) Viborg skald. item en Poet. maaskee for de kunde vel samen. ligesom de g Poeter/ Homerus Æschylus/ Alcæus / Aristophanes / Epicharmus / Ennius og mesten alde drukke gerne megen viin.

Skodreng/ slosleknegt.

Skræ-uren/Skræling/ Skrante.

Skrant-uren/ Som duer intedt. af de g. Nordske oord/ Skræer og Skrane (See Norsk dictionarium.)

Skiels-mand/ Fornuftig.

Skøling/ Priis over noget. Det somrer.

Soolbierge/Soolmærke. Naar Sool gaar ned/ er sat.

Spekt/ Roo.

Steger/ Kok/ Stegers.

Strag/ strunk stiiv/ straghed.

Strimer/ Straaler/ Soolstrimor/ Svensk.

Straamand/ Som hugger græs og straa af. Leemand.

Stempling/ Samling.

Stundum/undertiden.

Stødralendes.

Svenke/ Omslag/ omsvøv.

Sværme/ At fare omkring og klamres.

Synde-bood.

Synsk/ Grandseendis/ Som

Som seer det / andre ej kunne see.

Sødme/ Sødhed/ som Fedme.

Styre/ Roor paa skib.

T.

Tavl/ Bartavl. leeg med med terning.

Tilstaar / meener / bekiender / rundelig at tilstaae.

Time ɔ: tiid. Times ɔ: hendes.

Træl-agtighed.

Treven / Flidtig. artig/ Tiidt ere trevne hænder under reven kaabe. utrevne sviin ɔ: lade.

Trøden/nødig/uzierne.

Tungmodighed / sorgivenhed / naar mand er angergiffven.

Ture / Stød/ puust/ at taale fuld svar en ture. at ture.

Trøst/ Frimodig/trøstig.

U.

Understaar ɔ: forstaar.

Usagt/ hastig.

Ulad/ naar mand lader ilde.

Ustær/ skyldig.

Usmag/ Slem.

Ufreis/ Træl.

Uvid/ Galenskab.

Ukærdt/ uklagedt.

Ustyr/ dristig.

Utykke/ Naar nogetey tykkes og befalder.

Usyvn/ uskabt/ usæd/ uværd/usyg/uglad/ udej/ukies/ukvem/ uting/usijr/utyske/ uhyre/ ustæl/ uvane/ utryg.

V.

Vaaben-ting / Mønstring.

Vaandes/ Kiædes/ være sorgefuld.

Værme/ Bevare.

Valen/ Frossen.

Van-gieñe/ondgieñe.

Van-

Van-sag/ ond sag.
Van-ægte/ uegte.
Vandsygtig/ vattersotig.
Vant/mangel. at vante. at vanske.
Varsel / Advarsel / At gifve varsel.
Vejde/Vejdeskab. Bytte / jagt / Vejdemand af det g. oord/ at vejde ɔ: jage.
Vedermood / et andet sind/vederknur. Vederkiende (Job. 42.) af veder/ igien.
Vennebood/ som mand giver for venskab at faae.
Vedre/ Vejre/negte.
Viide/ Straff.
Vold/ bruget for magt/ ien od meening.
Vorned/ Ting/(forum) Verneting.
Vrevel / Skarn / Lapperi.

Y.

Ymme/jæve/mumle om noget.

Ø.

Ølsvelg/ Dranker.
Ørs/ Hest.

LXVI.

DEt oord **Juul** er saa kaldet af Kæiser Julius, der om findis i g. Kongekrøniken:

Then tiid jeg (Fridlev) Danmarks Konning bleff
Aff Rom kom Julius then hællæde gæff
Han wille oß twinge under romers hand
Som han hade giorth wedh andræ land
Men tha han saa wort folkes macht
Han thordæ ey kry men giorde en pacht
At wi skullæ en tiid om hwert aar
Högtiidhe then dagh hand fødder waar

Then

Then samme høgtidh togæ vi vedh
Och holdæ nær for en almijndelig sedh
Vit kallædhen jwl then ryther tiil loff
Wi brugæda ther i bode løst og skoff.

At Julius dette begierede / kand og være kommet her af / der hans Krigsfolk laae i Vinterlejer i Engelland / hulde de deris sædvanlige leege (a) ved lige end og paa samme tiid om vinteren. Disse spil havde indbygerne ej seet tilforne og meente derfor / at de skeede Julius til Ære. Hvilket den ærgierige Kejser gierne antog og lood dem kaldes juleleege efter sig. Siden haver hand begiered af de andre Nordiske folk / at de og dende skik vilde antage Men at nafnet Juul og Juleleeg (b) vor i brug i disse lande for Kristendomen / see vi i den Nordske krønike (c). Dog bleev navnet siden ved / fordi Kristi fødsels højtid indfaldt i samme Juledage. Herforuden / efterdi Julius begierde ogsaa hvert aar nogle ryttere af disse riger / og de lode haant der om / sendte de en buk for en hest til hannem til spot ; hvor af det er kommet med Julebukken. Længe der efter / der Drusus vilde slaas med Cimbrerne / gave de hannem en stoor kobbergryde til skenk / og der med efterlood hand dend gamle forseelse / nemlig dend spot / de giorde de Romere med bukken. (d)

De gamle brugte mange Tillagsoord (e) som nu lider

(a) Saturnalia.
(b) Hvorfor det ej synes at være af ילד ילד Jes 9,5.
(c) 50 og 72. S (d) D. O. Worm in Fastis, (e) Adjectiva.

lidet elder indtedt ere i brug. F. E. Alderveldigste/ Aldvoldigste ɔ: aldmægtigste. Fuldelig ɔ: fuldkommelig. Indvendig ɔ: indvorris. Udvendig. Forhaabelig. Slegtelig. Sparlig Fastelig. Klafferlig. Sprogelig. oss.

LXVJJ.

Dette er og nyttigt / besynderligen for en Poet at hand kand have flere oord om en ting. F. E. Strags / flugs / snarligen / diervelig / gieniften / skyndig / skyndelig / snimen / brat / ɔ: snart. Men hvor mand haver ingen oord til en ting / der maa mand optænke bekvemelige ny / dog i vort eget sprog (a). Thi Cato / Plautus / Ennius og Virgilius paafunde jo mange ny oord / og forbedrede det Latinske sprog. (b) hvi skulde det og ikke kunne skee i andre? Men j forsten kunde der sættes forklaring paa saadanne / enten meget gamle elder ny oord / i bredden elder nederst paa siden / ligesom malerne i gamle dage satte navn og ud:ydning hoos malningen (c).

(a) See § LXVJJ. (b) Horatius in Arte Poët.
(c) Ælian. Hist V. l 10.

LXVJJJ.

Saaledis skulde sproget uddyrkes. Saa have Dantes / Petrarka og efter dem / mange andre udarbejded det valske sprog. I lige maade have de Spanier ved Ludvig Vives / Gveverres og andres flid forbedred sit maal. Paa samme maneer have og Ronsard / Bartas og flere fort dend Franske tun-

ge til slig fuldkommenhed / som dend nu haver. Hvilke sproge vare tilforn slette og uanseelige. Mand skal derfor / som tilforn er omrørt / læse de beste bøger og heldst Poeterne. Eftersom ingen kand ret være et sprog mægtig / med mindre hand er kyndig i dets Poeter. Thi Poeterne have mange særmanere / som en hver ikke forstaar. (a) Dernest skal mand vide / at i alde lande er det samme sprog / nu høit og stirligt / nu lavt og gemeent. Hint bruges i de fornemste skoler og trykkerierne; dette i gemeen snak og blant almuen. Saaledis var til Athenen den reeniste Grædsk; til Rom den stirligste Latiin. Saa tales der i Mejsen den skonneste Tydsk; i Toskanien den ypperste Vælsk; i Kastilien den fornemste Spansk; til Orleans og Paris dend herligste Fransk; (b) i Sælland den beste Dansk.

(a) See § 78.
(b) Filip Sesens Rosemand. T.

Niende Afdeeling

Om Tallene.

LXX.

Mand siger dend at være meget eenfoldig / som ikke kand talle til fem; og dog ere der hele landskabe i Amerika / hvor folkene ei talle højre. De Mexiker have ikkun eenfoldige tal til fem / siden duble de dem; Saa gjøre og de Naer / de Brasilier og

og nogle andre have ingen tal over fire (a) Sifer synis at komme af de Hebræers סְפַר, og Arabers Sifra Hvor af maa skee Unsifer siges/ som der ere uden Sifer elder Tal; fordi de ere i saadan mænge/ at de ikke kunne tælles. Vore Sifre/ 1/ 2/ 3/ 4. osf. ere for 300. elder faa flere aar siden komne fra de Araber / ind i Evropen / og vare af førsten anderledis / end dem vi nu have. Hvilke af forfædrene saaledis ere forandrede. (b) Derfor kaldes de og Arabiske og af nogle Barbariske tal/og bruges bekvemmeligen i store summer og i Regnekunsten/ for deris korthed skyld. Ellers udi ringere tal/kunne vi / saavelsom alde andre folk / bruge bogstavene at tælle med ; efter som det og var i brug hoos vore forfædre og findes i alde gamle skrivter.

(b) Laet om de Ameriker. 186. S. L. Lud. Godof. Arch. 279.

(b) Seillens Tydske Samtaler. 62. S. T. Alii.

LXX.

JEg forundrer mig / hvi de Cimbrer tælle Ti / elleve/ tolf / treten / osf. (de Tydske / zehen / eilfe/ zwölfe / dreizehen) og ikke der i steden / Eenten/ Toten / Treten / saaledis at Grund-tallet / Een elder eet/ To / Tre / osf. aldevegne med det Tiende endetal bleev igientaget saasom i andre sproge brugeligt er. Elleve er kand skee af Een ; Tolf af To / men er dog sidst i saa forvirredt / at mand ikke veed/hvorledis der med sider tilsammen. Fiorten siges af det g. oord fiore ɔ: fire.

End

End er og dette underligt i vort sprog / at Tredive og Fyrretyve saa kaldes. Thi med de efterfølgende tal / Halvtresindstyve / Tresindstyve ɔ: tre sinde / elder tre gange tyve / er det klarere. Efter disse skulde mand og sige : Halvtosindstyve ɔ: 30. Tosindstyve ɔ: 40. Dog synes de oord / Tredive og Fyrretyve at være saa forandrede efter Tyve / naar de tilforn hede Tvitug / 20. Tretug / 30. Fyrtug elder Firetii / 40. Femtii / 50. Sekstii / 60. Syvtii / 70. hvilke alde jeg haver funded i g. bøger / og synes langt rigtigere og snarere at siges og skrives / end de lange / som vi nu bruge. De øvrige kunne kaldes Ottii / Nitii / hundrede elder Femsindstyve.

Poeterne vide adskilligt at udsige disse tal To elder Tvende gange kalde de Tosser. Hand bliver tosser glad / paa stenen sider. tosser fem ɔ: ti. Tre / Try / trende g. kaldes Trøsser. Trøsser tre ɔ: 9. Trøsser fem ɔ: 15. Trøsser ni ɔ: 27. Tolf nævnes og Tylt / ligesom Tyve / en Snees. Vi ere komne af trende tylte land. (a) Ligesom i Sællands lov findes ofte Tre tylter eed. Syvsindstyv / eet vist tal bruges tidt hoos Poeterne for et uvist / som hoos de Latiner 600. oam.

Treding ɔ: tredie part. Sietting ɔ: siette part / som fierding / Otting.

Naar nogedt skal mangfoldiggiøres (b) siger mand saa : Mangegange / mangelunde / mangesinde / mangefold. F. E. Trendelunde / syvfold.

(a) i Kæmpebogen. (b) multiplicetur.

Tiende Afdeeling
Om Egne Navne.
LXXJ.

DIsse ere de / som tillegges Menniskene / Lande / Byer og andre sære ting. De have gemenligen alde noget at betyde / og ere opkomne af nogen synderlig hendelse / enddog vi tidt ikke vide deris rette udtydning og herkomst / som ved dend lange tiid og nagtsomhed er forgiæt. F. E. Roskild siges af Kong Roes kilde. Slæsviig / af det Gotiske oord Slæ o: tang / hvilken overflødigt af havet opfylder dende Viig. (a) Byen kaldtes før Hetheby / af Dronning Hetha / Tiisvelde af Tisa elder Disa / en afgudinde og Toors Hustru. Thi dend Veld elder kilde / som er ved dende Landsby / var i Hedenskabet helliged til Tisa. Men siden i Pavedomet omskiftede de det eene afguderi med det andedt og kaldte dend S. Helene kilde. Af Tisa haver og Tirsdag sit navn (b)

Om Folke-navne haver Niels Heldevad skreved noget. (c) De ere tvende slags; Fremmede og ret Cimbriske. De fremede ere mesten Helgens navne af Bibelen; hvilke omsider med Kristendommen ere komne til os / og i deris sted de gamle navne afskaffede / som de der vare Hedenske og Barbariske / (ligesom det skede med Runebogstavene) (d) dog de

(a) Gulandske Krønike. 28. S. D.
(b) Vorm in Mon. Dan. 4 S. L.
(c) Trykt i Kiøbenhafn. 1630. 8. D. (d) See § XXXJJJ.

de ikke dismindre førde os mange hedenske navne ind tillige med de andre / som Helena oaf.

LXXJ.

Ligesom de Hebræer gave sine børn navne enten af tidens og stedens omstændigheder elder og af nogen synderlig hendelse / saa havde og de gamle Cimbrer dend samme maneer / enddog at navnene ere saa forandrede / at nu neppeligen / end og de forstandige kunne dennem alde ret forstaa og udtyde. Fremdelis ligesom de Græker brugte mestendeels ikkun Grædske / de Latiner Latinske / og de Hebræer end og paa dende dag Hebraiske nafne / saa burde os og heldst at bruge Cimbriske / hvilke vi best forstaae. Mange / uden videre betænken de give sine børn ikke aldene fremmede / men end og gandske barbariske navne / som de aldrig forstaae / enten de ere onde elder gode. Men de skulde opnævne dem med smukke nafne / som de paa begge sider forstode / at børnene end og saa der ved kunde erindre sig om dyd og skikkelighed. Et smukt navn bringer ofte ære med sig og glæde / for dend / som haver det; og mand der imod tidt blues ved uheldige navne. Saaledis synes det / at Aristoteles haver erindred sig sit nafn og søgt effter det beste (a) Plutarchus / at være en Mester over dend sande rigdom; Socrates / at have dend sindsens styrke / hvor ved hand kunde frelse baade sig og andre.

Men efterdi de fremmede nafne i vort sprog ere

(a) Gorop. Becan i Hermathena. 1. Bog. 56. S. L.

nu saa gemeene / at de ikke letteligen kunne ændres; maa mand lade sig dend aldmindelige brug befalde; heldst fordi de fleste føje sig efter vort sprogs art. F. E. Janus/ Jens (hoos de gamle Jønes). Johannes/ Hans. Jacobus/ Jacob / men kaldes i gamle bøger Ip og Jep. S. Deyens ɔ: Dionysius oas.

LXXIII.

IBlant de gamle Cimbriske navne ere disse de brugeligste. Erik ɔ: ære-riig. Ernst ɔ: alvorlig. Hermand ɔ: hærs-mand / elder formand i Krigshæren. Hvor af og det fellis-oor (a) Høremand/ɔ: Adelsmand kand have sit udspring / Germand / af det gamle oord Gejr ɔ: stridd elder Kapiir. En stridbar bevæbned mand. Her af kaldes de Tydske Germani. Iver ɔ: ivrig / streng. Love/ lave ɔ: lovfast. kaldtes tilforn Lago / af det gamle oord Lag, ɔ: lov. Albert ɔ: aldting værd. Adalbert/ Adel-værd. Robert/ Rooværd. Megthild / megtig heldt. Sigvært. Sieg elder Sejer værd. der af er og Sigfred. Leonhart. Lovehaard. Bernhart. Ber elder Biørn-haard. Adelhed. Astrid (var hoos os for Kristendomen). Alf. Arild elder Harald. Agsel. Birgite elder Berite og Berte. Boo. Broder. Brun. Esse (maa skee Eskild er det samme) Ebbe. Eiler. Eßbern. Erland. Erling. Find. Fredrig. Gunder. Gunild. Gudmand. Gyde elder Gytte og Jytte. Hemming. Helge. Helvig. Hildebrand. Hogen. Ingvar. Karl. Kiim. Knud. Olaf elder Oluf og Ole. Ove (maa skee og Oge)

(a) Appellativum.

Øge) Sejer (og Siger) Sakse. Signe. Sonne Stig. Steen. Strange. Svend. Syster. Tage. Toor. Tore. Torbern. Torkild. Tosten. Tue. Tyre. Tuke elder Tyge og Tyko. Torlak. Ulf. Vogn. oaf.

Af vort sprog kunne forklares mange navne / som findes i de Franske og Latinske krøniker. F. E. i disse oord staar C for K. og betyder Konning. Clotarius ɔ: Kong Lother. Childericus ɔ: K. Hilderick / som var hildende og styrke-riig. Chilpericus ɔ: K. Hielperiig. Clodovæus. K. Ludvig. Lyda betyder endnu folk hoos Islænderne. Vig / hvor folk flye hen og ere sikkre. Saaledis bemerker og H. Herre. Hludovicus ɔ: Her Ludvig (b).

Hvad ere Alaricus / Genserieus / Gundericus de mægtige Gotiske Høfdinger andet end Ole-Erik / (c) Jens-Erik / Gunde-Erik? Saasom det endnu er brugeligt paa Landet / at Søn eller Sen / dend sidste stavelse ikke legges til nafnet. Men de Latiner efter sin viis endte det paa us.

Tilnafn kaldtes Øgenafn / af at Øge / forøge. Men fordi det tidt var ondt / bruges det og nu i een ond meening / saasom Vedernafn.

(b) Som Beranus in Francicis og andre mene (Zeill. Dial. 97.

(c) Ole kaldtes og af de gamle Ala. hvor af Ala-Erilsen. Alaricus / osv. Saa findes der i Plut. Mario Βοιωρειξ, Boo eller Boje Erik. i Floro Beleus eller Bolus ɔ: Bole / Vole / Ole. og Wallia. P. Diac l. 14. Saa og Walamir / Evriens / Guntharith / Hildebrandus / Βοιρεβιστος ɔ: Bore dend Bistre / osv.

Ellevte Afdeeling

Om Poeteri hoos de Cimbrer.

Og først

Om dend ældste.

LXXIV.

VErsekunst kaldtes fordum tiid Skalda / men versene Viiser / fordi de viiste noget synderligt om de gamles mandige bedrivter / og andet tankværdigt ; elder for de vare giorde af vise mænd / og i dem indeholdtes ald dend Viißdom / som hedningene viste af. Og ligesom Poeterne hoos de Græker og Latiner vare synderlige vise mænd / af hvis skrivter mand skulde lære baade det / som gavnligt og lystigt var (*) saa vare og vores Poeter for deres Viißdom i største agt hoos de gamle Konger / (a) hvilke hoos dennem søgte Raad / Lærdom og Forlystning / og havde dennem derfor med sig i fred og kriig / at de end og / hvis merkeligt der skeede / skulde i Versbefatte. Hvor af vore historier ere fulde. Thi Vers og Viser vare vores forfædres aarskrøniker / og bleve siungne i Krig / gæstebud og meenige samkvem. (b) Af hvilke Saxo. Kranzius / Aventinus og flere have indført meget i sine Krøniker.

Poe-

(*) Poeteri kaldes derfor hoos Hebræerne אמרי נועם: yndelige oord.

(a) See om de Grædske Poeter Pausan. in Attic.

(b) Tacitus de Germ. 2, 3. N. Krønike. 300. S. Loccen. Antiq. Svec. 115. S.

(c) Poeterne kaldtes **Skaldre** / Mesterſangere / Runemeſtere / og kunde færdigt med artige Vers udſige huad dennem lyſtede. I de dage var og **Skald** en ypperlig æretitel / ſom nu Docter elder Magiſter (d) ſaa at mange lode ſig kalde med tilnafn / **Skald**.

(c) Salſo i Fortalen. Lazius de Migr. C. 689. S. E. Sched. usd: Dis Gorm. Syngr. 3. c. 9.
(d) Vorm. in Monum. 513. S.

LXV.

DEr ſiges at have været ſaa mange ſlags maner paa Verſene i forige tider / at mand maa forundre ſig der over. De ſom meſt vare i brug / ere beregnede ved 136 langt flere / end hoos de Græker og Latiner. Dog brugte de ſielden riimſlutninger i Verſene / ſom vi nu giøre. Her fandtes otte ſmaa Vers elder Linier i hvert ſtoort Vers (hvilket vi elders kalde Sangevers og ærinde af en Viſe / kaldes i Iſland ærinde.) Men i hvert par Vers vare tre medlydende / først i tre oord. og hvert Vers for ſig havde 2 ſtavelſer af eens lyd / dog det agtedes ikke ſaa nøje i dend første lange linie / ſom i dend anden. Diſſe riim elder overeensſtemmende oord maatte ikke følge ſtrax paa hin anden / men ſaaledis / at der ginge nogle oord imellem. Her udi havdes og i agt Stavelſernes længe og ſtækkelſe / tal og andet. F. E.

Skuer vore Skaldre /
Som priis bar' hoos Diiſe;

Roser vores Runer/
Ret og agter dekte.
Grur Ni Gudinder/
Græd Latin og Græke.
Vore loved vorder/
i vist sejer mister.

i de første to Vers er dend Medlydende S tregange. Sku og Ska ere noget nær eens; Men i det andet er iis paa tvende steder gandske af en lyvd/ off.

Dette Vers kaldtes Drotquæd/ fordi det brugtes gemeenligen om store Herrers og Droters idræter. item Sektanmælt. fordi der i eet stoort Vers er Sekstenmal- elder gange riim. (a)

(a) See adskilligt her af vidtløftigere hoos O. O. Vorm de Lit. Run.

LXXVI.

DEr udkrævdes af en Poet/ ikke aldene et flydendes og færdigt nemme/ men end- og good kundskab i Edda/ som er en meget gamel bog/ og ligesom en kilde/ hvor af Poeterne toge alde Fabler/ høje oord/ oversættelser og siirligheder. Dend var mørk for de uforstandige/ men klar nock for de Vise. (b) Mand bekommer og her udi kundskab om adskillig gamel handel. F. E. J. Barclajus (a) forundrer sig/ hvorfor de Cimbrer/ Goter og Nordmænd/

(a) Icon Animor. c. 8. §. (b) Saa som og Poeteri selv. See Plato Alcib. 2.

mænd / som i forige tider i stoor mænge / med kriig ligesom overswømmede Evropa / Asia og Afrika / nu ere saa faa / at de til sine kriger at føre maa leje fremmede soldater. Hand giver skylden paa vore laster. Men foruden det at de hafde mange hustruer / (*) kand og af Edda gives dende: Oden heder Alfader. Thi hand er Fader til alde guder. Hand heder og Valfader. Thi hans udvalde sønner ere alde de / som i krigen ihielslaaes / hvilke hand beskikker dend himmelske Sal / Valhal. (b) Dende haver 540 dørre. Men 800 Enherrer (d: de menniske / som der ere hoos Oden) kunde gaae tillige af hver dør / naar de gaae ud at fikte til lyst og tiidsfordriv. Thi elders sætte de sig til drik. Men Hel bleev kast hen i Helvede af Alfader og alde de mænd / som døde af soot elder alderdom. (c) Her af synes det / at de vare saa overmaade dristige til at foragte døden (d) og helder vilde omkomme i striden / end døe paa benkehalmen / som der skrives om Egild Uldsærk. (N. C. 82.) ligesom endnu Tyrkene ikke passe om livet i krigen / baade fordi de da holdes som Martyrer og annammes for andre herligen af Muhamed / saa og fordi de mene at det er uforanderligt beslutted / hvor og naar de skulle døe. (e)

(*) Adam Brem. de Dan.

(b) Dette eragtes og af Regner Lodbrogs Vise, kaldtes og hiemsala Odins d: Odens Sal og hiem.

(c) Edda 18, 33, 35. fabel.

(d) See foruden Saxo, Tac. de Germ. Val. Max. 2. 6. Flor. 3, 3. Sen. de ira, Ælian. V. Hist l. 12.

(e) Alcoran. fortysked af Sal. Schweigger.

LXXVII.

EDda var tvende slags / dend første skreven / som der meentes / af Sæmund Frode / saa gamel og vanskelig / at nepeligen nogen hende kand forstaa. Den anden haver Snorre Sturlesøn giord nogenledis efter dend første / hvor hoos og findes Skalda. Og enddog mange kunne nu saa hen om hen rime et Vers ud i dette elder andre sproge / saa kunde dog ingen uden stoor umage og forfarenhed i Edda giøre de gamle Vers. Hand maatte endeligen være en good Skald; hvilken naar hand var fyrig tilat giøre Vers / og hovedet ligesom hvinglede paa hannem / kaldtes det Skald-hvingl. (a)

Saa gave de da her udi de Grædske og Latinske Poeter intet efter; ikke aldene med Fablene / men end og med regle og synderlige udkorne oord / som havde en anden bemerkelse og forstand / end ellers i gemeen.

(a) Vorm om Runerne. 177. seqq. M. Stefan over Saxo / 15. S. L.

LXXVIII.

DE kaldte joorden Ymers kiød / og Soolen Ymers hyrs. Thi Edda giver for / (a) at Bors sønner ihielsloge Yme kæmpe / af hvis saar da løb saa meget blood / at der i druknede all Frosttroldenes slegt / een undertagen. De toge siden Yme og flytte hannem midt udi afgrund-svelget / og giorde af

(a) 6 Fabel.

af kroppen joorden / af blodet vandet. Biergene bleve af benene; klipperne og stenene af tænderne; Himmelen af hovedet / og bleev sat oven over joorden. Hans øjnebryne brugte de til en Borg at bygge / hvilken de kaldte **Midgaard**. De toge og hans hierne oc kaste op i luften / og giorde der af skyerne / oam. Herudover betydes tidt dend gandske verden / himmel og joord ved Ymer. Men fordi Solen er og verdens øje og lyvs kaldes dend Ymers lyvs.

Guld / kaldtes **Frodameel** (af K. Frode) og **Krakesaad**. Thi K. Rolf Krage plejde at saae og udgive guld og foræring. (b)

Strid nævntes **Hedinskone** (Martis Hustru) item **Sverdeleeg**. Jernleeg / kordeleeg.

Mandhaftig beskreevs saaledis / at Øgene sørgede for hans dood. Thi hand i krigen slog mange ihiel til dennem.

Vers og riim hede **Odens mjød** / item **Bragur** / af Brage / een af Aserne / dend synderligste af fornuft / veltalenhed / oordenes paafindelse og Poeteri. (c)

Solen tillagdes vogn og heste / som hoos de Grædske og Latin Poeter. (d)

Her fand mand og skiøne gamle oordsprog. F. E. **Avlid er annar Madur** o: Øllet er en anden mand. (thi da forandres vi) **Godur Kongur er betre en forne log** o: Good Konge er bedre end gamel lov. oaf. Her-

(b) Stefan over Saxo. 79. S. N. Krønike 23. S.
(c) Edda 24. Fabel. (d) 9. Fabel.

Herforuden skikkede vore Runer sig saa vel til Poeteri/saa at een af dem tidt forblumed viis/betyd-de et heelt oord / ja en gandske mening. Vdi huil-ken artighed andre sproge ikke kunne lignes med det Cimbriske. F. E. K Navd / betyder / Navd gior nappa koste o: Nød gior nep bekostning. Mand finder ingen verre niding / end dend som intet ha-ver. (e)

(e) See § XXX. Vorm de Run.

LXXIX.

DE fornemste Skaldre opregnes korteligen i D. Ole Vorms skrivt om Runerne og dend Nord-ske Krønike / ved 200. tilsammens. Jeg vil nu aldene mælde lidet om disse efterfølgende:

Odin talede aldt ved riim/ ligesom digt og viser nu ere giorde / saa at mand havde lyst til at høre hans tale. Hand og hans hofguder kaldtes derfor Poeter og dejlige sanges og visers digtere / begyn-dere og mestere. (a)

Gram / Bessus / Gro Kongens dotter af Sverrig / som svarede hin anden paa vers. **Ha-ding** og begge hans hustruer. Regner og Svan-hvide. Hialto og Biarko. Erik/ Grip. Oter. Hag-bar/ Signe/ oaf. Hvilkes vers paa latiin udføres af Sakso / som ogsaa berømmer Sterkodder for en meget herlig Poet ; som vel kand sluttes af det

yppig-

(a) N. Krønike. 5. S.

ypperlige Vers om alderdomens skrøbelighed / som hannem tillegges.

Biarka / en meget gamel Skald / som fandt paa det slags vers / som kaldes efter hannem **Biarkamal.** (b)

Hiarne / levde med Sterkodder i Christi tiid / og giorde et kunstigt grav-skrivt over K. Frode dend Fredegode ; hvorfor de Danske betalte hannem med det høieste de kunde / nemlig kongeriget.

K. Regner Lodbrog / hans hustru Aslavg / og alde hans sønner. Hand opregner paa sit yderste i Vers alde sine mandelige Gierninger.

Tjodulfur Hvine elder Frode digtede om Rangvalds slegt og deris ynglinge tal ; om Harald Haarfagers bedrivter / og opregnede 30 hans forfædre / samt deris død og begravelse-sted. (c)

Halfrod Islænder. K. Oluf Trygesen kaldte hannem **Vandrøde Skald.** Hvorfor hand svarede Kongen : Hvad giver du mig til navne-fæste / at jeg skal hede Vandrøde skald? Kongen gav hannem et sværd uden sværdband og sagde : nu skalt du digte en Vise om sværdet / med ni odder elder riim / og lad det oord sværd være i hvert riim. Halfrod digtede strags Visen og kvad dend efter Kongens begiering / og Kongen fick hannem sværdbandet til sværdet. Hand digtede og en Vise om K. Oluf i Sverrig og fik af hannem stoor foræring. Kongen elskte

(b) M. Stefan over Satse / 12. S. f.
(c) Jon Arngrim om Island 407. S. f.

elskte hannem saa meget / at der hand havde begaaed et moord i Kongens gaard / gav hand hannem der efter. Hand og derimod havde Kongen saa kier / at der hand var slagen / dode Skalden af sorg. (d)

Eyind Skaldaspillere digtede Viser om K. Hogen dend Rige / hvilke hand kaldte **Halesgia tal** af landet / hvor hans forfædre bode / hvilke hand beskreev indtil Odin. Hand giorde en Vise om Iislænderne dem til ære. De lønte hannem saa / at de bare hver een sølvpenning til tinge og lode der af giøre en stoor sølvdolk / og skikkede hannem. Dende var i sin tiid dend fornemste Poet / oam. (e)

Erpur Lutande / dræbte en mand / men digtede om Savr Haudekongens dood; Hvorfor hans liiv bleev hannem skenked.

Guiorm Sindri (dend sindige) **Jorund** Skaldmoo / og Gulmer Skald. (f) Stuffer Blinde. Ulf Sprageleg / og Ragvald Greve af Ørkenoo. (g)

Egil Skallagrim skreev Vers K. E. Bloodoxe til ære / og fik der med frihed / enddog hand havde ihielslaged Kongens søn og en hob af hans venner / dog ikke uden aarsag. Saaledis løste og **Bragner** Skald sit liiv med Vers af K. Bion i Sverrig. (h)

Bry-

(d) N. Krønike 164 S. Vorm om Runerne / 180 S.
(e) N. Krønike 84 89/90/99. S. Jon Arngrim 407 S.
(f) N. Krøn. 60. og 89 S.
(g) Vorm in Fastis, 13. S. Lyskander i Slegtebogens fortale. Vorm om Runerne 181 S.
(h) Vorm om Runerne / 181 S.

Bryniolf takkede K. Oluf den hellige for hans foræring / med en Vise / som hand digtede der om. (N. C. 210 S.)

Sigvald Skald / Kongens Stallare eller Marsk / kunde ikke vel tale for sig / men var saa god en digter / at aldt det hand vilde tale / kunde hand straags kvæde ud efter gammel Skaldsviis. (i)

Tormodur Kolbrunar Skald / saa kalded fordi hand sang gierne om sin Kieriste / som hand saa kaldte. Hand bleev siden nævnt Kongsskald / fordi hand i Vers opregnede K. Olufs ypperste Gierninger / hoos hvilken hand og bleev ihielslagen / oam. (k)

Tore Loftung var en good Skald. Hand digtede en Vise om K. Knud / og kaldte dend **Flok**. Kongen vlevv vreed / og bad hannem digte om en heel krigshær og en fuldkommen slagtorden / elder hand skulde henge inden anden dagen. Tore omgiorde Visen / og Kongen gav hannem derfor 50. mark sølv / oam. (l)

K. Harald Sigursen i Norge giorde selv XVI Viser om sin Konstantinopels rejse; Hvilke hand kaldte **Gammenskvæde** / og gav dem aldeles **Bikvad**. Iisslænderne digtede om hannem / hvorfor hand var dennem en gunstig Konge og sendde dem fire skibe fulde med meel / i dend dyre tiid / som da paa landet var. (m) Om

(i) Worm Mon Dan. 26. S. N. Kvæde / 277. 325. S.
(k) Worm in Fastis, 12 S. N. Krøn. 299. 311. S.
(l) N. Krøn. 281. S. (m) N. Krøn. 128 345/347. S.

XXX.

Om dend mellemste Poeteri.

HEr bleev Stavelsernes længde elder stækkelse ikke saa nøje agted / ej heller deris tal og riimslutninger uden i hvert andet Vers / som sees af de gamle Viser. F. E. (a)

11.

Fast bedre det er at bygge og boo
Udi de grønne sige /
Oc tage til tage med retter faa /
Og drikke med sine jefnlige.

14.

End leve med daglig redsel og kval /
Aldt paa de høje borge /
Der mand maae vente stod og fald /
Og aldtid sukke og sørge.

13.

Thi vil jeg sætte min sag til Gud /
I hvad mig kommer til hænde /
Hoos hannem saa vil jeg bygge og boo /
Naar dette liiv er ad ende.
Hun sørger meere / osf.

Disse Viser have et synderligt Bikvad / Omkved elder Stav (a) (hvilked dog er tidt i Salmerne) som brugtes end og i dend gamle Poeteri og kaldtes **Stef** / og Sangeversæt der af **Stefjamal.** Saadanne findes der i nogle digte i Theocritus / Moschus /

(a) See videre M. Hans Ravn Rythmol. 113. S. E. Vers kaldtes et Kvad / Kvedlinger. thi mand kvad det ud.

schus / Bion / Virgilius / Catullus og Saxo. Item i dend 136 Davids Psalme / hvor igientages i hvert vers: Thi hans miskundhed varer evindelig. (b)

Tidt begyndes Viserne af et synderligt sprog elder oord / om det end undertiden / saavelsom og Omkvædet / ikke kommer meget der ved. F. E.

Linden dend stander paa Lindebierg /
Og bøjer hun ned sin rood.
Fru Bodild haver faaed saa stoor en sorg /
Hun bier dend aldrig bood.
Der all Danmark raade ham af. (c)
Eblet det henger saa højt i træ /
Saa nederligt monne det falde.
Ihvo som haver en fulderoo ven /
Hand elsker dend vist over alde.
Min herre haver loved sine svenne i lunden at ride.
(d)

(b) See og 107. Salme.
(c) Ottende Tragiske vise. (d) XVII vise.

LXXX.

MAnd finder her mange skiønne maader at tale med / herlige beskrivelser og andre oordenes prydelser / efter de Grædske og Latinske Poeters maneer. F. E.

Hand gav det ej i giem. ɔ: hand agtede ej.
Hand fik dem ryg og var saa slem ɔ: hand flyde.
Hand tog saa bort dend vilde sti /
Til havsens dybe bond laa ɔ: hand druknede.
Hand sortned som en joord ɔ: bleev meget bange.

En spejl over alde kvinde/ ɔ: meget dejlig.
Med vaaben at veje/ ɔ: ihi. slaa.
Alde/ som Gud gav dob. ɔ: K. istne.

At døe beskrives saaledis.

Saa kom der een/ Helsoot hed hand /
Og tog ham bort med alde.
Da kom helsoot og vorde min gæst.
Hand bleev lagd under torve.
De jord der paaa ham strødde.

Umuelige tings beskrivelse.

Førre skulde du vride vand af staal /
For du skulde kviste mig til det maal.
Naar stene tage til i vandet at flyde /
Og ravne de vorde hvide/ da off.
Som dagen fra Solen ej skilles vil/ saa off.
Var' alde de træ i verden er til /
Løv/ græs/ sand paa havsens bonde/
Havde de maal og kunde de tale /
Og siun e med engle-stemmei
Da kunde de aldrig off.
Vare versens mestere paa en sted /
Det var saa faver en skare /
De kunde ej alde med deris kloghed/ off.

Lykkens beskrivelse. af 3 Konge-krøn. 1. Kap.

Lycken hwn ær eth vndherligh troldh /
Hwn leeger medh folk so mangefoldh.
Medh anledeh forth hwn somme kywß /
Medh hwith tha giffuer hwn somme lywß ;
Somme opreyser hwn medh en farth /
Och kaster them nedh igen so snarsh.

Hwem

Hwem løcken wil ej wære medh /
Han taber skantzen paa en sted.

Burmand / andre grumme folk og tyranner beskrifves som Polyfemus ; kaldes trolde / drager / lindorme / biørne / og saadanne skadelige dyvr. De som vare svage / men dog listige og ildfundige / kaldte de Dverger / som havde saa megen behændig skalkhed / at ingen kunde komme under deris list / og derfor sagdes de at have saadanne hætter / at in en kunde see dennem / hvor af mand endnu ved af Dvergehatte at sige. Disse boode i bierge / det er / de vel bevarede sig / at ikke nogen letteligen kunde skade dennem. De / som bevitste sig mandelige mod begge slags og befride de undertrykte / kaldtes Kæmper / som de Graker og havde sine Heroes / Herculem og andre. (a)

I Svend Vonveds vise ere artige spørßmaal / som i Virgilii Hyrdevers. Ligesom de Grædske og Latinske Poeter fortælle fablene uligt / saa skeer og det samme i Grimilds / Rosmers og andre viser Dædalus havde vinge af vox / Vore fløje og i fædre-ham. Rosmer og andre blefve omvende til steen / osf. Ligesom hine Poeter havde tidt en anden meening under det / som de skreve / saa og forstode Vore andet under fugleviser / om skabelser og andre saadanne.

(a) Olaus Petri i Fortalen paa sin Svenske Krøn.

LXXXJJ.

UNdertiden efter Poetiſk viis giorde de noget meere af en ting / end dend ret var. (a) F. E.

De rede ald dend mørke nat /
Aldt over dend ſorte hæde ;
Der ſkinte lyvs / ſom det var dag /
Aldt udaf vaaben deris.
Vidrigs ſværd beed ſaa vel paa ſtaal ſom klæde.
Hand hug tre alne i horden ſteen /
Det ej i birting (d: ſværdet) kiende. (b)
Dend mindſte mand i dandſen var /
Var femten alne under knæ.

Item / De ſyntes over biergetoppe. Virgilius giør mere der af / og ſiger om Polyfemus / at hand var ſaa høj / at hand ſtøtte paa ſtiernene. (c) Saa at vore Poeter hulde langt bedre maade her udi.

Liden kniiv er kun elleve alne lang /
Som dingler ved hans ſide.
Ingen fugl fluer ſaa faſt under ſky /
Som her Nielus rider ſin gange gennem by.
Hand huger ned for food i ſtriid /
Som bønder de meje korn.

Liger

(a) Per Hyperbolon. (c) l. 3. Æn. altaq; pulſat Sidera.

(b) Saa vgt Heldenbuch. Maa ſkee de ſværde vare af det jern Azzalum, hvor af Attilæ ſværd var. Sligt jern have vi ej nu. Saaſom de gamle havde meget / ſom vi ej have mere. F. E. Glas / ſom ikke kunde brydes ; linnet og olie / ſom ej opbrændtes / oam. Og vi igien have meget / ſom de ikke havde. F. E. Meſſing / Klokker / Skydt / Kompas / Geſtervert / Papir / Trykkerkunſt oam. See Sancirolium.

Ligesom løv mod vinterens tiid /
Saa monnede for hannem falde.
Dend eene begyndte en vise at kvæde /
Saa favrt over alde kvinde ;
Striden strøm dend skiltes der ved /
Som førre var van at rinde ;
De lidle smaa fiske i sloden vare /
De legte med deris finde ;
Alde de fiske i sloden vare /
De legte med deris hale ;
Alde smaa fugle i skoven vare /
Begyndte at kvidre i dale.

Dette er jo efter Virgilii og Ovidii maneer? Saa sang jo Orfevs og Amfion ? Her Verner sang og saa sødt / at Fruen / vegterne og aldt folket paa lindholms slot sovnede / og hand imidlertid undkom af fængselet. (d)

(d) i Kæmpebogen. 3. part. 11. vise.

LXXXIII.

DE toge og oordene strags paa hin anden igien ikke uden stoor artighed. (a) F. E.

Det springer nu saa vide /
Saa vide om hielmerøø.

Tidt udelode de noget først af oordet. (b) F. E. Brud / for verkbrud. Kveem for bekveem (og der af kvemhed) Hage for behage. Skerm for beskermelse. der af skermerslag i visen. Børlig for tilbørlig. Behørlig for tilbehørlig. Tørtig for vedtørtig.

(a) Anadiplosis. (b) Aphæresis.

Dregtighed for seendregtighed. Vasker / Vask for Bagvasker / bagvaskelse. Atter toge de sidst fra oordet. (c) F. E. Drøve / for bedrøvelse. Efterkomme for Efterkommere. Lige for lignelse. Omhyge for omhygelighed. Giere for gierighed. Bestand for bestandighed. Sned for snedighed. Svøm for Svømmen. Tru for Trusel. (Naar vi tvert imod for Brugelse sige brug; for straffelse / straf.) de andre figurer vil jeg intet melde om.

(c) Apocope.

LXXXIV.

Poetiske bøger / som høre her hid.

Gamel Dansk Kongekrønike / Trykt i Kiøbedh. 1501. 8.

Gamel Svensk Kongekrønike i riim / udgiven af Joh. Messenius og trykt 1641.

H. Mikels Marie-saltere. Item om Menniskens levnet. Om Adam og Eva. Skreven for Drotning Kristine bøn skyld / 1496. Trykt i Kiøbmanhaghen hoos H. Povel Ræff / Kanik ther samæsteds. 1514. 4.

En ynkelig histori om en fortabed siel. Kiøbenh. 1510. 8.

The XV teghn før en wors Herre strenghe dom. Kiøpenhaffn 1509. 8.

Psalmer tilhobe samlede ved M. Hans Thomæsen og andre (a) hvilke sjeligen mangesteds kunne rettes.

C. Kam-

(a) See Mus. Coruini Præfat. §. 1.

E. Kæmpeviser / udi hvilke findes meget af det som i dend Tydske Heldenbuch beskrevedt er. F. E. dend strid mellem Lindormen og Løven / hvilken Didrik hialp. Dog dend beskrives ulige. Der tales og i Heldenbuch om Allibrant / dend hornede Kong Sigfrid elder Sigfrid Horn / Gunther / Hagen / dend Gamle Mester Hildebrand og hans Hustru Fraw Uryn / Ytte elder Jytte / Amelot o: Amlet. Munch Ylfan elder Munk broder Alfing / Krimhilt elder Grimild / i hvis gestebud kæmperne bleve slagne. Folker Fideler o: Falkvor Spillemand / som førde fedel og bue i skioldet. Frut elder Frode / en ung Konge af Dannmark. Sterk Tidrig van Bern (saakalded af Brenno elder Biørn / og laa i Lombardi elder Verona i Græken. (b) (Thi Valland kaldtes fordum det store Grækerland) hand var af de Goter og Cimbrer (c) som der bode. Saa meldes der og om Toor af Valland. (14 vise.)

Vittich Vejladsoon o: Vidrig Verdlandsøn / som fik hesten Skimmel. Hans broder var Vittig Ove; deris fader Vejland bleev af to kæmper fordreven af sit land i armood / men kom til K. Elberik og bleev hans staaldbroder / og var en smid i det bierg til Gloggensaren. (i Heldenbych) Villandsherred i Skaane fører en hammer i sit signet og Vidrig førde i sit skiold hammer og tang / saa kaldte og Kongen af Vændel hannem en Smedesvend / (i Kæmpebogen.)

(b) Kæmpebogen / 1. part. 7. Vise.
(c) det slutter af 5. Vise.

Vore Kæmpeviser synes en deel ældre / end nogen af dem i ald Heldenbuch ; som sluttes her af: hielp mig Ottin du kandst best. Der begyndtes en sterker rej / fra Ribe og indtil Slie. Dend mindste kæmpe i dandsen var / var liden Mimring Tand. Hand var den eniste Kristen mand iblant dend Hedenske hob / oam.

Dend sidste bog i Heldenbuch er mestendeels udsat i Danske riim og kaldes K. Lavrins historie.

XXX Tragiske elder sørgelige viser. Af disse og andre gamle Viser kand en Poet ikke aldene have oord og maader at tale med / men end og kundskab om adskillig gamel handel.

Om Blandseflor og Flores. Køpenhaffn / 1509.

Her til kunne og henføres disse / enddog de nyere ere.

Davids Salter paa riim ved M. Thomas Villumsøn / Kanik i Lund. Kiøb. 1641. 12. Og de som hafve skrefved Evangelia i riim.

Sirak i Danske Vers / ved Velb. Henrik Gyldenstiern. K. 1635. 8.

Korte indhold over Kapitlerne i bibelen / riimviis / ved Velb. Jens Bielke.

Jesu Passion sangviis / og andre traktater der hos i riim ved Jens Madsen Getorp / Skolemester i Lund. 4.

JEsu Christi kongelige vaaben / ved Anders Jensen / Præst i Aalboherred i Skaane. Kiøbenh. 1600. 4.

Skuespil (d) om Josef / Susanna / Samson / Absalon / Kleopatra. Og i Svensk Joh. Messenii Disa / Hagbor oaf.

K. Fredrigs dend Andens Kroning / ved R. Reravius. Hans begravelse / ved Ole Pedersen / Kongsted.

K. Salomons hylding / ved M. Klaus Lyskander.

Jødekrønike ved Jakob Jakobsen / Lektor i Odense.

Pavekrønike / ved M. Anders Vejle. K. 1571.

Pavekrønike haandskreven / i riim / ældre og anderledis end dend trykte / skal uden tviil være M. Mads Langes Bispens i Aarhuus.

De fire Monarkier David Lyn sais.

Reinike Foks.

Kattenes og hundenes rettergang.

Dend Danske Hornblæser.

Mange andre Viser og smaa historier i riim.

(d) Comedier og Tragedier.

LXXXV.

Om Poeteri i vor tiid.

Ligesom vort ældste Poeteri var paa en sær maade / saa kommer det nu overeens med andre udlændiske sproge / hvilke bruge lige riimslutninger i Versene. Enddog dette skede og undertiden hoos de gamle. Egil Skalagrims hofud Lavsnar vise (hvormed hand loßde sit hoved) gaar ud paa riim (a)

(a) Worm om Runerne. 207. S.

Saa og de gamle Vers / som indeholde Runebog-stavenes navne og betydning. (b) Men et synderligt kunst-stykke af rim er dette: (c)

Haki kraki hoddum broddum
Særdi nærdi Seggi leggi
Vejter nejter vella pella
Bali stali bejttist hejttist / oam.

Hvilkedt læses og saaledis:

Haki broddum særdi leggi
Kraki hoddum nærdi seggi
Vejter pella bali hejttist
Neiter vella stali bejttist. det er:

Kong Hogen (med) brodden saarede leggen (elder andre lemmer).
(K. Rolf) krage (med) penge nærede mænd.
(Hin) som gav ypperlige pelser (kleder med) baalet er heeded (og opbrænd)
(Dende) som nøød guld (med) staal (sværd) bleev bidt (saared / dræbt)

(b) Worm om R. 95. S. Run. Jonas de I Septentr. affert. 2. L.
(c) M. Stefan over Saxo 76. S. See fleere 33. S. og et synderligt in Wormii Lexico, 88. S. L.

LXXXV.

Nogle have taged sig for at giøre Vers efter de Grækers og Latiners viis. F. E. disse Elegiaske.

Fâ jorden pâbôr / der mig kand mere behage /
Oc den jeg fort hen mêr udi tanke drager /
End du nu som dyd oc tuct i menge beleiser /
Oc hâr stor forstand alder i første fâct /

Din

Din tid sâledis træslig fortæret oc opslit /
At du det vel mâ være met ære bekent
Mâ tro fra den tid din hukommelse met atterâ
At skulde/ oc yndest sidste til ende begâs.
Gud mange aar dig giff/ lad fâ met salighed alt du
Nu kand i nogen dine begêre dage. (a)

Disse synes da at faa bedre skik / om de endes paa riim. F. E. af Catonis Vers. (b)

Er Gud den reeneste Aand/som udi Versene læres/
Da skal med sindet godt hand og børligen æres.
Vær aarvaagen/ vær kry/ elsk ej sengene bløde;
Lang roo bestyrker last/ mon dyderne forøde.

Saa og om dend rette Poetiske artighed/oordenes klarhed og sprogets brug hafves i agt. Ellers eftersom de Grædske og Latinske vers ville ikke vel rime sig efter vor maneer / saa hafve og vores lidet behov at lade sig tvinge til deris lower / eller vort sprog at være fremmed skik undergifvet.

(a) See disse og flere slags. F. E. Jambiske / Saffiske / Anacreontiske oaf. i Bertilli Can. Aqvil. skrift. Deductio ad Poët Danicam.

(b) Som de kaldes. (ligesom og Pythagoræ og Solonis / fordi nogle siden samlede deris sprog og befattede dem i Vers). Om disse bleve saaledis udsatte paa Danske / kunde de unge efter dem lære retteligen baade at forstaa og maale de Latinske.

LXXXVII.

EFtersom der findes ellers nyttige regle om vor Rimekunst af andre bekrefne / vil jeg en deel der af forbigaae og en deel dis kortere erindre.

I Vers

1. I Vers skal mand skye Flik-oord / Fyldekalk / oordenes tvingsel (naar mand / som Lacus drog Herculis ogsen ind ved rumpen / trykker oordene tvert elder bagvendt ind / enten de ville elder ej) og ald mørkhed. Om dette taler Lavrenberg.

Jeg kunde vel / som sleer / med stilen højt tornere /
At ingen dend forstood / foruden jeg / ej flere /
Om jeg skuld' skrive saa som hine stoor' Poeter /
Der stilen underlig i mening sammenfletter.
Dend højoplyvste snak har nu paa banen rommen /
Hvor af Poeter ny har evig roos bekommen.
Det er nu latterligt / at skrive noget slet /
Som lærde og ulærd kand vel forstaa og let.
Mand maa nu pennen højt i luften lade lyde /
Og med Poetisk stiil jgiennem skyen bryde.
See sligt er nu maneer: det slette vil jeg ære /
Og ved min simpel viis her efter stadig være. (a)

Saaledis skal Verset være / at det synes for læseren let og uden umage giordt / og dog / enten ikke / elder og med stoor besværlighed at kunne eftergisres / saa at dend som det forsøge vil / maa tidt klaae sig over hiernen / bide i fingrene og vende sig hid og did / og kand endda oftest intet udrette.

2. Det skal være et vist tal paa stavelserne. Thi elders er det som Lavrenberg siger / dog i en anden meening. (b)

See eders riim og vers de springer op und dal /
Himp / hamp / det een' er bredt / og andedt det er smal;

Det

(a) i Skemtedigten / 77 og 78. S. (b) 79 S.

Det een' er skevt og krumt/ det andet lige bliver/
Som naar mand af en by en svinehiord uddriver/
Hvor hoos dend feede Soo sex magre grise løbe/
Saa er' og eders Vers; hvo skulde deñem kiøbe? oss.

LXXXVIII.

3. Alde eenstavelses-oord ere nesten baade lange og stakkede. Alt det som sættes for elder bag til oordet (a) og er af een stavelse/ er stakket. F. E.

v – v

Betænker.

Ligesom stavelsen udsiges snart elder langsomt/

– v –

saa er dend og stakked elder lang. F. E. Dyder/ an-

v – v v v – v v – v – v –

fang/ dyderne/ forlade/ forstand/ bevist/ natnur. Men i de oord/ som have flere/ end to stavelser/ agter mand efter dend neste for dend sidste. Er dend lang/ saa er dend tredie fra enden stakked/ dend fierde lang/ oss. Og tvert imod igien. Saa at i vore Vers bruges neppeligen to lange sammen. (b)

4. Cæsura elder Hold/ Ophold i Verset er en stoor stirat og som et aandedræt i hvert riim/ som haver flere end ni stavelser/ at læseren kand holde op der i/ hvor det bliver ligesom skaaredt i to stykker.

(a) Præfixa & Suffixa.

(b) Spondæi, men Jambi v –, Chorei – v og Dactyli – v v ere saadanne. – betyder en lang/ v en stakked stavelse.

LXXXIX.

5. Man skal ikke skrive Makaroniske (a) elder med

(a) Macarones betyder paa Vælsk en moos af meel/ oost/ smør. I slige Vers er en stoor bog skreven og trykt i Italien/ med titel Macaronica.

med andre sproge beblandede Vers. (b) F. E.

Jeg recommenderer nu
Udi eders gratie
Dende præsentatie.

6. Der maae ikke tages bogstave bort elder sættes til efter een hvers befald / enten først / sidst elder midt i oordet; men naar det vel kand skikke sig. F. E. kun for ikkun. gennem. blant. mellem. mod. Du skønste sir / for skønniste; ligesom vi og lukke G ude af de gamle oord Almuge (almue) hug (hu) The mughæ (de mue elder maae) duger (duer) dygd. E skal udelukkes sidst af oordet / aldene naar der følger en Vocal og undertiden H med en Vocal i det efterkommende oord / uden i Enstavelses elder Egne-navne.

7. Det kand nogenledis taales om E tilsættes oordet sidst udi. F. E. Here. dere. Mens jeg har liiv og aande. Aldting gaar vel i haande. Af ald min hu og sinde. Dend stund jeg er i live. Men sligt og andet skal ikke letteligen skee for Versets aldene at opfylde.

(b) See videre M. Sørens Prosodi 31 S. oss. Item § 54.

XC.

8. Til maade er det nok forlovet en Poet at savne og tilhobeføje oordene / naar de kunne give nogen artighed i Verset. (a) F. E. Naar jeg kalder natten / En Arbejd-trøsterinde. Dend krigs-blood-

(a) M. Opits i sin Prosodi. T.

blood-tørstig Mars. Saadanne mange vel-sammensatte oord findes i M. Anders Areboos Sex-dages gierninger.

9. Der kand vel haves riim-slutninger i vort sprog / fordi oordene ikke forandres med mange endelser / og en stoor deel bestaae i een stavelse. (b) Dog skal mand ikke være aldt for nøje tilseendes der med. Hvorudover elders en good meening tidt fordunkles / oordene forvendes / og / naar de stode vel / blive med udygtige omskiftede ; hvorudaf læseren haver ringe fornøjelse og digteren liden ære. Det er nok / naar oordene have eens lyyd / dog de ikke skrives eens ; hvilkedt bedre skikker sig / end de mogsen skrives eens / men have dog adskillig udsigelse og lyyd.

Og / efterson aldting kand ikke saa grandt i regle befattes / da er dende regel dend beste : Spør dit øre til raads / det skal sige dig / hvilket der falder best ; Et skarpt øre skal giøre det fornemste / om velklang at domme ; dette havde og Virgilius og alde gode Poeter aldiid flitteligen i agt. (c)

(b) F.E. At / brat / fat / hat / kat / gat / mat / nat / pat / sat / (3. not) krat / plat / skrat / snat / glat / klat / vrat / slat / skat / skat. dend viil far i en iil / dog ikke nogen miil / oaf.

(b) AGellius l. 13. c. 19.

XCI.

10. Her skal skyes ufine oord / elder og høsligen beskrives. Opits :

Dend krankhed mand hoos os mon efter Frankrig kalde.

Der

Der mand til veggen bort sin blotte ryg henvender.

Saa kaldte vore gamle dend sted / hvor gamle klæder og andet sligt selges / Plyndremarkedet / med et høfligere oord / end vi nu giøre.

11. Mand skal have val paa mange oord baade gamle (a) og ny / saa vel som og gode maader at tale med. Saaledis finde vi i M. Anders Arreboos bog / mange gamle Danske og Nordske oord / item mange artigt-optænkte ny elder og fra det Tydske sprog igienhentede. F. E. Tjl ald sin gierning rystig d: færdig. Nyttelig est du sat. dyster. gespenster. Saa skulle her og bekvemme og syndige tillægs-oord udvælles. (b)

12. Stilen skal ej altid være eens. Tale vi om høje ting / skal dend være højtravende; tale vi om ringere / skal dend være middelmaadig; Men begge slags artig der hoos og forstandelig. Hvorfore oordene maae anderledis bruges / forvegsles og igientages (c) end i aldmindelig tale brugeligt er. Saa sjunger Arebo smukt: (d)

Min bog / min søde sorg / min lystig hovedbryder.
Du fisk i blaagrøn hav / du fugl paa kvist hin grønne
Spring om / ja runden om / sjung' Skou-muteter
skiønne.
Saa er kun verden een / og Gud som skabte hende /
Dend Gud / dend samme Gud skal ogsaa verden ende.
oam.

Der

(a) See § XXXJJJ og efterfølgende.
(b) Epithera. Exemp. i Arreboos boog / 237 S. og andensteds.
(c) Paa Rhetoriske vijs. See § 82 seqq.
(d) i sin Sex dages gierningsbog.

XCIX.

13. Der skal og anvendes flid paa gode Poetiske beskrivelser efter fremmede Poeters maneer. F. E.

Morgenen.

Dend kul-beg-sorte nat / som lindring er for sorgen /
For arbejd stilstand good / nu viger for dend morgen /
Det klare daaeskær / i det dend er bered /
At leegge gandske bort det sorte sørge-klæd.
Dend klare sool sig nu til os igien hidvender /
Bestraaler jorden rund / det ynskte skin hidsender ;
Dend efter daglig vils sin fakkel har udstrakt /
Og med sin fryde-glands dend stierne har berakt.
Det gandske lustens folk de fugle snar og lette /
Paa grønen linde kvist er færdigt sig at sætte /
Og siung' en Otte-sang ; da stolten bonnemand
Af klingert stemme gal / med daagen bryder an.
De vinde legge sig / dend mark igien sig glæder /
Det gyldne Morgenrød dend himmel skiønt bekleder
Og leer med purpurmund Alting saa lyksalig
Mod dend velkommen dag (mig tykkes) fryder sig.

Afftenen. (a)

Naar dagen bøjer sit / dend sool gaar under lide /
Da flyer fuglen op / og viger til en side ;
Da søger ormen huus / i joorden sig forstikker /
Og alde tamme dyor til hvile sig bestikker :
Til roo sted folket gaar / blaabulsteret de vende /
Og kuren blæser fred / ad gader folk ej rende.

(a) Areboo 42 S. Hoos hvilken mand og med lyst kand læse adskillige dyors / fugles / fiskes og andre tings artige beskrivelser.

XCIII.

14. ET Vers fûres og herligen af lignelser. Mand forundrer sig ikke over en arm paldted betler / men over hans billede / om det af en good mester er treffet. Lignelser ere tidt mere angenemme end tingesterne selve; (a) dog at de ikke ere alt for gemeene / tvungne eller bruges for tidt; at de komme overeens med Personer / steder og anden omstændighed. Her høre og de mørke taler hid / hvilke ere ikke andet / end mørke lignelser. F. E.

Jeg læser her og der / kand dog slet intet lære /
Jeg læser og vil mig aldeen' af bogen nære;
Og som en Ederkop / ej vever der sit garn /
Hvor pigen dulig er og ej et dovet skarn /
Slig beil' ej have vil / men spinden mon afkorte
Med vist' og koost; saa og hvor flittighed er borte /
Hvor klerken lader er / og læser ikke tidt /
Af støv og flue-skarn / hvor bogen duer lidt /
Der er mit rette hiem. End og paa biblioteker /
Hvor mand de bøger hen i hobetal opsætter /
At andre sige maae: O O en viser mand!
Som udi hoved sit saa meget taale kand!
Der findes jeg og heldst / der er jeg best bekandter /
Jeg gennemløber snart skartek og folianter /
Er dog ej meere klog. Sig nu / hvo mig har kendt
Blant sine bøger / hvad jeg er for en student?

Jeau

(a) See Plutarc. de Avd. Poëtis.

XCIV.

15. DE fornemste Vers kaldes Alexandrineske (af

(af dend by Alexandria i Italien / hvor de mest vare brugelige/elder af dend/ som haver paafunded dem/ elder fordi dend store Alexanders bedrivter bleve i disse beskrevne /) saa og **Herre-rim** elder **Heroiske** Vers ; thi der beskrives fornemme ting med dennem / og de ere de længste/ som de Heroiske hoos Latinerne og Grækerne. De deles i **Stigende** elder Mandelige / og Faldende eller kvindelige riim. Disse have to stavelser i riimslutningen / men hine een.

Om Dactyliske elder Bucknersvers / Sonetter elder Klingedigte / og adskillige Cyriske Vers/ som kunne paa mangfoldig maneer paasindes/ kand læses M. Hans Ravns og M. Søvren Gotlænders Versekunst / og sees Exempler her efter.

16. **Skue-spil** ere fornemeligen Tragedier elder Sørge-digte / handlende om store herrer ; og Komedier elder Frydespil/ om ringere personer.

Hyrde-vers beskrive bonde-levnet / og ere nu saa meget i brug at mand/ og i ubunden elder fri tale / skriver store bøger om hyrdeidrætter. De ere vel komne fra de Græker / men dog kand af Salomons Højsang (hvilken er ret af hyrde Verses art) sluttes / at de have deris herkomst fra de gamle Hebræer. Og Opits siger (a) at Virgilius haver saa lige maneer at tale med efter Salomon / som hand havde sit af hannem. Dend første/ som haver skrevet disse hoos Grækerne / menes at have været Stesichorus. (b)

(a) i Fortalen over K. Salomons Højsang. I.
(b) Ælian, V. Hist. l. 10.

XCV.

17. DE afgudiske / fremmede og udi gemeen ubekiendte Egne-navne / hvilke de Hedenske Poeter bruge / kunde vel hoos os Christne afstaffes og bruges / Sool / Maane / Hav / Vejr oaf. langt Christeligere i steden for de Hedenske Guders nafne / Phoebus / Cynthia / Neptunus / Eolus. Endog Opits meener (a) at mand dem vel kand bruge / efterdi de beste Christne Poeter det have giord uden deris religions spilde. Johan Rist ynsker endsteds (b) at de Vers i hvilke hand tilforne de hedenske Guders nafne haver indført / vare forbrende / og saaledis til evig forglemmelse hengivne.

(a) i sin Prosodi. T.
(b) i Fortalen paa sin Poetiske Skueplads. T.

XCVI.

18. AF en Poet udkreves synderlig medfød artighed / lærdom og øvelse. Hand skal være fød Poet / og af naturen have skiønne og sindrige indfald / et højt gemøt / kunne tænke ypperlige ting / om hans tale ellers skal have art og opløfte sig fra jorden. Hand skal være af stoor videnskab og forfarenhed / have læst mange gode bøger og vidt hente sine grif af de Grædske og Latinske Poeter. Saa at det er ikke nok / at føje oordene og stavelserne under en vis lov / og saaledis bringe et Vers til veje; hvilket er det ringeste. Thi saadanne / udi hvis skrivter er hverken liiv elder aand / ere ikke mere Poeter end Sækkepibere og nøglefedlere ere kunstige Musikantere;

Po-

Postille og Catechismus-læsere og de som rapper bøner og psalmer sammen og aldtid giøre der af ny bøger / kunne holdes for høilærde Theologi; Tingstude/ Opsnidere og trettebelge kunne være gode Juristers; kvaksalvere/ teriakskræmere/ planete-læsere/ siane-og spaakvinder bør at hede forfarne læger og natuur kyndere. (a)

Det er her ikke nok de fattig' oord at tvinge/
Med magt ved haar og hals dend tal' i riim at bringe/
Naar gloſen vines ind. Hvo ej dend himmel-kraft
Kand føl'/ ej drukked har Poetiſk kilde-ſaft/
Ej ſkarp og hurtig er; hvo ej Latiin og Grække
Først haver ſig til gafn/ dog hand ſin pen mon ſvække
Med hele dynger vers/ kand vær' en goder mand/
Men ej Poete good. — — —

(a) Johan Riſt i Fortalen til Theat. Poët.

XCVI.

JEg vil intet tale om dem / ſom kunne ſtaae paa Been food og ramſe to hundrede Vers uud / eller ſkrive ſom Caſſius / der giorde ſaa mange unyttige Vers / at hans døde legeme der med bleev obbrendt / (a) Som ere færdige til alde brølluper og begravelſer med deris riim / hvilke og ſtrags blive glemde og ligeſom begravne med de døde. Hundrede Graadſke og Latinſke Poeter ſkreve brøllups Vers til Kejſer Gallieni brødre ſønner. (b) Men nu ſeer mand

J iij at

(a) Horat lib. 1 ſat. 4. & 10 Catul. carm. 93.
(b) Trebell. Pollio in Gallieno.

at Vers bæres frem til ringere folkes højtid i hele deger og Typetal. D. Lavrenberg taler saaledis her om: (c)

Et bryllup neplig skeer / at jo dend tredi' rat
Bekrydded er med Vers / som er paa bordet sat;
Der ved dend klare viin indglide kand dissagter /
Saa kand en hver med lyst og sige frisk Blank agter.
Naar og til graven hen bortføres skal et lig /
Om det er mand og kvind / har de kun været rjig' /
Strags maae der endelig uddelis carmina,
Som almiss' delis uud til dem ved dørren staae.
Og hoos Si bona maa et carmen endlig være /
Det eene stunges uud / det andet læs mand dere /
I sørgliat soort papiir er det saa vel indbunden /
Det driver sorgen bort / og glæden bliver funden. osf.
End mangen løber om / fremdrager et skartekke
Med Vers / derfor mand skal en stoor foræring rekke.
Saa snart de folken har en vogsenæss' paasat (d
Og dennem stemt figseert og have pengen' sat /
See strags begynde de dend tørre strub' at salve /
Og drikke lystigt om med hele og med halve.
Naar pengen' er fortørd / og pungen ledig er.
Maa kappen springe med og gaa i løbet der
Dernest og deris hat maae de til pant der lade /
De gaae saa med en kiep langs hen paa hver en gade.
Saa kommer Her Poet med carmen sit igien
Og bruger munden sin med svitig hoos hver og een.

Hand

(c) i Stemtedigtene. 73. 74. S.

(d) Anderledis end Aristoph in Nub. Τί δέ μ' ὠφελήσασ' ῥίγνθμοὶ πρὸς τ' ἄλφιτα.

Hand siger: Gunstig herr'/ af krigen er jeg plaged/
Og fra mit fædernland af stunden slet forjaged/
Saa jeg elendelig blant røver falden er /
Som ald min ejendom fra mig har taged der.
De sandhed selv bestaae/ dog med løgnactig' munde/
Om de/ som høre sligt/ det ellers agte kunde.
Thi deris Fædernland / det var den hule krug.
Hvor verten stunden var/ som deris kappe tog.
De deris venner der og maatte slet forlade /
Som i oltonden boor og i de stoor' vinfade/
De sige: hielper mig / at jeg kand did henfare /
Som jeg har været før / did længes mig saa saare.
Osf.

XCVII.

En good Poet kand ikke være færdig at skrive/ naar paakreves; thi hand er ikke altid lige artig og bekvem der til. Hand kand ikke skrive naar hand vil / men naar hand kand (a) vel lover een et underbarligt grif at giøre vers med i det Latinske sprog (b) Dog holder jeg naturen / konsten og øvelsen tilsammens for de beste midler til Poeteri/ saavelsom til aldt andet Ingen af disse trende kand være hinanden foruden.

Enddog det er vanskeligt i Grædsken og Latinen at giøre et got vers / saa tør jeg dog vove at sige / at det er besværligere i det Cimbriske sprog. Thi foruden at mand i dette skal agte det samme med stav-

(a) See Plato in Io
(b) D Josephus Webbe i sin bog Liber Loquens. Trykt til London 1626. 12.

e.ſernes længe og ſtækkelſe / ſom i hine / ſaa ſkal det Lyd holt i Verſet nøjere haves i agt; og endda maa mand ikke tage hvad oord mand vil / men aldene rimoord.

De Romere hulde det for en ſtoor grovhed / og mand gior det endnu i de Latinſke Vers / om der begaas en forſeelſe / end og i een lang digt. Hvad ſkal da her giøres / naar der udi hvert af vores Vers findes mange feil? (c)

Der ere og andre / ſom digte i loos eller ubunden tale / og derfor ikke ere rette Poeter. (d) Som mange i vor tid og hoos Grækerne / Longus / Æſopus / Eyſtathius / A. Latius / Heliodorus (hvis korte indhold om Theagenen og Chariclia er udſat paa Danſke) Men hoos de Latiner / Æneas Silvius om Eyrialus og Lucretia (dog hand kalder det en vis hiſtori) og den gamle Avtor om Apollonius Tyrius (e); hvilke begge vi og have i vort maal. Hid henhøre og Tzetzes og Conſt. Manaſſes / endoog de tractere hiſtoriſke / dend første adſkilligt / dend anden dend Trojanſke krig: De agte aldene et viſt ſtavelſetal i hvert vers / ſom er femten.

(c) og ſom Ariſtoph in Ranis ſiger: Ἔχει δ' ἕκαστον εἴκοσι ἁμαρτίας.

(d) Se og endet hoos Ariſtot. Poët. c. 9. S.

(e) C Barthius in Adverſariis taler meget om hannem.

XCVIII.

HVor ypperlig Poeteri og digten er / kand der af letteligen eragtes / at dend ældſte Skribent Moſe, og de første hoos hedningene (hvis ſkrifter vi nu

nu hafve) Homerus og Hesiodus øfvede dend Saa sang Maria og Israelerne (a) Mose. (b) David giorde det klagevers over Saul og Jonathan / og kaldte det **Buen**: (c) I Bierge af Gilboa / der skal ikke dug elder regn komme paa eder / elder være agre / oss. Hvilket er Poetisk og ej Profetisk; Thi de som der siden have været / sige at det baade duger og regner paa dennem. (d) Foruden hans andre Psalmer / som ere fulde af ald Rhetoriske prydelse. (e) Sandeligen dend 119. Salme er saa kunstig og rig paa ord / at dend samme mening om Guds ord og lov / igientages 176 gange paa sin sær maneer. Saa at ingen af de veltalendste Grækske elder Latinske Poeter skulde giøre dette efter. Salomons viser vare 1005. (f) iblant hvilke Højsangen (som i gamle skrivter kaldes Salomons bryllupsvise) var dend fornemste. Jeremias begræd Josias / og alde Sangere og Sangersker talede i deris grædelig sang om hannem endtil dende dag; og de giorde en sædvane der af i Israel / og see det er skrevedt blant de Grædelige sange. (g) Alderdommen beskrives Poetiske vis i Prædikers bog. (h)

(a) Udgangens bogs XV/4. IV. Mose B. XXI. 17.
(b) V Mose Bogs XXXII og XXXIII.
(c) II. Sam. 1/21.
(d) Quistorp. Corn à Lap ad hunc l.
(e) Ath. Kirch. Artis magnæ Conson. & Disson. L. 2.
(f) 3 Kong. 5 V. 32. 1 Krøn. XV 3/31. Aldting skal glæde sig. Saadant findes mangesteds i Psalmerne og Profeterne. Es. 44. 23. 49. 13. 55. 12. oum.
(g) II Kron. XXXV. 25. (h) XII/1. seqq.

XCIX.

DE Tyrker have sine Poeter/som giøre adskillige Vers / og begaves derfor af Keiseren og store herrer. De siunge om deris heldte / kriger og sejervindinger udi artige og kunstige riim. (a) Ahmed haver i Tyrkeske Vers beskreved Alex. dend Stores historie / som meget afholdes hoos dem. (b) Om denne Ascandar hafve og de Persiske Poeter skrefved. Muguaris af Granata hafver giord en fornemme Kymiske bog i Vers og sange. I dend By Fessa i Barbariet ere overmaade mange Poeter / som giøre Vers til Muhameds berømmelse aarligen / og oplæse dennem offentligen / een efter anden for folket / som dømmer der paa. Hvo som kiendes da for dend beste / hand holdes og det aar for dend ypperste Poet. Ja end og Kongen selv indbyder de lærde / og blant dem Poeterne til giest / og da med det gandske hof dømmer om deris Vers. Hvo som overgaar de andre / bekommer af Kongen 100 dukater / en good hest med sin tilbehøring / een ny kappe / og een tiener. Dem / som tabe / gifves og noget / at de ikke slet lade modet falde / og ingen gaar ubegafved der fra. (c) Dette skeer i barbariet. De Araber hafve mange bøger om Poeteri; og der ere ikke eller hafve været saa mange Poeter ellers i ald verden / som i Arabien aldene. De opregne 60 de for-

(a) Sal. Schviger i sin Tyrkeske reyse. T. Barth. Georgievitz. Leo Afer. L

(b) Archajologia Orient. Hottingeri. p 134. L.

(c) J. Lud, Godofr. Archontologiæ T. 2, p. 252, 257. L.

fornemste Poeter/ hvilke hafve mange i hobetal under sig. For Muhameds tiid vare syv Poeters skrifter forvarede i templen til Mekka / med hoosføjede anteegnelser. De som siden vare / opregner Hottinger (d) i stoor mange. Men de fornemste ere. (1) Almotenabbi / en Konge for Poeterne / fød til Damascus / og meget ypperlig i studering og kriig/ som af ald magt beflittede sig paa / at ligne Muhamed. (2) Ibn-hani. (3) Muhamed Abulfatah/som ikke hafde sin ofvermand. (4) Tograi / Een af de lærdeste Arabiske Poeter. (e)

Hoos de Perser findes i lige maade herlige Poeter; Skik Sadi / hvilken A. Olearius hafver paa Tydsk udsat. Lochman / som var saa lærd / at de Perser hafve dette oordsprog om hannem: Det er ikke fornøden at nogen lærer Lochman noget (f) og andre/hvis artighed mand kand sig ikke nok forundre over. (g) Cozrao Cherin er et meget sødt / kunstigt og afholdet Poetiske skrift hoos de Perser / digtet af en fornemme førstelig person.

Der skrifves at de Inder og Perser i gammel tiid hafde Homeri Vers i sit eget sprog. (h) De som boo i Malaca i Ostindien finde paa meget artige Poetiske digte. (i) Hvor er der større barbarie end i America?

(d) Biblioth. Orient. p. 264. seqq L.
(e) Udgisven i Trykken af H. Pocockio. Oxon. 1660.
(f) Caric Mirkondi Persæ Chronicon Persicum.
(g) J. L. Gothofr. Arch. T. 2. p. 73 og 264. om Ibn-Farid.
(h) Ælian Hist. var. l. 12.
(i) J. L. Goth. Arch. p. 318.

rica? dog hafve de af Mexico lyst til Komedier og spil (k) saa vel som og de i China (l) og Ceilon (m) De Peruer hafve meget gamle sange / hvor udi de berømme sine forfædre og deris gierninger. (n)

Dend Poetiske bog / som Emanuel Jøde hafver digted / (o) indeholder rim i alde slags Vers / skrefne med forunderlig kunst / veltalenhed / stirlighed og lærdom. Hvorfor hand og kaldes en Første for Poeterne. (p) Hoos de gamle Franker kaldtes de Bardi / som digtede og sjunge Vers. (q) og de Druiders d: Vises disciple maatte lære mange Vers. (r)

De Finner have rim / bestaaende i otte stavelser / og kallede **Runoi** / maa skee efter vore Runer.

(k) Hornius om de Amerikker. 274. S. L.

(l) J. L. Gothofr Arch. T. 2. 190. L.

(m) i dend Danske Beskrivelse om Ostindien.

(n) Laet om de Amerikker. 65. S. L.

(o) מהברות עמנואל. (p) שר המשוררים.

V Biblioth Or. Hott hvor der og (50. S.) tales om flere. L.

(q) Am. Marcell. l. 15. (r) Cæs. l. 6, Bell. Gall.

C.

Poetiske skrifter hid behørende. (a)

M. Anders Arboos Første Sex-dages gierninger / (b) trykte omsider / aar 1661. og hans Da-

---

(a) Foruden M. Søvren Kotlænders Danske Prosodi / og M. Hans Rasms Rythmol. Danica.

(b) Hvilken materie ogsaa Bartas i Fransk Vers hafver beskrefved / og andre i Latinsk.

Davids Psalter/ sangviis.

H. Peder Jensens Virgilii Hyrdevers. Hans Georgica / eller de om Bondehandel / ere ej endnu trykte.

Jeremiæ Begrædelser om sindets Roliahed(udsat af Opits/ (c) oam. Ved B. Vikmand. Trykt Soer 1645. 4.

Søvren Torkildsens Astræa Bøger/i bunden og ubunden stiil. Astræa Siunge-koor. oam.

Passion-viiser.

Søvren Torkildsens haandskrefne Poetiske traktater ere disse / af hvilke dog nogle ikke ere fuldfærdigede

Astræa Tredie / Fierde og Femte Part. Same Astræa beslutning i 2. Parter.

J. Ristens Himmelske Viiser. Hans besynderlige Himmelske Viser. Hans Sielelyst over Evangelia. Ristius over alde Evangelia. Hans Huus Musik.

Astræa Siungekoors Fierde / Femte og Siette Snees.

Himmelske Siunge-koors Første Snees.

Huus Musik over alde Søndages og Fest-Evangelia. Blifver en gandske ny Psalmebog / hvis lige ikke formodes endnu at være udgaaed (disse ere Avtor's egne oord der om).

En Ny Psalmebog i huset for hustruer og børn/ og ellers dagligen og ideligen at bruge.

Evan-

(c) Grunden er tagen af Horatio. 11. Epod. &c.

Evangeliers text over det gandske aar / paa bekiendte Kirke-melodier.

M. Anders Bordings Viser / ej endnu trykte.

Fire Satyriske eller Skemtedigte / heel artige af paafindelsen / dog vers reglene med fliid ej hafves i agt ; Først bestrefne paa Nedertydsk af D. Lavrenberg.

M. Erik Pontoppidans Nyt-aars og Passionsange.

Søvren Tvillings Ovid Tua ? eet ret Poetisk skrift.

Enddog her undertiedeligen findes feil i nogle af disse skrivter / saa bør mand dog at see over med noget / naar det andet er godt.

Anhang
af Vers om adskillige ting.

I.

HVad synderligt mand gior / det maa sig dømme lade /
Det hand ej selver kand / vil mangen oftest hade ;
Ja dend som udlærd er / sin dom vil snarest felde /
Paa det / hand ej forstaar / tør vofve først at stelde.

II.

Jeg frygter at min bog en viis mand ej behager ;
Jeg frygter at en gæk for syldest dend antager.

III.

Dend holder jeg best riig /
Som er fornøjelig.

Jeg maa bekiende frit / (thi armood ej forborgen
Kand holdes længe) jeg er fattig uden sorgen
Dog lefver gladelig ; hvad Gud og lykken and /
Jeg der med er tilfreds / det mig fornøje kand.

Mangen hafver nok paa leje /
Men selv kand det nimmer eje ;
Tasken hans er saare trang /
Pengen' er ald' i dend bank

Andres goods staar hen paa rente /
Aldrig de det kunn' indhente.
Somme vare det fuld tæt /
Tør' ej ædе sig vel mæt.

Som en hund ved stakken lænkes /
Ingen der af noget stænkes.
Diss' ej hafv' og hafve dog ;
Fri mig Gud fra saadan agg.

Tidt har jeg dog / som de sidste /
Ynsted rigdom mig til beste ;

Enddog det var ald min hu /
Intet fik jeg dog endnu.

De løver knyse mig / de Vildmænd mig forstræcke /
Og det Hermiskte folk ; ieg tør ej til dem rekke.
De krydser daler bort mig krydse flet forbi ;
De Hest' og Hiorte fort henløb en anden sti.
Dyre perler og Juvele
Vill' ej hid men længe dvæle.
Thi fra Indien til os
Er ej heip men langsom knas.
Røden Nobels maa skee brænder /
Andre penge skidn' i hænder ;
Derfor er min lomme tom /
I mit skrin for meget rom.
Ja min ledik ledig gaber /
Min Ørk ørken efteraber ;
Tomhed / tomhed finder her /
Intet uden intet der.
Gyldne tryldues / af de lukke
Lokkes ved dend Drage-lukke ;
Eller tyven dage-sky
Snapper dem hen til sit ly.

For saadant frygter ei hos mig ; hvor intet findes /
Der intet tages kand : Ferdinander jeg ej mindes
Rudolfer eller sligt at ligg' ud i en dung
Hos mig paa kistebond ; min pung var aldrig kung.
Har jeg min nødtørftig føde /
Jeg ej skiptter kroner røde ;
Er end Plutus (a) ei hoos mig /
Pluto (b) bort' er visselig.

Har

(a) Gud for rigdom.
(b) Helvedes Gud / dend øverste Djevel.

Har jeg klæder kun at slide /
Jeg ej agter daler hvide.
Sølvet falder mig ej bi /
Fra bekymring er jeg fri.

Har jeg ikke penge-gafve /
De mig og ej heller hafve ;
Rigdoms-hob dend være dig /
Viisdoms-haab det er hoos mig.

Har jeg ikke mønt at tælle /
Da mig omsorg ej mon kvælle ;
Har jeg ej formue good /
Jeg har dog saa frit et mood.

Korteligen.

Om end lykken er ej blider /
Jeg paa Gud dog stedse liber ;
Har jeg ej besvigligt Guld /
Jeg har Gud / hand er mig huld.

JV. Klinge-Vers.

Til en Gierig.

En karrig-gierig filts er selv sin egen fange ;
Hand stieler selv sit goods og bøjer hiertet sit
Til Midas gyldne straf / har meget og dog lidt.
I tryghed frygter sig / i freden er hand bange ;
Jo meer hand haver / jo hand meer vil overlange ;
Hand er sin bødel selv ; hans hule mav' er kvit
For maden / enddog dend der efter raaber tidt.
O rett' Erisichton (a) ! o fulten-garstig hange !
O arme pengepug' ! o drage paa det guld /
Som døjr udaf dend soot / der heder aldrig fuld.
Du tænker / hører heldst det liflig klink / klank / klorum.
Du anden Evchilo (b) du Mammons eget barn /

(a) jo meere hand ood / jo meere hand begierde. Ovid. Met.
(b) En meget gierig filt hoos Plaut. in Aulul.

Det guld / dend gule joord / det sølo / det blanke skarn /
Du elsker over aldt: hvor plager dig Stultorum!

V. Idel ubestandighed.

En hver maa nok bestaa / og med mig ret bekiende /
At hvor i verden viid / som vi vill' os henvende /
Da ænderer aldting sig / og aldt omskiftes her;
I ubestandighed bestandig aldting er.
Dend tiid forandrer sig / de milde Vestenvinde
Gior' at mand efter kuld igien kand blomster finde;
Dend mark fornyer sig; dend kolde snee maa fort /
Og for dend varme sool sig hastigt skynde bort.
Paa Vaarens korte lyst dend stakked favre sommer /
Derneest dend fruktbar høst / vort haab og ynske kommer /
Paa dagen følger nat / naar solen sagtelig
Afløbet sit fuld træt bag bierget hviler sig.
Nu er her hede stoor / de tilder ere tørre /
Nu er her meere regn / end her var tørke førre;
Nu er her fred / nu krilg; nu pest og dyren tiid
Med andre plager tidt sig strekke til os hid.
Som skyggen flyer hen / so som de regenbuer
Ej længe blifve ved; som rasend blæst og truer /
Dog det ej varigt er; som boblen paa det vand /
Som morgendug for sool forsvinder strax paa stand /
Som mand dend enge-pryd med ice kand snart afskære /
Som Vejret i April ustadigt monne være /
Som floden ile bort / so haster og dend tiid /
Forandrig stifterske / vor alders tyv ubliid.
Vi tumle derfor her / som skibet mellem bølger /
Naar een vil end gaa bort / flugs anden der paa følger;
Det onde sammen er / Ulykken rekker haand
Til anden udi sorg vi knøttes som i baand.
Nu som en skibsmand da naar stormen havet kaster
Fra grunden op i sky / og snekken hart antaster /
Hand sparer ingen fliid / hand gior aldt hvad hand kand
Hand stræber til dend hafn / til det tidt-ynskte land.

Saa

Saa skal hver stikke sig / naar modgang vil begynde /
Naar lykken er os vræd / og sig til hafnen skynde /
Dend trygest' himmel-hafn / sit værnehiem beboo
I rette hiemmerig med fryd og ævig roo.

VI. Binde-breev. i Blide maaneden.

Hold op / o hold dog op! nok nok har du regered /
O Maane / nok har du med mørkhed os besværed;
Lad Soolen broder din faa regement engang /
Og før' igien til os dend klare dag og lang.
Hvil dig af vejen træt; de stierner hafve glindred
Vel femten timer nu / og som Demanter tindred /
Lad dem dog hvile faa; du Dagskær kom men hid
Og din lyvs-røde kind lad see for jorden viid.
Kom / kom du Morgen-rød / kom dog og lad det dage /
At vise Solen vej og lad dig vel behage;
Du store verdens lyvs paa vognen din af guld
Send ud din straalestok / af glandsend lue fuld.
Driv bort usunder sluud; i kolde Nordenvinde /
Du tykke sky / du hagl / du giftig dunst forsvinde;
Men liftigt Vestenvejr / det er os alder best /
Det kveger liif og aand og jorden aldermest /
Det gisr os Blidel bliid. Men somjeg nu fast taler
Om godt vejr / saa gisr og vor almanak og praler;
Hvad om det hender sig vor spaadom bleev ey sand?
Hvo Vers og almanak mon skrive / maa og kand
Tidt spare sandhed sin. Nu saa skal dette rige
Flugs vid' i hver en sted om dende fest at sige;
Birgitte skal og vist i dag af kvind' og mand
Berømmes / som det bør / og prises med forstand.

Jeg hende skulde vel med artigt baand bebinde /
En haand / en ulærd haand / hvor kand den dog paafinde
Det baand / som hun er værd? jeg vil ej dend maneer
Stort agte / som gemeent folk ikkun een' anseer.

Hun skiøtter ei om guld / ei ædelsteene gode /
Jeg har ei heller sligt / det er end-og en mode /
So gammel og gemeen. Jeg veed en bedre vils /
Som mesteren har ført nu nyligt fra Pariis.
For guld og perlebaand / papiir og blek mand giver /
Paa hvilk' er bedre kiøb ; enddog at hiernendrifver
Der ved med arbeid skoort deartigt klingend' oord /
Indslutted' udi vers / huor ved gaa dende joord
Ei gafve lignes kand. Poesis ævigt varer /
Og er udødelig / naar aldting slet forfarer.
Ved dend endnu er til Achillis (a) tapper mood /
Ulyssis (b) kloge fund / samt Lædæ dotter gaod (c)
Dend alderskiønneste / for hvis skyld Troja mægtig
Til aske bleev forbrændt ; Penelope vel prægtig /
Som troskab selver var / er saa en hver bekiendt /
Som dend der først i gaar sit lefnet hafver endt.

Det vil jeg gisre nu / naar jeg ret som Poeter /
Aldt paa Birgittes dag / Birgittes lof fremsetter /
Og slunger børligen / betakt med Laurbærkrands /
Som Febus selver bær med søstre ni i Dands.
Men vist / ja vist det mig vil blifve for besværligt /
Ja en umulig ting / om jeg de dyder særligt /
Og udi skykke-viis opregne skal paa stand /
Det kand og ei (jeg troor) forrette nogen mand.
Jeg vil derfore mig ei meere nu paatage /
End mine skuldre frem formaa sig vel at drage ;
Jeg ei forlesse vil mit ringe nemmes baad /
Men skrifve det / hvor til jeg veed best esn' og raad.

Hvorfor ret ligesom dend lysend' aftenstierne
For andre klarest er ; og som Diana gierne

Blant

(a) Dend stærkeste blant de Græker / som stridde for Troja.
(b) Dend trædskeste blant dem'
(c) Helena / K. Menelai hustru.

Blant Nymfer dandser hen udi dend grønne vold /
Hvor floden med sin snur dem dem fryder mangefold ;
Hun dejligst (dog en hver er smuk) i dandsen vendes /
Og ved sin dejlighed fran alde vel kand kiendes ;
So som det Sedertræ paa skiønste Libanon /
For ald' i prisen har et stoort fortog og mon :
Birgitte saadan er / hos hvilken alde dyder
Forsamled' er i hob / som hende stirligt pryder ;
For ald' (end dog dem bør at roses een og hver)
Hun er en stiern og pryyd / hun eene prisen bær.

Mand siger / fordum tild blev mangen til gudinde
For sine dyder / som hos hver ej var' at finde ;
So bleve Najades / so bleev hver Nymfe skiøn
Holdt for Gudinde geev udi dend skow so grøn.
De piger og endnu med himmels kvaliteter
Begafvede forvist / mand nær ved himlen setter /
Hvo som fornuftig er og grundigt kand forstaa
De himmelskiønne ting / som plebs ej agter paa.
Jeg derfor vil opløft fra dend gemeene skare
Med sindets øine see / det jordisk lade fare /
Som fordrer ej fornuft ; jeg hende prise vil
Med højste skyldighed / so længe jeg er til.

Hold nu / min pen hold op / see til du ikke falder /
Som stiger aldt for højt. Mand Icarus dig kalder /
Som med Vox-vinge fløj til Solens brynde fast /
Men snarere nedfaldt ; hand bleev i hafvet kast :
Jeg frygter at du ej dend klarhed vel kand skue /
Fra hendes dyder gaar / for fald maat du vist grue ;
Gior derfor det du kandst ; ynsk at dend skiønne pryyd
Maa længe lide vel / som selv er selver dyyd.

VIJ. Et andet.

Jeg hafver hid endtil tænkt / det jeg nu vil giøre ;
Jeg vilde / nu tild' ej ; min pen jeg toord' ej røre

Til det jeg nu fremfør; jeg driſtig var og ræd/
I tvil og uden tviil/ mig ſelv imod og med.
De ting jeg tænkte paa i Vers at viſe føje/
Mig vare vorne fra/ for ſtoor' og aldt for høje;
Jeg kiendte nok mit feil/ min pen var aldt for ſvag.
Til dette ſvare verk at føre for en dag.
Jeg bluedes dog ved/ at jeg det ſaa lood blifve/
Og om velgierning ſtoor ej vilde tal' og ſkrifve;
Min ufuldkommenhed det eene viiſte mig;
Det andet/ at jeg var ej ret taknemmelig.
O at i mit gemøt for gierningen vil tage/
For velgiort hafve tak! Mand og en ringe kage
Til Guderne frembær/ hvo ſom ej bedre har;
Hvor er det dem dog kiert/ dend ſag er good og klar.
Jeg vil ej ſkrifve meer' end ſom for andre ſige/
Hvor finder mand dog nu i landet eders lige?
I er de lærdes lyſt/ de Pierinders fryyd/
Og Febus egen ſøn/ opfoſtred udaf dyyd.

Nu Muſæ hielper mig de rtim vel at paafinde/
Det gisres nu behof; ieg kand dog ikke tvinde/
Det baand (ſom nu er viis) med guld bevævet kæt/
Jeg gifver det jeg kand/ vers/ oord/ papiir og blæk.
Jeg derfor ynſke vil at i paa Gud maa tænke/
Som Moſes udi nød; hand eder ogſaa ſkienke
Langt lefnet/ varig fred/ ſit venſkab alden ſtund/
En glad ſamvittighed og ſteds at være ſund.
Jeg ynſker eder børn/ ſom Jakob havd' at tælle/
Og goods/ ſom Abraham; men Iſaaks egtefelle/
Kong Davids hierte troo/ og Salomons forſtand/
Samt Obed-Edoms huus og Noes feugtbar land.

VJJJ. Et andet af Opits.

Min Herre/ hvor veed jeg dog ſaadant baand at finde/
Med hvilket/ ſom det bør/ jeg ret kand eder binde?
I med velgierning ſtoor/ ſom mig ſo har bebunded/
So jeg at blifve løps har ingen middel funded.

Mit baand det er en ynsk: Gud Eder det kun gifve /
Som jeg mig ynsker selv / sund / glad og salig blifve.
Mand virker tidt de baand af skemt saa nett' og snerte /
Hvo bedre binde vil / hand binde med sit hierte.

IX. Et andet. N. N. En fangen Mand.

Hvi blifver du so tavs? hvi est du nu so bange /
Strags du seer dende skrift / at du est vores fange?
Gif ikkun dig tilfreds. enddog vi binde fast /
Vort baand er dog ej jærn / ej horden linn' og bast.
Jeg fanger / fængsler ej. jeg kand dig dog ej føde /
Mens du i fængsel est; du maatte mig slet føde /
Du som so vel er vant. Men du der tvert imod
Med lystigt traktament for os skal holde good.
So tandst du slippe løss. Tidt bryder af de lenker
Dend fangne / naar hand vel med Vinen vagten skienker.
Giørst du det og mod os; so let skalt du det baand /
Naar hver er vel beskienkt / opløs' af good og haand.

X. Et andet.

Jeg har tænkt ofte paa / tidt har jeg haft i sinde /
Hvor jeg dog kund' engang dend lejlighed paasinde /
At lade see / at jeg ej libet tymrer mig /
Omsider dog at vær' ej utaknemmelig.
Jeg mogsen blues ved / at jeg so længe bier /
Før jeg stigt mælder om / at jeg so stille tier;
Vel er det hierte godt / velgierning er so stoor /
So mand tidt kand ej ret udføre dend med oord.
Det finder jeg hos mig; dog kund' ej længer tsfve /
(Mig tvinger blusel saa) at jeg jo maatte prøfve
I dag po eders dag / ja og i hver en stund /
Det jeg ej gifve kånd / at ynske med min mund.

Hoos os mand med et baand vel plejer dem at skienke /
Som hav' i Tiid-bog nafn; jeg kand dog ej betænke /
Hvad det er for en skik / at mand vil knytte baand /
Og beste venner saa bebinde good og haand.

Det er aldmindeligt. Fast bedr' er det at prise
Dem som bør lof og ær' / og andre der med vise /
Hvad dem og sømmer vel. De knuder hefted maa
Af andre; mine riim dem vidt skull' overgaa.

XI. Om et til sig overstikket baand.

Velkommet skiønne baand velkommet tusind-gange /
Jeg har dig ønsted tidt for dag' og tider mange;
Mens (o lyksalig stund!) dend glæd' er mig nu hendt /
At det / som var begiært / er blefvet mig tilsendt.
O herligt jomfru baand! hvor tidt jeg paa dig tænkte /
Jeg / siden jeg dig saae; dig Fyllis til mig skenkte /
Dend Fyllis yndelig med mælk og blood er lig
Det sølver-gyldne baand / hvor med hun binder mig.
Det baand er hvidt og rødt / betyder ild og lue /
Som vist med stedse brand mit hierte monne true;
Ret som i tørre kul / naar ild er overmand /
Dend brænder immer fort / og ej udslukkes kand:
Ret saa som dend magneet det iærn til sig kand drifve /
So maa jeg og hoos dig / o min magnetsteen blifve;
I hvort jeg tænker hen / da holder mig det baand /
Det binder hiertet fast / dog løss er food og haand.

XII. En brud.

Hvad skeed' udi en nat / jeg vil ej sig' et aar?
Det som var intet bleev; det er ej / som før vaar;
Dend møs / ej længer møs blev giord sin moder lig /
Ty bleve giord' af tu. Hvo hørde vunder slig?

XIII. En præste-brudgom.

Vor Brudgom mennister om dagen frit kand fange (a)
Udi dend prædikstool; dem skal hand og erlange
Om natten i sin seng. Hvorfor jeg ynsker saa /
At hand nu begge steds ret lykligt sisse maa.

Brol-

(a) Luc. 5. 10.

XIV. Brølluppsønske.

For de klenod' og mønt jeg vil kun oord fremføre /
Det pungen ikke kand / det tungen faar at giøre /
For pengen pennen er / for mud' og good foræring
Jeg ynsker eder nok i huset til fortæring.
For skænk paa brudebænk / for Guld et lidet stykke
Jeg giver eder Gud med glæd' og megen lykke;
For løn en bøn jeg giør / for gafve sknll' i hafve
Fra himlen fred og fryd / godt sind / en frisker mafve /
Sundt hofvet / karsken food / for aldting og Guds Naade /
Dernest dend fæde Vong / som Boas fordum saade /
Samt Jobs utalligt kvæg / og Jakobs børn so mange /
At vuggen hvert et aar kand stedse stedse gange.

XV. Brølluppsdigt i Christmaaneden.

Dend kolde norden vind med hagl og snee regerer /
Nu bort er blomster-prang / dend vinter sig formerer
Dend vaar og sommer blidd / dend høstes beste tiid
Lindvigen er / igien er frosten løben hiid.
Dend sool gaar nederligt / og under bakken strider;
Slet varmen borter sig / nu kuld i næsen bider /
Nu Bundens skæg af rim er ysset / hændern' er
Og valne / dog hand vel de try par vanter bær.
Mand kand nu ikke see paa agren' uurter prale /
Hvert dyvr / før lystigt / er nu som henlagt i dvale;
Ej meere Sylvius paa Galateæ skiød
Kand soffve / strækkendes sig langs i engen blød.
De hyrder hver og een / og de hyrdinder bolde
Forlade slet dend lund / ej findes i de volde /
Bag ovnen slae de telt / hvort hen ej naar dend kuld;
Der byttes mangt et kys; hvere er saa glædefuld.
Hvem kand og hitte nu de roser deiligt røde /
Samt nelker / tuliper? Vong / Have / marker øde /
Dend skov har fælded løvv; det græs er visset hen /
Til os dend horde tny er kommen nu igien:

Det soolskin sielden sees / dend dag so kort nu blifver/
Dend lange-soorte nat med mørkhed kulden gifver.
Hvad skal best fanges an? ulystig aldting er/
Dend heftig fyg og storm her høres fiern og nær.
Dog kand vor Brudgom ret i dende tiid sig føje/
Vor Brud gior ligesaa / at dende Vinters møje
Dem ikke skade kand; de sluud ej slipper om/
Ej langen nat / ej frost / som streng er og ufrom.
Mod kuld foruden iid de vide sig at varme /
Dend hede finde de midt i hinandens arme)
Dend nat so seen og bøss ej skader/ men gior gavn /
I det de længe da sig tage kunn' i favn.
Hej Musæ! hielper nu / at jeg en høytids vise
Kand finde paa; hvor med jeg deris fryyd kand prise /
Som de nu hafve naaed i horde vinters tvang,
Op pen / op skrifvertøg / og pønser paa en sang.

Kom/ vær snar / kom Amor hiid /
Venus bliid/
Fryder eder dende tiid.
Hymen bolde /
Som mon volde
Kierlighed /
Kom af sted /
At bryllup holde.

Aldting søger hen i ly /
For dend kny /
Som er kommen nu til by.
Kulden truer/
Og os tuer /
Vinter vær
Nu regær /
For frost hver gruer.

Mø og ungersvend saa gild
Til dend ild
Haster fra dend fugt umild.

Bru-

Brudens arme
Skulle varme
Vor Brudgom
Om og om.
Lad stormen larme.
Brudgom skyvl og bruden saa /
Høl oppaa /
Og lad varmen inde staa /
At af glæde
Hun kand kvæde:
Dydselow /
Sonken sov.
O kraftig hede!

XVI. Gienſvar paa tiltale.

Hvi klager Bruden saa / og seer sig sørgligt om /
Som her en dødning var? Maa skee dend Jomfrudom
Skal liget være. Hvor skal grafven her til blifve?
I brudeseng. Men hvem skal artigst grafdigt skrifve?
Dend Brudgom Skrifver er / ja Grafver og Poet /
Og meere / jeg ej veed / kand skee vel en Profet /
Som spaar ej lang tid hen / til syrretyvend' ugge
Hans spaadom ikkun naar / hand tænker nu po vugge /
Og andet hvad tilhør. O Bruud frem med en fart!
Det liig for læng' er giemt / lad det begrafves snart!
Hvi gremmes hiertet dit? med sorgen hold dog maade /
Far kun med glæd' og fred der hen dig selv til baade.

XVII. Døden ender aldting.

Vi styre land' og folk / vill' ej for nogen vige /
Dog kunn' ej døden grum / kunn' ej helsoot bekrige.
Vi hafve rigdom skiøn / det skriin og ørk er fuld /
Dog kunn' ej lifvet kort os kiøbe til for guld.
Vi handel bruge stoor / monn' over havet fare
Hen i dend verden ny; dog vil ej døden spare /
Vi bygge mægtig' huus / som ævigt skulle staa /
Ej tænkende vi flugs skull' hen ad graven gaa.

Vi

Vi reise mangen mil / de verdens parter trende (a)
For os er' aldt forsmaa; vi haste fort at kiende
Hvad under Synderpol (b) har kæred skyult hid til /
Hvad i Vestindien / (c) en hver fast vide vil.
Vi nu vill' Øster paa / nu hen ad Norden stige
Til lands / for lidet er det gandske jorderige /
Dog maa omsider / naar bereist er land og hav /
Og aldting er forsøgt / indkryb' i trangen grav.
Vi finde meget paa / vort sind kand aldrig hvile /
Nu over himlene vi hastigen monn' ile /
Nu til afgrunden vi igien nedfalde slet /
Og om forborgne ting udspørge vidt og bret.
Vi efter vor fornuft frit ville regulere
Dend himmel-hellig skrift / som os Guds frygt skal lære /
Nu paa Philosophi vi ofte ppnse paa /
Og søge griller / hvor vi skulde viisdom faa.
Vi prale med forstand / som tidt til galskab blifver /
Vi rose styrken stoor / som kaalden snart fordrifver;
Vi prise dejlighed / som dog som røg forgaar /
Berømme vores magt / po svage fødder staar.
Vi hverve herre-gunst og efter ære tragte /
Vi stræbe nat og dag / po vor profit vi agte;
So mangt et recipe / som bresk og bittert er /
Vi siunke ned / at vi kund' holde lifvet her.
Vort mood er nu fuld tungt / hver sukker / hyler / græder /
Nu strags med lystigt spil forlyster sig og glæder;
Vi nu vred' er' i hu / nu venner god' igien /
Vi elske / vi bær' had. Dend dødd os tager hen.
Vort lefnet er et skin / et blomster / som ej varer /
Og ret en Tidsløds / en skygge / som forfarer;

Et

(a) Evropa / Asia og Africa.
(b) De lande / som ligge længst i Synden / endnu lidet bekiendte / enddog de ere flugs større end Evrop.
(c) Amerika.

Et afmalt intet / og en idel uselhed /
Begyndt med jammersang og endet med fortræd.
Vi fødes til at dø ; vi om med døden dandser /
Enddog hand synes fiern / hand nær sig om os standser.
Som skyggen legemet / so følger døden nær /
Hvert sted vi træde bort / et triin til døden er.
Ved enden døden er / i hvert mand sig henvender ;
Du døød / du grumme døød / omsider alting ender /
Du sparer ingen du / endskiøndt maa med dig fort /
Og til de steste / naar du kalder / haste bort.

XVIII. Et Graf-skrift.

Mærk læser eet ord eller tu ;
Jeg har før været det som du /
Du blifve skalt / det jeg er nu /
Dig selv derfor i mig besku /
Og alltid hav dend døød i hu.

XIX. Et andet. En Konges af Frankerig (a)

Jeg var / nu meer' ej er , jeg sang / nu tier kvær ;
Jeg løøb / nu ligger stil ; jeg havd' adskillig fær /
Nu hviler jeg ; min krop saa skiøn tilforn jeg spiiste /
Jeg føder paden leed ; min lykke hver før priiste /
Jeg meer' ej lofves kand ; jeg stridde / nu har fred :
Jeg havde guld i skrin / har nu forladed ded ;
Jeg toog / nu tages selv ; jeg vandt / nu overvindes ;
Jeg bode før blandt folk / nu iblant ormе findes ;
Jeg vaaged / sofver nu ; jeg lefde med ald ræt /
Jeg døør og rettelig ; jeg var af ønsk ej mæt /
Jeg intet nu attraar ; tilforn jeg sagd' Hil være /
Jeg siger nu Far vel ; far vel aldt goods og ære ;
Jeg var ej mod dend døød / jeg kund' og ej modstaa ;
Jeg var af jeord / igien til jorden blive maa.
O læser / du som est det jeg før var i lifve /
Det jeg i døden er / skalt du og engang blifve.

En

(a) Af Latinen / Risi, ploro; fui, non sum.

XX. En Silk-orm.

Jeg ſpinder ſelv min dødd / og giør min egen graf /
Dend heſlig' ormeham jeg ſiden legger af /
Og leſver da po ny en fugl ej halv ſo lang
Som før / ſtrags yngler jeg og døør ſo andengang.

XXJ. En Edderkop.

En vefver uden haand / med fødder ſom aldene
Kand vefve net / og har ej ſkøttel / ſyll' og teene /
Enddog i konſten er ſlet ingen hannem lig /
So er hand heller dog hos fattig end hos riig.
Hand tiener ingen mand / ret ingen kand behage
Hans vev / og pigen meſt kand hannem ej fordrage;
Thi blifver hand forhadt / bortjages her og der /
Til hand did kommer hen / hvor ingen er ham nær.
Ach ſaa forfølges hand! enddog hand ej kand ſtiele /
Ej veed med kiortel ſin de nøgle-garn at fiele;
Hand koſter aldting ſelv / fratager ingen ſit /
Kand dog for ſaadan vold ej engang blifve kvit.
Vel er' af arbejd hans ej vinterklæder gode /
(Kand ſtee for ingen har endnu forſøgt dend mode)
Men paa ny-giorde ſaar veed mangen med en fart
At legge veven fiin / ſo de viſt læges ſnart.
Hand tier gandſke ſtil / bær ej ſtor had og vrede /
Men naar en ſnyltegieſt hans vevning vil betræde /
Da tumler hand ham / ſaa dend miſter der ſit liiv;
Det hielper ej at hand vil ſtritt' og være ſtiiv.

XXJJ.

Velkommen Nymfe ſkiøn / o dejlig lilde pige /
Du Venus eget barn; hvor finder mand din lige?
O yndelig jomfru / o hiertens venne møø /
Hos dig jeg leſve vil / hos dig jeg vil og døø.
O du ſom ypperſt er iblant de Mark-hyrdinder /
Du Engel-ſkiøne ſiir / en priis for alde kvinder /
O du min eenſte lyſt / min glæd og ſtørſte ros /
Hos dig jeg bygge vil / hos dig jeg vil og boe.

Du himmel-værde siæl / du hierte-tvingerinde /
Mit liiv / min ganst' attra / mit lyvs / o min gudinde /
Min fryyd og ald min lyst / kand jeg ej hafve dig /
Hvad skal jeg lefve da? tag dyyd / tag heden mig
O herlig kierlig pryyd / o kiønne skiønne blomme /
O at jeg efter ynsk kund' aldtid til dig komme!
O kron' o min sirat / o een' ugvalde skat /
Ach at jeg var hoos dig baade dag og nat!
Da vilde jeg besee de tindrend' øines lue /
Jeg skuld' ej blifve træt / der immer at beskue
Dend pande / som er ej for breed og ej for trang /
Dend næse / som er ej for kort og ej forlang.
Hvad vil jeg næfne nu de dejligst-farvde kinder?
Om jeg betænker dem / jeg stragsen hoos mig finder
Dend brendend' amors ild at tændes meer' og meer /
Endtil jeg dennem / som var' henn' / igien beseer.
O mund af mig bekyst / o lipper sukker-søde /
O lilde milde mund / o lipper rosen-røde /
Hvor kommer det! at i dend lyst ej unde mig /
At jeg maa eder tidt berøre gladelig?
O horde-blyde bryst og som Sitroner runde /
Hvor ved de lignes ret / jeg kand ej nok udgrunde;
De ere marmor-hviid' og som nyfalden snee /
Der er ej større lyst end dem at føl' og see.
Ja forteitgt / du est min eenste lyst og glæde /
Min tanke / sind og mood hos dig har fatted sæde;
Nest Gud du est min trøst og hyiste gode du /
Du est min anden jeg / mit halve hiert' og hu.

XXIII. Sylvius er dog tilfreds.

Jammerlig /
Uselig /
Lefver jeg here /
Idelig /
Lykken mig
Monne besvære.

Jeg i misshaabet og sorgen dog kvæder /
Og i umulighed ofte mig glæder.

Taler jeg /
Tier jeg /
Paa dig jeg tænker /
Skiønniste
Sylvie
Sindet du kranker.
Det mig befalder jeg elsker og ærer /
Om end mig lykken det ikke beskærer.

Visselig
Uden svig /
Dend mig mon ynde /
Er hos mig
Priselig
Over hver kvinde.
Om jeg end elsker / og intet dog fanger /
Jeg dog det elsker / mit hierte forlænger.

Gladelig
Stadelig
Hende jeg venter ;
Inderlig
Flittig jeg
Haaber og lenter.
Kand jeg ej nyde / det jeg vil begære /
Villen i steden for gavnet skal være.

Pregtige
Sylvie
Til dig jeg længes /
Smertelig
Stedse mig
Hiertet betrænges.
Kierlighed til dig / jeg ikke vil dølge /
Friligt mig altid til døden skal følge.

Over

Overskrifter eller Vers i korte meeninger. Nogle af Ovenus / andre af andre / somme af ingen.

XXIV.

Hvis du alt dette vilt dig vel befalde lade /
Da er din ufor stand; hvis ej / din niid at hade.

XXV.

Som verden er min bog / som folket versen' ere:
De ondes tal er størst / de god' er' aldtid ferre.

XXVI.

Der Fyllis sov / en bi sad paa dend søde mund /
Tog honning / eller hvad det var / fløj samme stund
Til Koridon / gav ham et sting. Du fule krop /
Hvi samled tu ej der / før bien / honning op.

XXVII.

Jeg kom til Chloris og vild' hende venligt gryffe;
Jeg sagde: skiønne møø / o at jeg maa dig kysse!
Hun vild' og sagde nej; hun stræbed' og stood stil.
Gjet hvad hun tænker / naar hun vil / og ikke vil'

XXVIII.

Po Valsk / po Spansk og Fransk / det vi her kalde vante /
Som er om vinter good / dend kalde de en gante.
Hvo vant' og klæder bær paa Valsk / Fransøsk Spansk.
I frosten hord / hand er en gante vist paa Dansk.

XXIX.

En Kiøbmand / naar hand vil forjene / vel til bram
Da henges uud for hver af bodens beste kram.
Det smukke kvindekiøn for os de hvide bryste
Fremviser / om der er dend som mon dennem lyste.
De bryste lignes tidt ved krandsen paa det skuur
Som henges / inden for dog skienkes vinen suur.

XXX.

Forlad mig / Skiøniste / jeg tog ej af min hat /
Der du komst imig imod: min' øine blændte brat

Din skjønheds klare skin; som den der solens lue
Og straalefulde lyns sig understaar at skue.

XXXJ. Raad mod Kierlighed.

Tag træ saa ilden bort / med afhold tving dit liv.
Og som mand ilden flyyr / so sky dend venne Viv.
Kand det ej ledske din so hidsig elskovs kval /
Tag dig en hustru hiem; hun vandet være skal.

XXXJJ. Til een / som meener sig at være smuk.

Din mund / dit ansigt og er flemt / og staar dig ilde;
Besku dig derfor ej i vand og klaren kilde;
Narcissus narde sig / sin skjønhed saa og dyde;
Du maatt' / om du dig saast / af had dig selv forgde.

XXXJJJ.

Skjøn est du / jeg det veed; du riig og være vil /
Og pige good der hoos; hvo siger nej der til?
Men efterdi so fast du efter roos vil sige //
Da est du nok ej skjøn / ej riig / ej gandske pige.

XXXJV.

Vor søfn som dyden er; hvor kand en lefve længe /
Om hand vil gierne sov' og elske blyde senge?

XXXV.

Tænk paa opstandelsen / naar solen fro opstaar /
Og paa din undergang / naar dend til hvile gaar.

XXXVJ.

Mand hydser barnet fast i vuggen hid og did;
Det viser vor uroo / ustadig lyk' og tid.

XXXVJJ.

Du siger at du vilt en skeppe salt fortære /
Om vores venskab skal dog kiendes ret at være.
Jeg har dog aldrig spret / at du har ædet salt /
Og du vilt holdes ven? dit venskab er kun kaldt.

XXXVJJJ. En fattig til en rig.

Dend lyk' ustadig er / hver tim' omskifter sig;
Jeg derfor haabe kand / men du maat frygte dig.

XXXIX.

Til hov' ej nogen troe. Hvo her i findis snild /
Hand veed sin hov troe vel og er en Hovmand gild.

XL. Politisk / som det nu bruges.

Andet synes / andet være /
Andet gjør' og andet lære /
Andet meen' og andet tale
Aldting falskt med farve male /
Aldting loo' og aldting hage
Aldting tænk' og aldting mage
Til sit gavn blant ond' og gode /
Det er nu politisk mode.

XLI.

Vi for det arme brød maa her so sure soede;
Hvem kand da himmel-kost der uden arbejd æde?

XLII. En avindsyg og daarlig.

Hin fattes hjertet godt / men dende good forstand;
Hin vil ej kjende godt / dend anden ikke kand.

XLIII. Nyyt.

Dend niid er daarlig / som kand intet nyt fordrage.
Dend daarskab nidist er / hvem alt nyt vil behage.

XLIV.

Hvi gaar af øjet graad og striden taare-flood?
Det øje var til synd dend først' ophaf og rood. (a)

(a) Skabelsens B. 3 / 4. Kvinden saa at træet var godt til at æde og lysteligt til at see.

XLV.

Forunden kjerlighed beklædes aldting bold /
Jo mindre dend er klæd / jo mindre dend er kold.

XLVI.

Hvi males Amor dog som barnet? for dend er
Barnagtig nok / som dig mon elst' og have kjer.

XCVII.

Naar sool er gangen ned / naar verden halv er blind /
Da seer Cupido best / dend blinde Venus-Kind.

XCVIII.

Om det som komme skal / spaa de Profeter sandt;
Om de forgangne ting Poeter digte tandt.

XCIX.

Du / o vanslegtig / har din lyst af fædre fine /
Du lader ingen priis til efterkomre dine.

C. En karrig og ødsom.

Ei slegt ej venner faa / før hin er døder / gafver;
Naar Ødeland døyr bort / hand intet til dem hafver.

CI.

Vor sjæl ved Adams fald i Præstens vold er lagt /
Vort liv i lægens haand / vort goods i lov-kiøns magt.

CII.

At bygge stoore huus / og mange folk opføde
Det er dend gennist vej at mand snart blifver øde.

CIII.

Stor rigdom vil jeg ej / til maad' er nok for mig:
Jeg uden griller da kand sofve sødelig.

CIV.

En gæk slukt' nud det lyys / der lopper hannem plagde /
Og strags de kunn' ej see i mørked / hand der sagde.

CV.

Jeg svarer ej et oord til det raps / du monst skrifve /
At du her efter skalt din skrifven lade blifve.

CVI. Til en Læge.

Du har dend syg' i kuur / hand dig igjen og læger;
Hans krop helbreder du / men hand din taske kveger;
Du hjelper kranken mand / hand dig og vel betaler;
Hans sygdom lindrer du / hand din igjen husvaler;
Du smører hannem tidt / de drikk' og i ham tylder /
Hand smør din haand igien / din tomme pung og fylder.

Dend

VII.

Dend elskow førsten sød / er breff po sidst' og bider /
Fru Venus kommer glad / gaar onder bort omsider.
So og dend søde flood gaar hen i salten strand ;
Det som før liftigt var / der blifver bittert vand.

VIII.

Hvor kand sig dog min mand nu over mig besvære ?
At jeg vil ej som hand / det er hans daglig kære.
Hand siger at hand er en herr' og buxer bær /
Hand eene raade vil. Det samme jeg begær.

IX.

De damer tale stedsʼ om Cavaliers so frii /
Hvorfor ? de hafve lyst til krüg og rytteri.

X.

Hvad er en Dame skiøn ? hvad monʼ en Dama være ?
Dend eene gior tidt horn ; dend anden horn mon bære.

XI.

For Lais er saa skiøn / hun troor een mand aldene
Er ej dend skiønhed værd ; vil derfor andre tiene.

XII.

Sin mand saa Thais ej i to aar eller meere /
Og havde dog et barn ? Ved vexel maa det være.

XIII.

Hos mangen er det brug ; en konʼ et barn hvert aar ;
Er manden bortʼ / ej dog det stror tilbage staar.

XIV.

Mand køber ej dend kram / som for i boden liger /
Thi dend ej duer deert : end-ogsaa vore viger /
Som for sig bejle selv / omskiønt de ikkʼ end ere
Forligne vare / dog de nogen mangel bære.

XV.

O Amor ! sig mig dog hvad ere dine gafver ?
Uræt / ulykke / spot og sorg mand af dig hafver.

Jeg derfor negter dig huldskab og tjenniste /
Du gifver fryden først men sidst bedrøfvelse.

XVI.

Jeg kaldte dig vel skjøn / der jeg dig langt fra saa;
Men der du nermer komst / og jeg nu ret dig kjender /
Da seer jeg Venus selv liv-agtig for mig staa /
Som med de øjne-blus mit hjerte strax antænder.
Jeg vilde prise dig / din skjønhed er so stoor /
Og pennen min forsvag; mig fattes mood og oord.

XVII.

Skal jeg / som du begjer / til dig en spegel skenke /
So maa jeg frygte mig derfor og stedse tænke /
Naar du beseer dig der so meget vunderskjøn /
Jeg af din kjerlighed skal siden nappe løn.

XVIII.

Hvad gior et billed smukt? ej farven men dend kunst;
Er skønhed uden dyyd / dend er og uden gunst.

XIX.

Dend vil jeg / som er skjøn af ansigt / from i sinde /
Som ej snart elsker / som mand gerne dog vil vinde;
Med-elsker' ynsker jeg; det ingen attraar til /
Hvor kand jeg elske det? jeg een' ej elske vil.

XX.

Vi ville / vi vill' ej forlænge lifvets baand,
Mand vil ej ved sig selv / (a) mand vil ved lægens haand.

(a) Formedelst Maadelighed / men siden vil mand ved lægedom.

XXI.

Som af det vaade træ dend tid kand saften drifve /
So kand der øjne-graad ved kjerligheden blifve.

XXII.

Est du en Herre / født en Nar / du viisligt gjør;
Det kloger mand ej vil / dig gækken sige tør.

Su-

LXXIII

Suspect / despect / respect / de er' ikkun tre oord /
Gjør' ingen spect og roo men kiv og klammer stoor.

LXXIV.

Var ikke men / saamænd sig ingen kunde klage;
Men aarsag er at os so lidet vil behage.

LXXV.

Hvo sit betrode kald alvorligt vil forrætte /
Hand andre tiene skal / sit eget gavn forgiette.

LXXVI. Usund sundhed.

Jo meer' af kanden fuld du biltpo sundhed drikke /
Jo mindre du est sund; drik tusind' und til pikke /
Bliv tusindgange sund; en sundhed nok er mig:
Dend best er sund / som ej med sundhed fylder sig.

LXXVII.

Dend dommers øre staar (dig undrer) so lukt til;
Det steer for pungen din ej engang gabe vil.

LXXVIII.

Din halve deel / dend har din hustru selv for sig /
Dend anden harst du selv; hvad blifver da for mig?
Dog skrifver du dig min. Du est ej selver din /
I det du gifter' er; hvor kandst du være min?

LXXIX. Klogeenfoldighed.

Som slangen see til / at dig ingen skade gjør /
Som duen from og spag du ingen ondt tilfør.

LXXX.

Du gavst mig intet hid / so giv de Vers igien /
Som jeg har gifved dig med disse vilkor hen.

LXXXI.

O var din gierning saa / som din gestalt er kjøn!
Dit sind so inde-godt / som du est uden skjøn!

LXXXII.

For nyt-aars-gafve skalt du riim aldene hafve;
Du maat for Vers igien tilskikke mig en gafve.

LXXXIII. En Barbeskær.

Det er mig lige godt om fred er eller krig;
Thi Mars og Venus bold de gavne begge mig.

LXXXIV.

Naar jeg din gamle ven vil ndt af dig begære/
Da siger altid du: I morgen skal det være;
Vilt du og have tak igjen for gave slig?
I morgen skalt du faa/ da vil jeg takke dig.

LXXXV.

Du roser mig vel høit/ slyngst gjerne du vist slig
Med det forsæt/ at jeg igien skal rose dig.

LXXXVI. Til en skalded.

De træ faae atter løvv/ det græs og piper op;
Der voxer ej et haar af din fortørde kop.

LXXXVII.

Vort liv til døden far/ som bekken til dend søe;
Det er at leeve sødt/ men bittert vær at døe.

LXXXVIII.

En hver dig gammel vil/ men ingen ønske døød;
Mand dig ej lægedom/ men ynsker sorg og nøød.

LXXXIX.

Som dend afdødes krop men ormens spise være;
So og Vort lefnets roos vil gusten niid fortære.

XC.

Jeg hører tidt/ hvor du om mornen dig mon klage/
At drømmen din er falsk og kand dig ikke hage;
Fordi du altid far med idel løgn oc tandt/
Jeg undrer ej at det du drømmer er usandt.

XCI. En skiden aftoelse.

Pilatus udi vand der hand toor sine hænder/
Og Barsabea pruud vil bade knæ og lænder/
Jo meer' enhver sig toor/ jo meer hver skiden bleev;
Dend eene dømte Gud/ dend anden hoor bedreev.

XCII. Ulig Penitense.

Sanct Peder negted Christ/ men Judas ham forraade;
Hver sukker for sin last/ de angre syn'ga baade.

Een

Een større gjør sit feil / med sorg / dend anden minder /
Hin lifvet ved sin graad / men dende døden finder.

XCIII. Klinge-digt. En skjøn jomfru.

Jeg hafver ei endnu seet dend / som var din lige /
I dreflig sirlighed / i t.[illegible] / og i forstand.
I fromhed / vennighed hvo med dig lignes kand?
Fru Venus her udi maa selver for dig vige.
Hvo kand din skønhed nok beskrifve? jeg tør sige /
Her maa sig gifve tabt Apelles kunstig haand /
Apollos lærde pen / Maronis hurtig aand;
Du halv-gudinde du / du meer' end dejlig pige.
Du est et mesterstyk / hvor i naturens kunst
Sig hafver ladet see; din høje himmel gunst
Gjør at du regnes til de tregang tre gudinder
Du sofver / vaager / leer / du liger / sider / gaar.
Det idel skønhed er / dig alting vel anstaar;
Dend fjerde Ehatis mand foruden dig ei finder.

XCIV. Hvad Cupido eller Kjerlighed er.

Du nygne-væbned dreng / du brændend uden ild /
Du liflig-bittre drik / du søde-sure spise /
Du ynskelig uroo / du ubestandig lise /
Du yndelig forgift / du vor modstander mild /
O grumme ven der hoos / du skalk dog gev og gild.
Du glædelige sorg / du angenemme plage /
Du vittig galenskab / du lyst ei uden klage /
Du høflig est og grov / omgængelig og vild.
Du narreriis ophaf / en drøm for dend som vaager /
De sofvendes ustyr / de lasters neste svaager /
Fornuftens trylderi / forstandens stinde slem /
De kunsters undergang / hvor dyyd er lagd i dvale
Hvor hjertet tvæles slet / hvor (kortelig at tale) /
Ulykk' i hobetal og angest søger hiem.

Det

XCV.

Det Gamle vel er endt / det Ny aar nu begynder:
O at vi lefve maa som Ny fra Gamle synder!
O Gud gjør hjert' og aand/ gjør du os gandske Nyy/
At vi so Nyy maa boo i Ny Jorsaleby. (a)

(a) d. Jerusalem. et gammelt oord. der af Jorsalefar.

XCVI.

Gud gifve lykke / fred
Helbred og salighed!
Det Gamle nu mon endes/
Gud aldting lade vendes
I dette Nytaars komme
Til sin ær' og vor fromme!
Bort' er det forrig' aar/
Gid aldting vel afgaar!
Gud giv for sorg og kjede
I hjertet fryd og glæde!
Gud gifve lykt' i haande/
Og fred i vore lande.
Vi ville frem og frem
Sky synd og ondskab flem;
Vi vill' os til Gud vende/
So vil hand hjelpen sende;
Hver skal det gode gjøre/
So vil Gud os bønhøre.

XCVII. Nyt-aars-gafve til sin Frelsere.

Hvad skal jeg gifve dig til skyldig nyt-aars-gafve/
Min JEsu? Giv dig selv. Vilt du ej andet hafve/
End mig / mig ringe stov? jeg dyre dig har løost.
Jeg dog uværdig er? jeg er tilfreds/ vær trøost.
Hvor kand jeg være trøst / jeg er saa ond og syndig?
Din synd tilgifven er/ kom ikkun hid/ vær skyndig.

Ach

Ach ach jeg skammer mig? Jeg for dig skendsel var.
Jeg hafver haded dig? Jeg elsker dig/ kom snar.
Skal da jeg arme klæmp / jeg kreatuur uværdig /
Jeg onde synder / fuld af skam/ til had saa færdig
Fremgaa til dig / min Gud / min gode Gud/ som mig
Selv elskte/ meer end jeg? Kom jeg det dar for dig.
Nu da jeg kaster mig/ jeg joord po jorden neder /
Jeg ask i aske nu / jeg støv i støven beder
For dig; tag det/ du gavst/ tag dig mig gandske til;
Jeg selv fornegter mig/ idg intet hafve vil.

XCVIII. Tagsigelse for fred/ Aar 1660.

Melodien af 6. findes i Nistens Fred-raabende Tydskland.

Sjunger leger hver en mand /
Klinger springer kvæder /
Priser Gud i dette land /
Glæder / fryder eder;
Gud har os nu freden skenkt /
Og paa vor bøn hørt og tænkt.
Alle med lof sig til himlene svinge /
Lader Musiken nu lystigt opklinge.

Takker Gud i ævighed /
Krigen som saa ender /
Værer hver til lof bered /
Freden hand hid sender.
Gud har gifved fryden ny /
Freden freden i hver by.
Derfor med glæde til skyerne klinger /
Eders lofsange til stjernerne tvinger.

Lofver Herren Sebaot
Sjunger takker priser /
Vrer hannem for aldt godt /
Som hand os beviser;

Leger/

Leger / klapper haand i haand /
Bundet er nu Fredsens baand.
Ej med Musiken nu lystigt opklinger /
Spiller op / sjunger frist / dandser og springe.

XCIX.

Det er vel Gylden fred / som kostede vel Guld ;
Thi nu er mangens pung slet ledig / som var fuld.

C. Salighed i ulyksalighed.

Hvort vil jeg arme træ / hen styrt i støst ælende /
Dend stebnen tvinger saa / dend sorgen er i hænde?
Min tilliid er ulid / min plage ny hver dag /
Min glæde sørgelig / min sag er kun vansag:
Min ynst er uden synd / min sang er idel jammer /
Mit haab fortvilelse / min roo forvendt til klammer /
Min klage som ukærd / min trøst og trøsteløs er /
Min lystighed er fjern / men drøvelsʼ er mig nær ;
For godt er alstens nød / for lykken er ulykke /
For magt aamægtighed og for befald utykke.
Min frihed er ufrels / min værdighed uværd /
Min smukhed er usmag / min kjerlighed ukjer ;
Min reenhed er ustær / min hæder en vanære /
Min vej uvej / mit vid mon idel uvid være /
Min drijlighed usyvn / min stik er en usæd /
Min ven en stinde grum / min fryyd og en fortræd.
I ulyksalighed jeg dog vil salig blifve /
For det / som nu er ondt / Gud efterdags skal gifve /
Det beste tænkes kand ; kom ikkun hid i flok
Ulykke / døden selv? min Gud hand er min nok.

CI. [illegible]

Dend from' uskyldig Skald vel bruger pennen glader /
Hand gavn' og glæde vil ; slet ingen hand beskader.
Endog hand er so spag / vilt du ved hannem pirre /
Du haader ej der af ; du skalt ej Skalden irre.

Nøj-

CII. Nøisom.

Et vel-fornøjet sind fast alting overgaar/
Hvad Keiser/ Konge/ Cham/ hvad Sultan, Mogul/ Zaar
I høj dog farlig stand kand hav' / er for ham lidt/
Hans lidet er ham stoort; hans soorte brød er hvidt/
Hans klump' er Marsipan / hans moos som tærten smør/
Hans svag' øl smager ham som Sek og Rinsken Viin;
Hans hytt' er hans pallats. Lad gaa kun hvor det vil/
Hand agter lykken ei; sin Gud hand haabes til.

CIII. Tildend ubestandige.

Du fule-løse trøj/ du slibrig vakle food/
Du vejrhat (a) vendekaab' og flugtig skifte-mood;
Meer' end Chamæleon / Proteus og Polypus (b)
Foranderlig du est; nu inde nu udfus /
Nu opp' og ned igjen / nu sees du her nu der /
Omskiftelig du est / ustadig din adfær.
Som maanen af og til / som lykken underlig /
Som støjet paa det huus / som vejret kører sig /
So est du maane-vild / som lykken flytte-gal /
Og plat vejrhane let / for hver vind aldtid fal /.
Af hundred slags fadsuun / som Jan Potases hat /
Af meere sammen end Olipodrigo (c) sat;
Vertume/ Achelous/ (b) et ubestandigt spog /
Fredhader / uro ven / som far med løgn og hjog /
Flagr-uren / rasepas / ør-hovded / rippestert;
Hjernsvermer / hvile-løes / hveilsindet / vankelhjert.

(a) See de Svenske krøn. J. Magni og O. Petri om K. Erik Vejrhat.

(bb) Disse kunde forandre sig til adskillig skikkelse.

(c) En fremmed mænge-moos af mange slags.

CIV. Hyrde samtale mellem Haraldus og Sylvius.

Har. God dag / god dag / o nabo kjær /
Hvad gjørstu dog so tilig her?

Sles

Slet intet endnu røret sig /
Alt folket sofver sødelig;
Jeg laa vel og paa blomstret blaa /
Hvis ej dend skade strikked saa;
Dend krag' og gjorde stoor fortræd
Med gulpen sin mig vagte med;
Foruden det mig plagde verk /
Som vist deryder stormen sterk;
Dend uting gjør mig ogsaa meen /
Jeg klager det for joord og steen.
Derfor so stylter jeg lidt om;
Men hvad gjørstu o nabo from /
En plog / en plejl / en turf / en sti /
Maa skee vel andet plynderi?

Sylv. Det er min stik / jeg aldrig kand
So længe sofve / Dannemand /
Du spørger / hvad saa tilig jeg
Mon gjøre? paa en langeleg;
Der paa jeg vil om vinteren /
Naar mørk og lang er aftenen
Udlege frit min slette digt
Om skebne min og andet sligt.

Har. O gode Duus- og Stole-broor /
Sig mig dog hvad dig vederfoor?

Sylv. Jeg boode her i aar vel fem
Og aldrig hviled' udi dem.
Jeg tidt mit eget ligge lood /
Til andres gavn jeg færdig stood.
Naar mine bymænds børn vel smaa
Stuld' efter kveg i marken gaa /
So tidt / so tidt de føre vild /
Ej een af dennem var ret snild!
Jeg lærde dennem gangen ret
Og sagde: Her / gaa der / gjør det;
De faar og geder driiv hen op
(Det er dem best) paa bjergetop;

Det andet fæmon lad gaa med
I dalen / der er græßgang feed.
Jeg lærde dem godt haandelav
Til gjerning / hvad det var for slav.
Jeg kjendte dem det vejrlig og /
Naar de skuld' uud med deris plog /
Naar det var godt at fælde træ /
Naar mand skuld' ympe poden spæ;
Nu kommer regnen grødefuld /
Nu soolskin / nu dend sviend kuld.
Jeg viiste dem langs hen paa rad
Hvad tegn / som paa rimstokken sad.
De læst' og ret / hvad prent de saae /
Hver spendebog de kunde faae /
De vidst' at gennemblade grant;
Det var min lyst og ret fikant /
Det kom mig for so sødt so sødt /
Som bergefist / naar dend er blødt /
Kand smage vel med løg og smør
Samt peber. Ha? hvor godt det gjør!
Som spisekommen paa det saad /
Som hvedekag' og vildebraad.

Har. Aha! men leg so længe ned
Det træ / so velsom øxen bred!
Det træ / dend vbehugne stok
Faa hid? o o en tunger blok!

Sylv. For mig er dend dog ikke tung /
Thi jeg / alt siden jeg var ung /
Har ej haft nogen ledighed /
Men idel arbejd / træl og sved.
So kom dend krig / dend slemme krig /
Dend landeplage gresselig.

Har. Ja! da soldaten sagde saa:
Skaf fuldt op / jeg det hafve maa:
Hol biir / tobak for kavaleers /
Skaf peng' og gelt in mejn kvarteers;

Skaf

Skaf skaf du hundt / du skelm und diiv /
Sonst skaltu skam keeen faan int liiv'.
Hej sa! skaf pywo panybrask /
Det dobry er / du faar vist dask.

Sylv. Hvad taler du? højbrask / Latiin /
Maa skee det er vel Gridsken stiin?
I Skaane / Falster / Jylland og
Jeg er bereist / ej noget sprog
Dog hørde / som var dette ligt;
Jeg beder dig / hold op med sligt.

Har. O broder det er goder Polsk
Og Tydsk / ja noget og Katolsk
Det stood mig mangen daler slet /
Før jeg so meget lærde ret /

Sylv. Slig buntet snak vi slippe maa /
Igjen til hofordsagen gaa.
Hoos mig det noget bedre var
Landsknegten sagde: Kjera far /
(Det var mit goods hand havde kjert /
Mig agted hand ej ved en ert)
Gud gla tig söta b·odar min.
Hand vilde hav' / og var dog stiin.

Har. De penge ginge først sin kaas /
Dernest dend koo udaf min baas;
Hun dronned efter magen sin /
Der hun bortleddes. Hjelme min!
O hvor det skar i hjertet mit /
At jeg so pludslig bleev dig kvit!
Jeg havd' end-og sølv-stobe to /
Jeg drak af dem om Julen fro /
Sølskeder ogsaa fleer' end sex /
Samt et sølbelte meget sex;
Jeg gaf det Signe min i løn:
Og andet meer / thi hun var stiøn.
Jeg grov det op / dog nødigt nok /
Og sik dem hen / so faa de pok!

So gik ald min formu' og fær i
Vel nogle sneese daler værd.
Sylv. Imidlertiid gav Gud os fred /
Og for slig modgang lystighed.
Hvor tidt vi siden sade ned
Ved bøgen eller egen bred!
Vi sjung' og legte sammen der /
Det var so lystelig en fær.
Der hørdes tromm' og fejle-leg
Med sækkepiben og skalmej;
Hver mand i byen lydde til /
Og sagde: Vel! et artigt spil!
Kom hid du / kom kom hid og hør /
Sligt hørde du ret aldrig før;
Dend Sylvius hand er en mand /
En mand af kunst og af forstand.
Som bøgen høj mon overgaa
De lave vietræer og smaa /
Som byg er bedr' end hafren svang /
Og sommer-lyst end vinter-tvang /
Som mjøden er dend beste drik /
So jeg og roos for alde fik.
Har. Jeg veed det vel; ej nogen her
I dette sogn so prised er.
Sylv. Dog sagde der om nogle faa:
Dend sang os ej befalde maa /
Som ej kand fyld' i øren' op
Og klingre digt i vores kop;
For lut vi prise rummelpot /
Og kragegael for dend Solsot.
Har. Nej tyvren til dem med sit vraal /
Og hunden med sin gøsn og skraal.
Sylv. Det hendte sig for nogen tiid /
Førend du komst til byen hid /
Vor Oldermand (Gud glæd hans sjel!)
Bortdøde; hver / mig undte vel /

Mig kejſte det højſæde til /
Men ſee her et forkeret ſpil!
So ſnart forandres deris hu /
De mig før roſte / laſte nu:
Nej Sylvius vel bie maa /
Og dennegang i Guds fred ſtaa.

En anden ſagd': hand er for ſlet
Og for enfoldig / kand ej ret
Med ſpillet gjør' i gildeshuus /
Jeg veed ej naar hand havde ruus.
Hand kand ej tal' et oord med bram /
Har ikk' end lært at band' om ſkam;
Jeg hørd' ej eed udaf hans mund /
Som pryder talen mangelund.
For mand jeg aldrig agter dend /
Som ej vil drikk' og ſlaas behend /
Som ej kand ſemkort leg' og tru /
Som ej kand ſverm' og gaa i kru /
I kru ſex gang' i kirk' engang /
Dermed fordrifves uggen lang.

Men nogles meening bedre var /
De ſagde: ſkad os vederfar /
Om hand fra forrig ſkik afſtaar /
Kand ſtee mand ej hans lige faar;
Hand lærer mangen med good fynd
Og os forlyſter / det var ſynd
At hand ſkal komme der i fraa /
Vi anderledis handle maa.

Sligt bleev der ſagdt / ſligt var i ry;
Enddog de beſte mænd i by
Mig venligen ſig hulde til /
De fleſte vunde dog det ſpil.
Som hunden ej kand eene ſtaa
Mod mange dyvr / og katten graa

Maa

Maa vige for dend rotte flok /
So var' og diss' ej stærke nok.
Har. Ejej! er saa din store fliid
Og klogstab lønnet paa dend tiid!
Mig synes det er gangen til/
Som det / jeg nu fortælle vil:
Der jeg var hjemm' en liden pog /
Begyndte først at kjør' en plog /
Da var hoos os en bonde good /
Som lykken ogsaa gik imood;
Jeg undred ofte med got skæl /
At hand som hafde tiden vel
Anvendt / so der gik vide savn /
Fik dog der af ej andet gavn.
Det skede tidt / naar folket gik
Til sengs / hver sorn og hvile fik;
Naar kveget og af græsset mæt
Sig hviled i dend eng so træt /
Hand vaaged eene paa dend mark /
Nu koad de riim / i bøgebark
Som var' udgravne neste dag;
De bjerge gafve lyvd og brag.

Nu stood hand ude paa dend toft /
Besaa det hvalte himmel-loft /
Hver stjern' udi sin fulde gang /
Dog var dend nat ham aldrig lang;
Hand viiste mig / jeg huser ded /
Karlsvognen og Melk-vejen med /
Dend Aften-hønne / Mari-rok /
Samt Lire / kron' og fleer' i flok;
Hvor langt hvor nær / hvor højt hvor sidt
Dend sool mon gaa; hvor maanen tidt
Om aaret skifter sin gestalt:
Det jeg opregne kand ej alt.

End vidſte hand/ ſom vel er ſpuurt/
At kjend' og bruge mangen uurt;
Hand ſtood ſo megen ſoot imood/
Gik ej til Apotekters bood/
Og kjøbte dend forgjemte rood/
Ført langt fra/ men dog ſjelden good/
Som tidt og faar et fremmet naſn/
Dog dend er vort ved Kjøbenhaſn,
Dend kjøbes dyyrt/ for ingen mand
Har paa det ſelſom naſn forſtand;
Kulſukke rood/ Angelike/
Dend uurt/ ſom af Sanct Elene
Er næfnt/ og af Sanct Ib og Hans/
Med hjertens fryd og Munkefans/
Og andre ſaadan' uden peng'
Hand tog udi hver haw' og eng.
Lad Doctor Hjelpelløs kun ſtaa
Med Balſam ſin for ſtor' og ſmaa
Opkyfled højt paa det ſtafot
Hos trukke/ glas og ſalvepot/
Og ſige meer end hand forſtaar/
Udlove meer end hand formaar.
Hand brugte bonde-raad og ſaft/
Som koſter lidt og har dog kraft.

Hand hafde læſt/ mig mindes og/
I Bibelen dend ſtore bog:
Naar jeg gaar fra vor ſognepræſt
I lærdom var hand hannem neſt
O hvor har jeg/ dend ſtakked ſtund
Hand hoos os var/ hørt af hans mund
So mangt et ſkjønt og herligt ſprog
Udlagdt af Jeſus Siraks bog!

Sylv. Hand har viſt gaad til ſtudimm
Før/ men ſligt kunde ſaa faa rum/
Slig viisdom i hans hofvet boldt/
Jeg undrer det tilſammenholdt!

Har. O det er sandt / du siger nu;
Jeg undrer det ej gik i tu!
Men det er lystigt der Jep Dwaas
Holdt bryllup med sin Gedske Gaas /
Der var een / ret en dynkelgood /
Stortalend / braskend / af højt mood /
Som var i munden kaad og kreng /
Hug løps med ondt og godt i sleng.
En skvalderpoos / unyttigt drog /
Med lidt hand vidst' af Spørsmaalsbog
Hand strepped og gav megen snak;
Men see / der laa det aldt i kvak!
Hin stopped hannem munden / saa
Hand kund' ej meere finde paa:
Ej hvad er det for hjavseri /
Hvad slider / slader / fantasi?
Hvad hutlen / lappen / slani / svads /
Opsnideri? Ti stille Mads.
Hand lagde strax sin store kniiv /
Forbavsed bleev dend Grotekiiv /
Og sad der meget styg og stum /
Som fisken / der er aldtid dum
Som Ulveseet og maaleløps /
Dend ulven først blev var og kjøps;
Hand gik / som ørnen / der er skjødt /
Drev af som refven vaad og blødt.
De gjester alde loo der ved /
So bugen rysted op og ned.

Sylv. Ej det var skjønt / ha ha ha ha!
Det kunde vel passere da.
Men det du sagd' / at jeg var klog
Og viis / det er kun lidet / dog
Om jeg end vare noget viis /
Hvad har jeg der af meer end Tiis?
Jon Gæk er riger' end som jeg /
Kand hver dag fyld' og spekke sig.

Jeg har tidt ikke skilling to
Til een potpl; tidt fattes sko/
Naar jeg har faad de hoser ny;
Tidt maa jeg kosten laan' i by;
Har jeg end trøjen til min bag/
So mangler mig det burelag.

Ald min lærdom/ ald min kunst/
Ald min skrifven er omsunst;
For min rimen og min digt/
For mit arbejd og min pligt/
Saae jeg ej min gryde søgd/
Eller i min aalde kjød/
Eller i min rande spek/
Eller pølsen paa det rek/
Eller udi skabet brød/
Eller udi potten grød/
Eller udi parken fisk/
Eller maden paa min disk/
Eller stegen ved min ild/
Eller tønden fuld af sild/
Eller kornet i min sæk/
Eller oosten paa min hek/
Eller udi karet øl/
Eller blant de klæder møl/
Eller dynen i min seng/
Eller pigen hos min dreng/
Eller katten/ eller muus/
Eller rotter i mit huus/
Eller muldvarp i min toft/
Eller maltet paa mit loft/
Eller kalfven af min koo/
Eller grisen af min soo/
Eller melken i min skaal/
Eller i min hawe kaal/
Eller i min selled faar/
Eller høns udi min gaar/

Eller i dend skow mit træ /
Eller i dend mark mit fæ.

Er nu Digten good? aanej;
Rimen/ Primen og slig rej
Aldrig det i køken gaf /
Er nok saukt; men æd der af?
Er unyttig børneleg /
Lysten sød / som gavner ej /
Herligt nafn / dog uden gavn /
Ingen vinding / megen savn /
Meget arbejd' / ingen frukt /
Tulipe forunden lukt /
Ollet bruunt forudrn smag /
Huset stoort med bruddet tag /
Liden by med højen poort /
Intet / som dog synes stoort.

Ach at jeg ej digte kand /
Som dend bøtter paa sin spand /
Som dend snedker kisten net /
Som dend mester skibet tæt!
Ach at jeg ej Rimen graa
Taale kand om vinter saa
Som Jep Jen / hvis skeg er hvidt /
Naar hand far til torfvet tidt!
Hvi har jeg at Prim' ej lært /
Som Claus Nar / saa uforfært /
Som gjør ofte viselig
Mangen til en gæk med sig.
Disse Digters / dende riim /
Sodant folk med sodan priim
Tjener peng' og andet til.
Jeg ej meere digte vil /
Rimen/ Primen er nu nok.
Det var og skjønt / var jeg klok /

Eller og en kellersvend /
Eller skræderen behend /
Beste stykke tog jeg først /
Drak fri aldtid / aldrig tørst /
Fik i klæd og silke lod /
Og gik strunk paa alamod.

Har. See / mens vi prate / pigen gaar
Ad marken ud at malke faar /
Og drengen bær dend kurre-mad
Hen til piogfolket / som er glad /
At nu er kommen davre-tiid /
Nu røgen staar i luften viid
Af essen op ; kom og gaa med /
Det kratter i mit kagested.

Sylv. Mig tykkes og min mav' er tom /
Det fast i dend nu rumler om ;
Til oosten feed slaar ald min lyst
Til smøret og det spegebyst /
Ruglefven hoos ; det hafver slik
Med hummel-pi en love-drik.
Mand saa kand meere tales ved /
Jeg derfor gjerne følger med.

CV. Kriig. Klinge-riim.

Du Mars / du fele Mars / o grumme-blodig kriig /
En broder for dend tyv / men horens kjere fader /
En hjelper til udyyd / men fromheds verste hader /
Hvor trædring trifves vel og skalken vorder riig /
Hvor usel blifver mand og knegt sin herre liig ;
Hvor høres ach ovi jodut i alde gader /
Hvor skelmen eene kand af hjertet være glader /
Hvor laster er en dyyd / hvor elskes synd og svig.
Hvor band' og løgne-pral er først sin ord /
Hvor Bacchus er en Gud / og Venus friit tilbedes /
Men kirken er en kru / for Biblen hvor opledes
I Peter Mefferts bog, hvor skinden / skændeu / moord

Og

Og med dend Onde mand aldt ondt sig til os nermer /
Men med dend Gode Gud alt godt sig fra os fjermer.

CVI. Kiøbenhavn.

Hvo kand nok prise dig / du ædle Kiøbenhavn /
Du mægtig-stiønne by / et hofvet for de stæder /
En krone for vort land / de Norder-rigers hæder /
Og Danmarks eene priis? dit navn / dit store navn
Op over skyen naaer / af dig gaar vide savn;
I dig din Konge boor / i dig mand ret tilbeder
Og dyrker herren ret; der vrimler i de stræder
Det folk / dend helte-slegt der bæres i din favn /
Og i dit trygge skiød opklekkes yndelig /
Som tjenlig er i fred / som tjenlig er i krig.
Dend fiske-fulde søe Neptun mod Osten bryder /
Men Ceres gifver korn for Nørr' og Vestre-poort /
Mercurius er hoos / som drifver kiøbsal stoort /
Dig Phoebus med de Ni og nyder / pryder / fryder.

CVII. Om dends Vaaben.

Jeg seer dit Vaaben blank; hvad monne dog betegne
De trende taarn' her i / de løver / det gevær /
Pistol / musteet / kartoo / med fane / pik og sværd?
De taarn' er Herrens navn; (a) hvo som af frykt mon blegne /
Hvo som er stedt i nød; fly hid; om dig skal hegne
Gud / dend Tre-eenig Gud / og være med dig her:
Hav siden løve-mood / naar fiinden er dig nær /
Naar skottet tordner / naar det vil med bly-lod regne /
Naar kuglen siger hirr / trummeten trarara;
Men trommen buldrbom / Soldaten fort hej sa!
Hvad spragen / kniskren / pufff; lad mørsen ilden sprude?
Lad gaa? Gud er dit taarn; dit folk bevebnet er
Men mest behiertet; slaa dend fiinde bort / so der
Kand siges: Ingen by har hannem saa holdt ude.

(a) Ordsprogenes bogs 18. 10.

CVIII. Der vores Naadige Arve-Prinds i dette aar / i høstmaaneden af fremmede lande lykkeligen igjenkom.

So er omsider dog dend dag for os oprunden /
Dend saa tidt-ønskte Dag / nu Gud har hørt vor bøn /
Og sendt til os igjen dend Heldt so kæk og kjøn?
O o kjærkommne dag! nu glæd' igjen er funden /
Vor længsel vel er endt / vor nød so smukt forvunden.
Dend mægtig Daner-Prinds / dend store Konges søn /
Det Norde-verdens lyvs / de Cimbrers Herre skjøn /
Er kommen til os hiem; ald sorg er nu forsvunden.
Dend Belt flux kiendte der sin Herr' og til det land;
Ham bar paa ryggen / strax sig lagde vind og vand;
Hver fisk der legt' og sprang om skibet / hver haffrue (a)
Der sang dend Herre lof; paa landet var tilrede
Dend dyr' oh fugle-flok; sig aldting lystigt tede /
Men folket fryddes mest der Prindsen sin at skue.

CIX. Til sin fornemme Ven C. B. som blant andet forærede papiret til dette skrivt.

Nu skenk / nu gav' igjen? mig nøde til at skrifve
De mange riis-papiir; jeg maa ej længer blifve
So i min dofvenhed; papiiret idelig /
At jeg skal skriv' og det forbruge / minder mig.
Der jeg i skole gik / var lad og ej gad skrefved
Til pennen og dend bog blev jeg med riiset drefved;
Her vanker riis endnu! ej mindr' end femten riis?
Skal jeg ej skrifve da? jeg gjør det / er jeg viis.
Nu som jeg takke vil for riis min Skolemester /
So Eder og skee tak / hvis riis jeg ogsaa frekker /
Tak tak for begge slags / som volde dette skrivt / (b)
Tak tak; jeg er nu barn / i faar ej anden givt. (c)

At

(a) Siren. (c) Gafve / foræring.
(b) Thi ellers hafde jeg hverken skrefved da eller nu.

CX. At synes og ej være.

Pots-lunden hvilken mand! Pots-si hvor mon hand hafve
En kappe skjøn og siid / kalot og føsed krafve /
Et hofvet og vel stoort / dog liden klogskab i /
En pande / hvor der gaa de Viborg-vej udi /
Et steg / et herligt steg / en feder bug og mafve /
Fedt kveg / fedt kald / forstand! (d) hand aldting fedt mon have.
Hvor seer hand gravitetst! du skulde sver at hand
Er idel viisdom / dog hand duer ej ved vand.

(d) Hor. l. 2. sat. 6. pingve ingenium.

CXI. Det er Poetisk.

I talen / bog og skrift / naar noget roses / snarst
Du siger: Det er løgn og ret Poetisk art.
Er det Poeteri med løgn i oord at prale /
Dend ypperste Poet du est i ald din tale.

CXII Til dend Gode Læsere.

Det vers / o Læser good / som godt er / best du kalder;
Men det / som er kun ondt / dog hosomt dig befalder.

CXIII. Til dend Onde Læsere.

Det vers / o Læser ond / som ondt er / verst du kalder,
Men det / som hosomt er / kun tilde dig befalder.

CXIV. Til Zoilus.

O stakkals Zoilus! somænd jeg ynker dig /
Du lastes / skeldes flux / belakkes idelig;
Udi so mangen bog en hver vil dig beklakke /
Og gisre verre til. Hvad skulle de vel snakke /
Om jeg dig roser nu? du dog en nidkjer mand
For sandhed aldtid varst. (a) jeg dig ej laste kand.
Hvi er da hver dig siindst? dend faar en brøden pande /
Som taler sandhed friit. Herfor vil hver dig bande.

Dette

(a) Dionys Halicarn. Epist. ad Pomp. Vide etiam eundem in Isæo & de Demosth. Gravitate.

Dette skal læses hoos det XII. Kap.

I det Franske.

Banc, Bænk.
Banda, Baand.
Bloc, Blok.
Bovrg, Borg.
Brandon, Brand.
Covrt, Kort.
Danse, Dands.
Esperons, Spore.
Estuves, Stuve.
Fin, Fiin.
Garde, Gaard.
Grave, Grave.
Hache, Hakke.
Halebarde, Helebaard.
Herolt, Herold.
Hutte, Hytte.
Lande, Land.
Lanseqvenet, Landsknegt.
Lippe, Lippe.
Maigre, Mager.
Marsoin, Marsvin.

Vælske og

Allabarda, Helebaard.
Arosto, Rysted.
Attastar, Antasted.
Aventura, Eventyr.
Balco, Bielke. Balk.
Blanchus, blank.
Bosso, Bust.
Borta, Bytte.
Curto, Kort.
Dansare, dandse.
Gatta, Kat.
Heraldio, Herold.
Ielmo, Hielm.
Lassa fare, Ladefare.
Magro, Mager.
Mantello, Mantel.
Marca, Mark.
Pellicia, Pelds.
Piva, Pibe.
Ricco, Rig.

Spanske sprog.

Ama, Amme.
Bandera, Banner.
Arte, Art/stik.
Estuffa, stufve.
Flavta, Fløjte.
Hyncado, Hinkende.
Huesos, Hose.
Harpa, Harpe.
Haka, Hakke.
Lavt, Lut.
Linda, Lindeleent.
Ojo, Øje.
Orenas, Øre.
Placza, Plads.
Renta, Rente.
Robar, Røver.
Rucca, Rok.
Storns, Stjerne/pande.

Vælske.

Stocco, Stok.
Stormo, storm.

Mare-

Franſke.	Valſke.	Vælſke.
Mareſchal, marſkalk (a) af Mær og Skalk / ſom forreſtood heſtene.	Robare, røvere.	Strada, Stræde.
Place, Plads.	Rocca, Rok.	Sparagnare, ſpare.
Priſer, at priiſe.	Panziera, pandſer.	Speron, Spore.
Rente, Rente.	Schiffo, Skib.	Suppa, Suppe.
Ronde, Rund.	Spedalle, ſpital.	
Sale, Sal.	Stiffeli, ſtøfle.	
	Stanga, Stang.	
	Stalla, Staald.	
	Rentate, Rentede.	

(a) Skalk betydde en Tjenere hoos de Gamle / (F. E. God skalk o: Guds Tjener.) Men fordi de fleſte tjente ilde / bleev oordet ikkun brugt i en ond meening / ſom og fur, latro hoos de Latiner.

Til det XIV. Kap.

I det Latinſke Sprog.

Bannum, band. Bannitus.	Brunus, bruun.	Clenodium, klenodie.
Forbannir°, forbanded.	Bunduarius, Bunde.	Clocca, Klokke.
Boſchus, Buſk.	Burgenſis, Burger.	Cratare, Kratte.
Bancum, Benk.	Burgum, Burg/ſlot.	Ærthelingus, Edling°, Edling.
Braccæ, Brakker/brog.	Carpa, carpio, Karpe.	Faderſium, Faderne-arf.
Blutare, Blote.	Cattus, Kat.	Fejda, Fejde.
Brunia, brynie.		

Felo-

Felonia, Fæld/ fald/ fejl.
Flasco, Flaske.
Foderum, Foder/ æde.
Fodratura, Foder til klæder.
Gasindus, Gesinde/tyvnde.
Gilda, Gilde.
Gvaldus, vold/ lund.
Grusum, gruus.
Gverra, Verie/ gevær/ modstand.
Harnascha, harnisk.
Helmus, Hjelm.
Herestrata, herstræde/ Kongevej.
Heriberga, Herberg.
Heristallus, herrestaald.
Hyda, Hytte.
Hosa, Hose.
Impotus, Ipodet.
Laga, Low. Denelaga, dansk low.
Landa, Land.
Lavdis, Lut.
Lecator, en Lekker.
Levdi, Lyde/ folk.
Lista, List.
Marca, Mark penge.
Marestalla, Marestaald.
Mercũ, Merke.
Morgangheba, Morgengave.
Murdare, At myrde.
Muffula, muffe.
Pancerea, pandser.
Perla, Perla.
Ploum, Plov.
Rejsa, Rejse/udfald.
Rasta, Rast/roo.
Roberia, røveri.
Roccus, Rok.
Sala, Sal.
Saxa, Sax/lidet sværd/ Tesak.
Scabin°, en skaffer; Thi der bør domeren at skaffe ret.
Scara, Skare.
Scotare, at skyde.
Soldum, Sold.
Spannũ, spand/ kvarter.
Stallum, staald.
Stantard°, standar.
Stava, Stav.
Sturio, Stør.
Tasca, Taske.
Tonna, Tønne.
Torneamenta, Tornering.
Vacta, Vagt.
Vannagium, Vaaning.

Ti

Kab. כבל חבל bel/ (reeb)

Amme (moder) אם

Sif/ Søf/ סוף

Ærts ארץ (malm)

Hakke/hak/ חח

Fejde (ondt) פיד

Strøm/ זרם

Menisk/ אנוש

Sifer (tal) מפר

Geed גדי

Tyvr. Chal. תור

Gerde. גדר

Hyle. חליל

Kommen. כמן

En bole בעלה

Svebe סבב

Sabe/søbe/ סבה suppe.

Skue שעה

Dum/ דום

Meske מסך (blande.)

Ὁλκάς, Holk.

Πύγχη, Pung.

Κύσθον μις, Kysmig.

Πρωτόγαμος, Brudgom.

Ἄγειν, Jage.

Βάλλεσθαι, Falde.

Ἀμέλγειν, Amalke.

Ἀγαθός, Agot/efter det Jydske Landsprog.

Ἀξίνη, Øxe.

Πύργος, Borg.

Θύρα, Dør.

Φαῦλος, Fuul/lad.

Ἀργός, Arg/slem.

Μύρον, σμύρον, Smør.

Βῶλος, Bool.

Νῆσος, Nas.

Στοά, Stue.

Καλάμη, Halm.

Μῶν, Mon?

Monere, Mane.

Asellus, Esel.

Coqina, Køken. coqus.

Vexare, fixere.

Irritare, Irre.

Lenire, Lindre.

Penicillus. Pensel.

Sigillum, Segl.

Lancea; Lanse.

Justum, Just.

Cuprum, Kobber.

Facula, Fakkel.

Soccus, Sok.

Securus, Seker.

Schedula, Sedel.

Torrere, At tørre.

Fluctus, Flukt.

Furca, Fork.

Arca, Ark/Ørk.

Corbis, Korf.

Cloſtrum, Kloſter.

שבר

Skebre שִׁבְרֵי (bryde.)	Μήτωρ, Meſter.	Calix, Kalk.
Lekke (ſlik-ke.) לֵקֵק	Εἷν, Een.	Cella, Keller.
At ſkade. שָׁדַד	Κοίτη, Koje/Kojyte.	Copulo, Kopler.
Kiſte כִּיס	Λάστη, Laſt.	Cumulus, kuml (kumle-brinke)
Gaarden גַּן	Λάστη, Laſke.	Curtus, Kort.
Goren.	Τηλίκος, Telig (ſodan)	Feneſtra, Fenſter (i Tydſken og Svenſken)
Axel/ אֶצֶל	Τ'θλος, Hutlen.	Floccus, Flokke.
Hytte חַטֵּל	Τ'θλω.	Lenteo, Lenker.
Hæder חֵדֶר (ære)	Τλάη, Hyla/hyle.	
(a) Seder סֵדֶר (ſkik)	Τρύχεσθαι, At trykkes.	

Til de Latinſke kunne legges diſſe: Beſtia, Clarus, corona, creta, capo, cedrus, circulus. Elementum. Falco, flamma, fructus, forma. Heſternus, Heſtern/ Geſtern. Mercatus, Minæ, Miner/truſel/ minium, moneta, mortarium, muſcus, muſtum, matta, maatte / medius, medel (Medelſar) Palus, Pæl / puteus, put/ par, paſſus, palatium, patronus, peſtis, perſona, pilum, porta, plantare, proba, pulpitum, pars, pactum penna, purus, pur/ penſo, pynſer/ pulſo, ſtøder / pulſer / prædicare, prædike / pulvis, polire, plancæ, planker. Regula, regnare, regere.

(a) Alluſiones multas habet Iv. Hertsholm in de Præcell Regni Dan, ab E, ad F.

re, roſa, rapio, rapper/ rodo, roder. Scribere, ſtudere, ſpeculum, ſputum, ſtemma, ſcrinium, ſol, ſcabies, ſcrupeus, ſtrupuren/ ſimila, ſimle/ ſolea, ſole/ſparus, ſparre/ſpær/ ſumma, ſutor, ſuder. Teſtamentum, titulus, turris, turtur, terminus, termiin. tego, tekker. tono, toner/ duner/ tordner. Tago (tango) tager/ templum, topper (antiq.) tappert/ trua, tru / tumultus. Vadum, ventus, viola, veru, vere. vacillo, vakler/ voluto, volter/ vidua, vidue. oaf.

Saa finde vi og בְּבִכְיִ יַעֲלֶה בְּבִכְיִ der ſkal opſtaa graad i graad. (b) יְלִידַת־בַּיִת Hjemføding (c) בֶּאֱמֶת I ſandhed hafver herren ſendt mig (d) יְרַעֵשׁ dend ſkal ruſe (e) Ἀνογνώμων Egenſindet / hvilket de Latiner ikke kunne gifve egentligen. Αὐτὸς πεμπτός, Selvfemte. Plavtus ſkrifver ſaaledis i ſin Komedie: (f) Date fœnus. Tr. Fœnus hic, fœnus illic; neſcit niſi fœnus fabularier, ɔ: Hid med rente. (dend anden ſvarer) Rente hid / rente did; Hand veed ikke andet end rente at tale om. Ora tenebant. De hulde mundene. (g) Emungere aliqvem argento, Snyde een pengene af/ (h) Lignea conjux, Trætmoder/ (i) oam.

(b) Jer. 48. 5. (c) Jer. 2. 14. (d) Jer 26 15. (e) Pſ. 72. 15 (f) Moſtell. a. 3. ſc. 3 (g) Virg. 2. Æn. (h) Tarentius, Plautus (i) Catull. car. 20.

Diſſe oord komme overeens i de tre ſproge.

Δύο, Duo, Tu.	Ἕξ, Sex, Ser.
Τρεῖς, Tres, Tre.	Ὀκτὼ, Octo, Otte.

Δισκὸς, Discus, Disk.
Κομεῖν, Comere, Kæmme.
Κλάγγη, Clangor, Klang.
Πατήρ, Pater, Fader.
Ἀπὸ, Ab, Af.
Μύλη, Mola, Mølle.
Ποινὴ, Pœna, Pine.
Ἄγκυρα, Ancora, Anker.
Σινήπι, Sinapi, Sinnep.
Ἐγώ, Ego, Eg (paa Norsk)
Λύρα, Lyra, Lyre.
Μῦς, Mus, Muus.
Ἀλάβαστρος, Alabast. Alabaster.
Ἀστράγαλος, Astr. Astrag.
Τύραννος, Tyrannus, Tyran.
Ἀγρὸς, Ager, Ager.
Νῦν, Nunc, Nun (paa Tydsk)
Ἔδω, Edo, Eder.
Φωρῶ, Fero, Fører.
Ἥρως, Herus, Herre.
Πλάγα (Dor.) Plaga, Plage.
Βικίον, Vicia, Viker.
Καμάρα, camera, Kamer.
Κίστη, Cista, Kiste.
Λάμπας, Lampas, Lampe.
Σέδη, Sedes, Sede.
Ταλάω, Tolero, Taaler.
Ὠλένη, Ulna, Alne.
Μέλι, Mel, Melske.
Κιθάρα, Cithara, Sither.
Ἅλς, Sal, Salt.
Στύλος, Stylus, Stiil.
Διπλᾶς, Duplus, Dubbel.
Ἐλέφας, Elephas, Elefant.
Ὄργανον, Organum, Orgel.
Πάπυρος, Papyrus, Papirr.
Τόνος, Tonus, Tone.
Θρόνος, Thronus, Trone.
Τάπης, Tapetum, Tapeet.
Ταυλή, Tabula, Tafle.
Σκόρπιος, Scorpius, Skorpion.
Φασιανός, Phasia: Fasan.
Γρίφος, Griphus, Grifoaf.

Disse oord ere fast eens i alde sproge / der mig er bevist:

שַׂק Sæk. קֶרֶן Horn. מַטָּל Metal. שִׁבֶּת Septer. גָּמָל Kameel / og maaskee flere.

Dette

Dette / som iblant andet er mig forekommet / mens traktaten var under persen / kand henføres og læses paa sine steder / saa som:

8. Side. 10. Linie. Vandalia, Vendsyssel / Vandalus, nogen af Vendsyssel Gloss. vetus Lat Dan.

12. S. 3. L. Denne regerings tiid for Dan / bevises og af een haandskrefven bog / hvis Titel er denne: En kort fortegnelse paa no le danske antiqiteter / om hves i Danmark / Boringholm og Gulland / førend Dan er blefven første Konge i Danmark / sig tildraget hafver; hvilke ere fundne paa Gulland i Gullandske og Tydske sprog.

12. S. 11. L. De / som droge af Gulland for hungers skyld / komme gennem Rydsland ind i Grækerland / hvor de bade Kongen / at de maatte byge sig huuse i Ny og Rede; hvilket og Kongen bevilgede / tænkendes / at det varede ikkun en maanets tiid; men de forstode det om ald dend efterkomende tiid / (thi Ny og Rede blifver aldtiid) og ved Dronningens hielp erlangede sin begjering. Saa bygte de der huuse og endnu byge / og de tale endnu noget af vort maal. (af dend samme haandskr. bog.)

22. S. 2. L. Gethe. ere the som gydinge eller the som i Vestre gylland i sverrige eller the / som i Danmark boo / som Apianus strifver. (G. Glossar. Tryki 1510.)

23. S. 5. L. Jafet tridium Noe son avlede ennum son huken hjete Gomer / hand intog Valland. Meten Tygar Gomers son foor til enum landum in-

innan / hjete mindrum Asia / nefnde hed folked hanum fuldum Tygraner. Huked landum fortidum kaldis Frygia. Het er sted / tha af verldum aar gangen vaar attertan hundrete og halandum stye / indan Sarues tidum. Saruc var Abrahams oldefader. Sammelunde foer Tygars son Gomer hin unge over mierret til Evropam / jer tridium del af verldum / og dveldum noglum lunum ij Scyters landum / nest hed store myet / huked hjeter Meotis / (dette findes ikke i Lyskanders bog / men i forrige haandskr. og meget forklarer det forregaaende) huked er Mers moter. Metan / tha af Verldum aar ganged vaar atterdan hundrete oc halanidum stye / droeg Gomer hin unge af Scytirs landum gennum mangum landum moed nordum / og bygde soo y heth landum / huketh hjetir Vitilandum / Jutland oc liger moed heth nore meret.

27. S. 17. L. De Finner hafve ikke F. eller noget oord / som begynder af B. D. G. eller to medlydende / oam. A. Bureus Descr. Svec. 56. S. L.

38. S. 3. L. Dog hafve de Iislænder udsæt paa deres tungemaal af Latinen mange bøger / besynderligen Kroniker / som findes endnu der paa lander. Ligesaa hafve de og udsæt Franske / Engelske og andre Lands historier paa deres maal. Nordske Beskr. P. Cl. Undals. 167. S.

61. S. 26 L. Jodut af dend afgud Jodut / paa hvilken de raabte / naar de sloges / droges og ilde trakteredes. O. Petri Sven. Kr.

107. S. hoos dend 23. L. De Grædske og Lat.

Poeter

Poeter gifve for / at dend øe Delos flød tilforn op og ned i vandet/med bleev siden stille oven vandet/ der Latona kom der paa. I dend haandskr. Gullands kronike findes dette : Dend første mand / som fand Gulland / hede Tjelvar ; og da var Gulland saa lidet til at see / at det sank om dagen / men om nat-ten var det oven vandet / og strax samme mand fik ild paa landet / sank det aldrig der efter: off

Vildelser i Trykken.

JEg vil forbigaa de ringe / og som letteligen kun' kne af dend villige læser rettes af meeningen og andre omstændigheder. F. E. Naar der ikke ret sættes Parenthesis ( ) / Prikke og streg eller punctum og comma; naar der sættes j for i / v for u / smaa boastave for store / u for n / ſ for f / i for e / og tvert imood; saasom: J bogen / vdi / lindholm / kuune / befindes / oversættis. Eller naar der begaaes andre smaa fejl / som meent'e for meen'te. Haver for have / oas.

De groveste forseelser ere disse: 8. S. 4. L. læs vi barn.

14. S. 4. L. udstrakt. 15. S. 22. L. Arrianus.

16. S. 2. L. skulde. 4. l. nafner. 18. s. 2. l. korteligen.

23. s. 11. l. 136. 25. s. 8. l. Lame. 9. l. (c) 30. l. der ere.

26 / 1. som skal udslættes.

27 / 16. Z. RR. Japoner. 17. l. de Ameriker. 21. l. booe.

28 / 24. forstaar. 30. s. sidste l. er sagdt / af

32 / 1. gandske. 27. l. Megiserus.

34 / 4. (a) skal udslettes. 13. l. for (b) skal læses (a)

35 / 15. R skal udslettes. 36 / 5. Sturlesens. 27. l. Sivendsens.

40 / 12. B. 1 / 21. og 22 Kap. 41 / 16. kunde.

45 / 6. Høgre. 15 l. det beste. Sidste l læs S.

48 / sidste l. lib 1, 6. 10. 2. 50. s. 9. l. Ademtus.

54 / 12. for i dend / læs / dend. 30. l. for isøre læs / føre.

58 / 12. l. for skal læs skulle.

60. l. bog-

60/1. bogstavere. 15. l. Bøsvigt. 24. l. Faremaanet.

61/4. mode. 16. l. hovart. 21. l. Jern. 62/5. Lichtmisse.

63/5. Paskvil. 9. l. (g) 17. l. (h) 64. S. 7. l. stavkarl. 18. l det var x.

66/6. sige. 69/3. af mange. 7. l. een kjæl.

71/16. Apophthegma. 20. l. corps de

73/9. sagd. sidste l. Regner. 75/8. Töveren. 23. s. hengst.

77/7. helte. 24/25. linie skulle føjes i een. F. E. i summarien. til forsicht

78/4. van Jern. Sidste l. tys. 79/24. verie.

86/9 og 10. linie skulle føjes sammen F. E. Ellekonge/Ellebog. 4. og 5. l. med smaa bogstave/fiermer/nermer.

92/19. Kejser. 93/14. var.

96/3 som de der. 10. l. nogle/barbariske. 18. l. Zejllers.

97/9. Firtug. 102/22. Sakso eller Saxo.

103/7. Germ. 10. l. at have. 105/6. dende aarsag.

107/23. Latinske. 108/5. betyder Nød/Navd. 6. l. nød.

109/21. sværdbaand. 110/14. Hundekongens. 15. l. skenket. 24. l. Biørn.

111/16 bleev. 112/6. for (a) læs/i dend 6 Tragiske vise. 15. l. stød.

114/9. paa. 17. l. løv. 19. l. stemme. 116. sidste l. Pancirollum.

119/9. Vej-

119/19. Vejlandſon. 24. l. Heldenbuch. 121/5. Pederſen Kongſted.

124/2. Cacus. 24. l. der. 131/12. Lyriſke.

133/29. lib. 1. ſat. 4. & 20. 136/14. Theagene. 137/31. Eſa. 44/23. off. 141/5. Begrædelſer. Om

143/29. ſaadant. 144/6. henløb'.

